

Výchova dětí v rodině profesionálního sportovce

Dagmar Čechmánková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar ČECHMÁNKOVÁ**
Osobní číslo: **H10145**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výchova dětí v rodině profesionálního sportovce**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy dětí v rodině profesionálního sportovce.
Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvantitativního výzkumu.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HELUS, Zdeněk. Sociální psychologie pro pedagogy. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

HINTNAUS, Ladislav. Člověk a rodina. Smysl a funkce rodiny. České Budějovice: Západočeská univerzita, 1998. ISBN 80-7040-315-2.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální psychologie. Praha: Portál, 2008. ISBN 987-80-7367-383-3.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

SEKOT, Aleš. Sociologické problémy sportu. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2562-8.

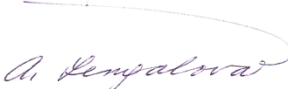
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **3. května 2013**

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 24. 4. 2013

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předložená bakalářská práce se zabývá výchovou dětí v rodině profesionálního sportovce. V teoretické části jsou vymezeny pojmy, které s výchovou významně souvisí. Pozornost byla věnována pojmům rodina, výchova a životní styl profesionálního sportovce, v tomto případě profesionálního hokejisty. Výzkumným problémem popisným i vztahovým jsou názory na výchovu nezletilých dětí z pohledu otce – profesionálního hokejisty. Jeho názory na výchovu dětí jsou dávány ke konfrontaci s postoji otce, jehož profesí není profesionální sport. Cílem výzkumné činnosti je zjistit případné rozdíly mezi oběma skupinami. Pro zjištění požadovaných skutečností byl zvolen kvantitativní výzkum, technika anonymního dotazníku. V praktické části jsou rozebrány a graficky znázorněny výsledky výzkumu.

Klíčová slova: rodina, výchova, výchova dětí, socializace, výchovný styl

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the raising of children in the family of a professional sportsman. The theoretical part defines concepts which have close ties to the raising of children. Attention was paid to concepts like family, education and the lifestyle of professional sportsmen, in this case professional hockey players. The descriptive and relational research problem is opinions about the raising of under aged children from the father's perspective-the perspective of a hockey player. His opinions about the raising of children are in confrontation with the opinions of fathers whose profession is not professional sport. The aim of this research is to find out potential differences between both groups. Quantitative research took place for the determination of these facts, more precisely the technique of anonymous questionnaires. The practical part of this thesis analyses and graphically represents the results of the research.

Keywords: family, education, raising of children, socialization, educational style

Motto:

Už dávno bylo řečeno:

„Cti otce svého i matku svou!“

Já myslím, že máme k tomu přidat:

„A měj úctu k duši dítěte svého.“

T. G. Masaryk

Na prvním místě děkuji vedoucí své bakalářské práce Mgr. Soni Vávrové, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytla při zpracování této bakalářské práce. Chtěla bych také poděkovat všem, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření. V neposlední řadě své rodině a přátelům za poskytnutou podporu během celého mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 PODOBY SOUČASNÉ RODINY	13
1.1.1 Typy rodinného soužití	13
1.2 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	15
1.3 KATEGORIZACE RODIN Z HLEDISKA JEJICH FUNKČNOSTI.....	16
1.4 RODIČOVSKÉ POSTOJE	19
1.5 RODIČOVSKÉ ROLE.....	19
1.5.1 Změna rolí v rodině	21
2 VÝCHOVA	23
2.1 SPOLEČNOST A VÝCHOVA.....	23
2.2 SOCIALIZACE A VÝCHOVA	24
2.2.1 Součinnost socializujících prostředí.....	25
2.2.2 Funkce prostředí ve výchově	27
2.2.3 Primární a sekundární socializace.....	28
2.2.4 Socializace a vrstevnická skupina.....	29
3 RODINA A VÝCHOVA	31
3.1 VÝCHOVNÝ STYL V RODINĚ	31
3.2 ZÁKLADNÍ ORIENTACE VÝCHOVNÉHO CÍLE	35
3.3 VÝCHOVNÉ METODY	36
4 VÝCHOVA V RODINĚ PROFESIONÁLNÍHO SPORTOVCE	38
4.1 VÝCHOVNÝ CÍL V RODINĚ PROFESIONÁLNÍHO SPORTOVCE.....	38
4.2 SPECIFIKA ŽIVOTNÍHO STYLU A JEJICH VLIV NA VÝCHOVU	40
4.2.1 Ztráta soukromí	41
4.2.2 Vytržení ze sociálních vazeb.....	42
4.2.3 Nutnost adaptability	44
4.2.4 Nepravidelnost	45
4.3 PROFESIONÁLNÍ SPORTOVEC JAKO VZOR	46
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
5 METODOLOGIE VÝZKUMU	49
5.1 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	49
5.2 VOLBA VÝZKUMNÉ STRATEGIE A TECHNIKY SBĚRU DAT	51
5.2.1 Pilotní ověření dotazníku	51
5.3 VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	52
6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT	54
6.1 SOCIODEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY VÝZKUMNÉHO VZORKU.....	54
6.2 MNOŽSTVÍ ČASU OTCE VĚNOVANÉHO VÝCHOVĚ NEZLETILÝCH DĚTÍ.....	57
6.3 VÝCHOVNÝ CÍL OTCE	67

6.4	POSTAVENÍ OTCE V RODINĚ.....	77
6.5	UPLATŇOVANÉ VÝCHOVNÉ STYLY OTCE	80
6.6	ŽIVOTNÍ STYL RODINY	95
6.7	ZÁSADNÍ A ROZHODUJÍCÍ SLOVO OTCE VE VÝCHOVĚ.....	100
6.8	ZPRACOVÁNÍ HYPOTÉZ.....	106
7	VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT SE ZAMĚŘENÍM NA DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	108
8	ZÁVĚR.....	113
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	115
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	118
	SEZNAM GRAFŮ	119
	SEZNAM TABULEK.....	121
	SEZNAM OBRÁZKŮ	123
	SEZNAM PŘÍLOH.....	124

ÚVOD

Již v okamžiku početí a v prenatalním životě začíná plod ovlivňovat nejen matka, ale i okolní prostředí. Po narození obklopí novorozence okolní svět a ať chce nebo nechce, začíná jeho výchova. Ta má mnoho podob, dle toho, čím je ovlivněna. Primárně probíhá v nejužší rodině, postupně se dítě učí základním dovednostem a s končícím batolecím obdobím vstupuje poprvé do kolektivu. Začíná první vliv vrstevníků a ten pokračuje dále i během školní docházky. Rodiče jsou nuceni smířit se s faktem, že jejich dítě si utváří vlastní názor a je jen na nich, jak se s touto změnou vyrovnají.

Je obecně známo, že v životě dítěte má rodina výhradní a nezastupitelné postavení. Formuje osobnost jedince již od narození a vstupuje do jeho života zásadním způsobem. Dítě potřebuje pro svůj život prostředí, ve kterém mu budou jeho rodiče vzorem. Matkou i otcem jsou dítěti předkládána pravidla, dle kterých se musí řídit. Výchovné přístupy v rodinách se za poslední desetiletí značně změnily i tím, že dochází ke stále větší demokratizaci vztahů uvnitř rodiny. Mnohdy výlučné postavení žen ve výchově dětí již také není samozřejmostí a mnohé studie potvrdily, že i otcové mohou dobře vychovávat děti, stejně jako matky. Ovšem čas, který by otcové chtěli ve výchově věnovat svým dětem, závisí i na časové náročnosti jejich povolání.

Téma bakalářské práce bylo spojeno s výchovou dětí v rodině profesionálního sportovce – hokejisty. Touto problematikou se zabýváme z důvodu pracovní angažovanosti a rozsáhlého vhledu do dané problematiky. Bakalářská práce si klade za cíl přiblížit široké veřejnosti problematiku a specifika výchovy v rodině profesionálního sportovce, která zcela jistě vyplývají z životního stylu, kterým rodina žije. Výzkumné šetření je zaměřeno na výchovu nezletilých dětí z pohledu otce – profesionálního sportovce, jehož názory budou porovnávány s názory na výchovu nezletilých dětí z pohledu otce, který má civilní povolání a sport provozuje třeba jen rekreačně, a nestává se tak jeho obživou. Případné zjištěné rozdíly budou ukazatelem tohoto výzkumu.

Sociální pedagogika se zabývá v jedné své oblasti i vlivem prostředí na výchovu člověka, a proto zvolené téma může být příspěvkem týkající se výchovy a socializace jedince ve specifickém rodinném prostředí, kterým zcela jistě rodina profesionálního hokejisty je.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

V posledních desetiletích prochází rodina proměnou a to s sebou nese skutečnost, že existuje množství různých forem a definic rodinného soužití. Ať už se jedná o jakoukoli podobu soužití dítěte a rodičů, důležité je to, aby tyto nové formy vytváření domova poskytovaly dítěti co možná nejvíce kvalitních možností jeho vývoje.

Obecně můžeme konstatovat, že z pohledu sociální psychologie je rodina primární sociální skupinou, v níž se dítě socializuje a učí se žít s ostatními lidmi ve společnosti. Psychologie zkoumá tuto instituci z hlediska rozvoje osobnosti jedince a sociologie ji označuje jako malou sociální skupinu, kdy předmětem zkoumání je vývoj rodiny v souvislosti s proměnami společnosti. Mohli bychom pokračovat pohledem na rodinu z mnoha úhlů, pro nás je ovšem rozhodující pohled na rodinu z hlediska jejího socializačně-výchovného působení, a proto uvádíme následující definici.

Hintnaus (1998, s. 26) uvádí, že „každá rodina má svou rodinnou hierarchii interpersonálních vztahů, každý člen rodiny svou specifickou roli, rodina jako celek vztah k jiným skupinám, k obecným hodnotám, má svá vnitřní pravidla soužití, skupinové normy. To vše tvoří základ výchovy dětí.“

S uvedenou definicí se ztotožňujeme a dodáváme, že rodina je tou institucí, která by měla uspokojovat základní potřeby dítěte a dát dítěti pocit bezpečí, jistoty, důvěry a lásky. Protože jen dítě šťastné a spokojené má pozitivní a optimistický přístup k životu. Celkovým rozvojem osobnosti dítěte rodina dosáhne toho, že dítě je sebevědomé, úspěšné a díky svým klíčovým dovednostem dokáže být tolerantní, kreativní a flexibilní.

Na vývoj rodiny jako takové má velký vliv okolní prostředí, společnost a sociální zázemí. Zdá se být velký rozdíl mezi podobou rodiny před revolučním rokem 1989 a po něm. Přesto však nelze než souhlasit se slovy Krause (2008, s. 79), že „rodina zůstává i na počátku nového století nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí i pro dospělého člověka, natož pro dítě. Je nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační činitel. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat.“

1.1 Podoby současné rodiny

Abychom se zorientovali v podobách současných rodin, které bývají označovány několika pojmy, uvádíme následující členění dle Heluse (2007, s. 137-139), který nám přiblíží i jejich hlavní rysy. Jedná se tedy o dělení na rodinu:

- nukleární neboli jádrovou,
- manželskou,
- dvougenerační,
- intimně vztahovou nebo též rodinu centrální vztahové zóny a
- rodinu privátní individualizace.

Nukleární rodina se skládá z několika málo lidí, kteří tvoří její jádro a sdílejí intimní soužití. Jádro tvoří manželská/partnerská dvojice (sezdaná či nikoliv), která pečuje o své děti, a proto hovoříme o rodině manželské. Tím současně označujeme tuto rodinu jako dvougenerační, protože pozůstává z generace otce a matky a generace dětí. Rodina intimně vztahová je rodina, která je charakteristická citovou blízkostí – manželé si vzájemně poskytují citovou oporu a dochází k vzájemnému vcítění. Pojmem privátní individualizace má autor na mysli fakt, že v dnešní společnosti je každý člověk zodpovědný sám za sebe, za svá rozhodnutí a vyvíjí se jako svébytná osobnost.

Následně uvádíme i přehled struktury současných rodin z hlediska sociální pedagogiky, které člení Kraus (2008, s. 80) na rodinu nukleární (jadernou) – tvořená rodiči (rodičem) a dětmi, rodinu rozšířenou (velkou) – rozšířená o příbuzné, prarodiče, strýce atd., rodinu orientační – v níž jedinec vyrůstá jako dítě a je tedy objektem výchovy a rodinu prokreační – kterou později jedinec zakládá.

1.1.1 Typy rodinného soužití

Pod pojmem složení rodiny si v dnešní době člověk vybaví spoustu typů rodinného soužití, kdy formální vztahy mezi manželi mohou nabývat různých podob. Pro lepší orientaci si tedy uvedeme následující přehled typů klasifikace rodinného soužití, které se jistě liší skutečností, že podmínkou rodinného života již zcela jistě není spojení manželů zákonným manželským svazkem.

- Rodina úplná včetně úředního stvrzení

Taková rodina má předpoklady k tomu, že bude naplňovat potřeby dětí, zejména potřebu bezpečného citového vztahu včetně identifikace rolí – role muže i ženy. Tato rodina, v níž žijí oba vlastní rodiče v manželství s dítětem, pokud funguje dobře, umožňuje dítěti bezproblémový socioemoční vývoj.

- Rodina partnerská

Tato rodina splňuje podmínky rodiny úplné, rozdíl je ale v tom, že rodiče dětí nejsou sezdaní. Výchova je spíše liberální a může vést k tomu, že rodina se dá charakterizovat i jako rodina nadměrně liberální. Další formou partnerské rodiny jsou rodiny, kde jeden z partnerů žije mimo bydliště dětí. Důvody proto jsou různé, v každém případě taková výchova může být pro dítě špatným modelem, protože si dítě nepěstuje dostatečný přístup k osobním vztahům.

- Rodina neúplná

K proměnám současné rodiny patří bohužel i vysoká rozvodovost, která má za následek právě vytvořený typ rodiny neúplné – v rodině chybí otec nebo matka. Dítě díky rozvodu rodičů si nemá šanci vytvořit představu o tom, jak by měla rodina zdravě vypadat a fungovat jako celek. Dítě také nenachází ve svém domově vzory, se kterými by se mohlo identifikovat, a tím se nevytváří základ pro vznik morálních postojů, které by rozvíjely jeho osobnost.

- Rodina doplněná

Tato rodina je také znakem proměny současných rodin. Jedná se o rodinu, kdy místo původního rodiče přichází do rodiny nový partner, který se snaží zaujmout a plnit rodičovskou pozici. (Masáková, 2011, s. 30-32) Dle našeho názoru mohou být v takovém typu rodiny komplikované vztahy, neboť každý člen přichází se svou vlastní představou, jak děti vychovávat. Naši domněnku nám potvrzují i slova Matějčka (1994, s. 67), který konstatuje, že „příchod nového, do té doby cizího vychovatele, ať už v jakékoliv právní formě, znamená vždy nějaký zásah do dřívějšího rodinného systému.“

1.2 Charakteristické znaky současné rodiny

Česká rodina prošla v posledních letech vývojem a mnoho autorů se zamýšlí nad proměnou současné rodiny a hlavními jejími příznaky, které považují za příznaky krize rodiny. Jedná se o znaky, které rodinu charakterizují a nabývají na důležitosti. Helus (2007, s. 140-146) uvádí následující příznaky krize rodiny – pokles porodnosti a sňatečnosti, odkládání mateřství, nárůst rozvodovosti, uzavírání druhých a třetích manželství, ale rovněž také upozorňuje na nesezdané manželství a na jiné alternativní formy pospolitého života mužů a žen, rodičů a dětí. Domníváme se, že uvedené příznaky krize rodiny mají vliv na oslabení tradičních rodinných svazků. Podobnou myšlenku vyjádřil i Keller (2005, s. 29), který uvádí, že „rodina se stává projekcí individualizovaného životního stylu, polem experimentování ohledně nových forem privátního soužití. Toto experimentování má nejrůznější podoby počínaje nesezdanými páry přes bezdětná manželství a páry stejného pohlaví až po neúplné rodiny především matek samoživitelek a jejich nezletilých dětí. Z rodiny se stává jen jakási ‚průchozí instituce‘.“

Jako nejvýstižnější popis proměny rodiny týkající se našeho tématu se zdá být názor Masákové (2011, s. 27-29), která spatřuje proměnu rodiny v posledním desetiletí následovně:

- rodina se otevírá směrem ven – potřeba seberealizace rodičů; posouvá se věk, kdy mladí lidé chtějí založit rodinu; cestování mladých lidí do zahraničí „na zkušenou“; závislost mladých lidí na svých rodičích – mladí lidé nespěchají do trvalých svazků a to s sebou přináší jejich osobní nezralost,
- změna struktury rodiny – klesá počet narozených dětí; zvyšuje se průměrný věk prvorodiček; rodiny přivádějí na svět jedno dítě,
- změna v pojetí rodičovských rolí,
- ústup vícegenerační rodiny,
- dvoukariérová rodina – hlídání dětí prostřednictvím prarodičů či chův,
- rodiče kompenzují nedostatek času liberální výchovou,

- proměna hodnot – svědomí a morálka jsou v útlumu, protože vysoko postavenou hodnotou je blahobyť, kdy cílem je dosáhnout úspěchu, postavení a vysoké finanční ohodnocení.

1.3 Kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti

Rodina, i přes skutečnost, že prochází v dnešní době množstvím problémů, zůstává pro většinu populace nepostradatelnou institucí, a tudíž by si měla ve vztahu ke svým členům plnit základní funkce. Ty se měnily v závislosti na proměně rodiny jako instituce, pro naši práci je ovšem podstatné, že rodina neztratila nic ze své funkce socializačně-výchovné a emocionální. Uvedeme si základní členění funkcí rodin dle Krause (2008, s. 81-83), abychom mohli lépe nahlédnout do této problematiky.

Biologicko-reprodukční funkce je důležitá jak pro společnost, která potřebuje pro svůj rozvoj stabilní reprodukční základnu, tak také pro jedince, kteří tvoří rodinu. Bohužel dítě je současným trendem vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci rodičů a u rodin s nižšími příjmy také jako přepych. Tato funkce je z hlediska reprodukce rodiny oslabena, a to vlivem rozvoje genetiky a medicíny.

Sociálně-ekonomická funkce spočívá v tom, že členové rodin se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání, a současně se tak rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je závislý trh. Nezaměstnanost a zvyšování životních nákladů se projeví v hmotném nedostatku rodin a to vede k poruše ekonomické funkce.

Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská) funkce spočívá v zajišťování životních potřeb všech členů rodiny.

Relaxační, rekreační a zábavná funkce, kdy se rodina stává místem odpočinku od každodenních povinností a její význam narůstá ve způsobu trávení volného času.

Emocionální funkce je zásadní a nezastupitelná, protože žádná jiná instituce nedokáže vytvořit pro dítě tolik potřebné citové zázemí, které mu dává pocit lásky, bezpečí a jistoty, podpory a pomoci.

Socializačně-výchovná funkce je podle našeho názoru spolu s emocionální funkcí považována za stěžejní, neboť rodina je pro dítě primárním socializačním činitelem a učí dítě

přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti.

Matějček (1994, s. 16) uvádí, že „rodina má jedinečné a výsadní postavení v několika směrech. Předně, ona stojí na počátku – a má tedy možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Za druhé, nejpřirozenějším způsobem a nejvydatněji může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. A za třetí, je modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese dál do života a jímž bude poměřovat všechny vztahy další, do nichž samo vstoupí.“

Práce se zabývá názory otců na výchovu dítěte a uspokojení jeho potřeb, a proto je vhodné uvést následující funkce rodiny členěné dle Heluse (2007, s. 149-151), který nás seznamuje s deseti základními funkcemi rodiny:

1. rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života – jde o uspokojování jak biopsychických potřeb, tak i psychických potřeb bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřeného množství a intenzity podnětů,
2. rodina uspokojuje potřebu organické přináležitosti dítěte – potřebu domova, matky, otce, se kterými se dítě může identifikovat, a tím se vytváří základní (bazální) důvěra, což je základem pro láskyplné mezilidské vztahy,
3. rodina skýtá dítěti akční prostor, tzn. prostor pro jeho aktivní projev, činnou seberealizaci, součinnost s druhými – dítě si uvědomuje prožitek „já jsem, umím, jedním“,
4. rodina uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení – což kultivuje dítě ve vztahu k hmotnému světu a napomáhá mu uvědomit si jednoduché „já mám“,
5. rodina určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky – k čemuž napomáhají vzory matky a otce, kdy u dítěte dochází k sebepojetí genderového smyslu,
6. rodina skýtá bezprostředně působící vzory a příklady – kdy se dítě učí vidět v druhém člověku osobnost a samo touží být osobností,
7. rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty – dítě je zapojováno do činností herních, pracovních, zájmových, rekreačních,
8. rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů, a tím mu umožňuje hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, různého založení a postavení,

9. prostřednictvím rodičů, prarodičů, starších sourozenců, příbuzných a přátel rodina navozuje v dítěti představu o širším okolí, o společnosti a světě,
10. rodina je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré vyslechnutí, radu a pomoc – je útočištěm v situacích životní bezradnosti.

Nároky a požadavky na rodinu v dnešní společnosti vzrůstají a důsledkem je, že rodina své funkce plní nedostatečně. Podle Šulové (1998 cit. podle Celá, 2006, s. 72) stojí za příčinami nedostatků faktory, které ovlivňují funkčnost rodiny. Řadí mezi ně faktory osobnostně podmíněné (očekávání a postoje), biologicky podmíněné (např. snižování odolnosti vůči zátěži, míra temperamentu aj.) a sociálně podmíněné (ty vyplývají z původní rodiny, aktuální životní situace, či procesu socializace aj.).

Běžně se tedy setkáváme s problémy, kterými prochází každá rodina. Nejvýznamnější typologií z hlediska diagnostikování rodiny se stala typologie Dunovského (1986, s. 28), který rozlišuje čtyři pásma funkčnosti rodiny.

- Funkční rodina – všechny své funkce plní přiměřeně, tudíž je schopná zaručit dítěti dobrý vývoj a prosperitu.
- Problémová rodina – je taková rodina, v níž se vyskytují poruchy některých funkcí. Tyto poruchy však vážněji neohrožují vývoj dítěte a rodina je schopna řešit tyto problémy sama nebo s krátkodobou pomocí zvnějšku.
- Dysfunkční rodina – v této rodině se vyskytují vážnější poruchy některých funkcí, které mohou bezprostředně ohrožovat a poškozovat rodinu a vývoj dítěte. Taková rodina vyžaduje soustavnou pomoc ze strany odborníků.
- Afunkční rodina – poruchy jsou takového rozsahu, že rodina přestává plnit svůj základní účel, je zásadně narušován socializační vývoj dítěte, a dokonce je dítě ohroženo i na životě. Řešením je umístění dítěte v náhradní rodinné výchově.

Každá rodina si žije vlastním životem, má své hodnoty, chrání si své soukromí a respektuje v nějaké míře pravidla ve vztahu ke společnosti. Netvrdíme, že ve funkčních rodinách nedochází ke sporům či výměně názorů, tvrdíme, že takových projevů, které by narušovaly harmonické vtahy uvnitř rodiny, je méně a nepřevažují. Podstatné je, aby rodina plnila své základní funkce a uspokojovala potřeby všech svých členů. Podstatným ukazatelem, jak toho dosáhnout, je v dnešní době zcela jistě osobní zaujetí rodičů, bez kterého bychom děti nevychovali.

1.4 Rodičovské postoje

Aby bylo dítě ve své rodině spokojené, musí být především přijímáno ze strany svých rodičů. Domníváme se, že člověk promítá do výchovy dítěte zkušenosti i vlastní hodnotovou orientaci, kterou získal tím, jak byl sám jako dítě svými rodiči vychováván. Tato slova nám potvrzuje Matějček (1994, s. 10), který uvádí, že „rodičovské postoje se připravují celým předchozím životem a vše začíná právě zkušeností dítěte s vlastními rodiči.“

Rodiče vyjadřují svůj jasný postoj k dítěti již v době jeho narození, a to svým chováním a jednáním. Zásadní pro přijetí či odmítání dítěte je fakt, zdali bylo rodičovství plánované či nikoli. Od prvního roku života, kdy se formuje základní důvěra člověka v sebe, i v okolní svět, a pak zvláště v druhém a třetím roce, si dítě právě v uvedeném společenském systému díky rodinným vztahům tvoří základní představu o rodinném životě. Dítě si s přibývajícím věkem uvědomuje, co znamená samo pro sebe, ale co znamená i pro druhé lidi. Učí se přijímat svou roli dítěte a poznává role všech ostatních členů rodiny, čili vrůstá do svého sociálního prostředí. Kolem tří let a pak i v celém předškolním věku se postoj k rodičovství formuje v sociálních hrách na tatínka a na maminku a ve zkušenostech s rodiči. Vývoj rodičovských postojů dále pokračuje zapojováním dítěte do skupin s vrstevníky. K výraznému formování rodičovských postojů dochází u dětí přibližně od devíti do dvanácti let, čili ve středním školním věku, kdy si dítě osvojuje ženskou a mužskou roli. (Trpišovská a kol., 2000, s. 39-40) V tomto věku se mnohé děti dovedou docela dobře postarat o své malé sourozence, a proto je důležité, aby rodiče dětem umožňovali rozvíjet a kultivovat tento vztah. Matějček (1994, s. 52) uvádí „jak dítě ve svém dětství poznalo rodiče, jakými vzory mu byli, tak se kultivuje a rozvíjí právě v tomto věku, i když definitivního uplatnění to dojde teprve za nějakých deset patnáct let, až tyto děti budou samy rodiči svých dětí.“

1.5 Rodičovské role

Rodičovské postoje, o kterých jsme se zmiňovali v předešlé kapitole, se jistě promítají do rodičovských rolí. Manželství mezi mužem a ženou zcela jistě není zárukou toho, že své výchovné role budou plnit bez nějaké té chybičky, ale podstatou je, aby se rodiče stali

úspěšnými vychovateli. Připomeňme si definici podle Krause a Poláckové (2001, s. 78), kdy rodinu lze považovat za „institucionální sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby.“ Narozením dítěte jistě dojde v manželském vztahu k redukci osobních zájmů, ke změně životního stylu a také k novým rolím, které budou rodiče plnit ve vztahu k dítěti celý život.

Jak role ženy, tak také role muže má primární význam pro život dítěte. Vhodný vzor je podmínkou toho, aby dítě mohlo přijmout svoji roli plně a uspokojivě. V počáteční fázi má zásadní význam v životě dítěte jeho matka, a to již v době těhotenství. Jak uvádí Matějček (1996, s. 16) „vztah mezi prožíváním matky a chováním plodu existuje.“ V prvních měsících je matka s dítětem v těsné interakci a to je zárukou vytvoření pevných citových vazeb. Rodičovská role matky je nenahraditelná a nezastupitelná. Matka, která se chová mateřsky a poskytuje dítěti lásku a ochranu před okolním světem, se pro dítě stává jistotou v životě. Pevný kontakt matky s dítětem a její péče se tak stává základem pro vývoj osobnosti jedince.

Hintnaus (1998, s. 35) uvádí, že role matky je rovněž významná při procesu včleňování dítěte do sociálního života. V kojeneckém věku dochází u dítěte k odlišení se od matky, což s sebou nese skutečnost, že v dalším vývojovém období se matka pro dítě stává autoritou, která je nositelem výchovných prostředků. Dítě se tak setkává s prvními odměnami, ale i zákazy. Ty jsou u dítěte spojeny s obavou ze ztráty mateřské lásky. Pocit viny je u dítěte předpokladem k tomu, že se má vzdát špatného chování ve prospěch toho dobrého. Tím je položen základ pro mravní výchovu dítěte.

Havlík a Kořa (2002, s. 54) uvádějí, že „s rolemi matky se obvykle spojuje zaměření na domov, mazlení, dary, pochvaly, tresty spíše verbální.“ Mateřská role je v současné době velmi náročná, neboť jak Matoušek (1997, s. 35) uvádí, žena při plnění svých pracovních povinností, které se stávají ekonomickou nutností, je souběžně přetížena povinnostmi, jež jsou spojeny s chodem domácnosti. Musíme si přiznat, že není mnoho mužů, kteří by se podíleli výrazným způsobem na chodu domácnosti, navíc spojené ještě s prací kolem dětí, protože zde ještě pořád existují předsudky dávných dob, že se od muže očekává jeho pracovní angažovanost v zaměstnání a od ženy, že bude jeho pracovní zaujetí chápat z důvodu jeho většího hmotného zajišťování rodiny. Žena v dnešní době není již ochotná plnit veškeré úkoly a Matoušek (1997, s. 32) dodává, že „žena je dnes schopna nejen se sama žít, sama vychovávat dítě, má dokonce možnost sama, pouze s asistencí zdravotní-

ků, otěhotnět. Úloha muže v západní rodině je čím dál nejasnější, mužovo postavení v rodině je čím dál nejistější.“

Zda bude mateřská role ve společnosti posilována, nebo budou ženy upřednostňovat kariéru, nedokážeme v současné době odhadnout. Podle našeho názoru je třeba zachovávat odlišné role rodičů a role ženy by měla zůstat vzhledem k její významnosti k dítěti nezměněná.

Role otce se v počátečních měsících života nijak zvlášť nezdůrazňuje. Až s přibývajícými vývojovými stádii dítěte dochází také k výraznějšímu posunu v jeho úloze spojené s výchovou dítěte. Špaňhelová (2008, s. 46) uvádí, že otec má být matce podporou, a stává se tak důležitým prvkem ve výchově dětí. Podle Hintnause (1998, s. 37) většina otců uplatňuje jiný styl komunikace s dítětem, než jaký je uplatňován matkami. Je to tím, že se pohybují více mimo domov, a stávají se tak pro dítě představiteli reality, autoritami, k nimž dítě vzhlíží a na jejichž názor čeká. Od otce se očekává, že bude uplatňovat takový výchovný styl, který nebude založen na rozkazech, tedy na nekorektnosti jeho autority.

Havlík a Kořa (2002, s. 54) uvádějí, že „obyčejně se s rolemi otce spojuje orientace na zaměstnání a veřejné aktivity, doma poučení, zákazy, někdy i fyzické tresty.“ Obecně je známo, že si otcové svým přístupem umí získat své děti aktivitami, které jim nabídnou. Otcové si s dětmi jinak hrají a můžeme si všimnout, že mnohdy používají odvážnější způsoby, které učí jejich děti odvaze a riskování.

Tím, že se tradiční rodina přeměnila v rodinu moderní, s sebou nese fakt, že stejně tak dochází k přeměně rodičovských rolí, jejichž specifická je postupně stírána. Jsme toho názoru, že rodiče musí být ve výchově jednotní, důslední a vychovávat své potomky společně a poskytovat dítěti to nejlepší rodinné zázemí, kterému říkáme domov.

1.5.1 Změna rolí v rodině

Demokratizace uvnitř rodiny, která je jedním z postulátů proměn současné rodiny, jak jsme uvedli výše, zasáhla sociální role rodičů, a umožnila tak ztrátu dřívějšího výsadního postavení muže v rodině. Dříve se jako autoritativní hlavy rodin uplatňovali otcové, dnes se vyskytují i autoritativní matky. V rodinách sportovců je to převážně žena, která se musí v mnoha situacích rozhodovat, a tak na sebe převzít další rozhodovací povinnosti, jež se nemusejí vždy týkat jen domácnosti či výchovy dětí. Matce tak ke klíčovému úkolu, kte-

rým je proces včleňování dítěte do sociálního života, přibývají další úlohy. Může se tak stát, že některé matky možná v této náročné roli selžou.

Lze souhlasit s názorem Krause a Poláčkové (2001, s. 81), že „tím, že se práce otce stále více přenáší mimo domácnost, dítě tráví většinu času s matkou a matka začíná soustřeďovat do svých rukou stále více rozhodnutí, hlídá dítě a trestá nebo odměňuje jeho chování. Dochází k poklesu otcovské autority, jejímu přenosu na ženu a posílení vlivu ženy v domácnosti. Současné děti tak nemají mnoho příležitostí vidět své otce v roli úspěšných manažerů, učitelů, lékařů ...“

2 VÝCHOVA

Definovat výchovu není snadné a najít stále aktuální definici není o nic jednodušší, protože celkovou změnou společnosti se mění i názory na výchovu.

Pelikán (2002, s. 20) označuje výchovu „jako proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. V našem pojetí jde vedle přímého pedagogického působení především o vytváření podmínek a prostoru pro samostatný a osobitý rozvoj každého jedince v souladu s jeho individuálními předpoklady jako autentické, integrované a socializované osobnosti, schopné vlastního bytí se sebou samým, s druhými lidmi, se společenstvím, s přírodou.“

Vybrali jsme definici Pelikána, která odráží požadavek současné výchovy. Tím je rozvíjení dítěte v souladu s jeho dispozicemi, které se odráží ve výchově zaměřené jak na jeho osobnost – na jeho individualitu, tak na jeho budoucí fungování ve společnosti.

2.1 Společnost a výchova

Výchova je společenský jev. Prostřednictvím socializace si člověk osvojuje roli občana a vstupuje do společnosti, ve které se učí žít s ostatními. K tomu, aby se jedinec naučil žít v podmínkách společnosti, potřebuje být soustavně vychováván.

Kraus a Poláčková (2001, s. 41) vymezují výchovu jako určitou regulaci a vstupování do celoživotního procesu zapojování jedince do společnosti, což se děje vždy v určitém kulturním a společenském prostředí. Zespolečňováním jedince dochází k naplňování hlavního cíle výchovy, kterým je kultivovanost jak jedince, tak celé společnosti.

Funkce výchovy ve vztahu ke společnosti dle Krause a Poláčkové (2001, s. 42):

- a) translačně-transformační funkce – spočívá v zajišťování kontinuity vývoje společnosti,
- b) komunikačně-kooperativní funkci – plní výchova tím, že ovlivňuje oba procesy a zpětně zasahuje do systému mezilidských vztahů,
- c) socializační funkce – v rámci této funkce výchova prohlubuje a posunuje kvalitativní rovinu socializačního procesu,

- d) kultivační funkce – je plněna především v procesu vzdělávání člověka,
- e) ekonomicko-kvalifikační funkce – spočívá ve vytváření předpokladů pro další rozvoj hospodářství v podobě přípravy kvalifikovaných pracovních sil.

Výchova se odehrává v řadě institucí, a proto hovoříme o výchovných institucích působících jak primárně, tak sekundárně. Všechny výchovné instituce mají společné to, že výchovný proces dnes probíhá ve složitějších poměrech, což je dáno změněným stavem celé společnosti – komercializace života, devastace životního prostředí, technizace života, negativní vliv médií a další. Všechny tyto uvedené změny v současné společnosti mají zásadní vliv i na formulace výchovných cílů.

Kraus a Poláčková (2001, s. 44) uvádějí skutečnost, že „představa osobnosti všestranně rozvinuté a harmonické nepozbyla na aktuálnosti.“ Mají na mysli osobnost vyrovnanou se všemi jejími složkami osobnosti, tj. racionální, emotivní a konativní. Musíme si přiznat, že si dnešní doba vyžaduje osobnost aktivní a tvůrčí, která se umí rozhodovat a pružně reagovat na potřeby společnosti. Význam výchovy tedy spatřujeme ve skutečnosti, že výchova směřuje k sebepoznání jedince. Toto sebepoznání vede k seberozvoji, prostřednictvím kterého dochází k rozvinutí jeho individuality, a tak dochází k tomu, že je jedinec dobře informován i v jiných oblastech života, jako např. v oblasti morální či estetické, ale i v oblasti ekologické, sexuální, v neposlední řadě nesmíme zapomenout ani na oblast spojenou se zdravým životním stylem. Jedině díky všem těmto kompetencím může jedinec obstát na trhu práce.

2.2 Socializace a výchova

Výchovou a naplňováním výchovných cílů se snažíme usměrnit průběh socializace tak, aby byl člověk připravený zvládat každodenní životní realitu. Ta je pro jedince odlišná už tím, že si místo ani čas svého narození nevybírá.

Výchova je obecně popisována jako dynamický proces socializace, který zahrnuje všechny činnosti pro formování člověka tak, aby byl schopen se zařadit do konkrétní společnosti. Člověk se tak postupně mění z biologické bytosti v bytost společenskou, což umožňuje jedinci naučit se pravidlům každodenního chování a možnost navazovat vztahy a kontakty s jinými lidmi. Podle našeho názoru je základem budování osobnosti člověka

interakce dítěte s matkou, protože v tomto procesu dochází u dítěte k budování pocitu bezpečí a jistoty. Pokud se k tomu přidá ještě jistota vztahu s otcem, interakce dítěte je vůči ostatním lidem jistě taková, že člověk je schopný nejen vztahů a komunikace s jinými lidmi, ale napodobuje rovněž různé vzory ve svém nejbližším okolí, přebírá různé role a osvojuje si různé poznatky. Získává tedy schopnost se sociálně učit. Nakonečný (1999, s. 57) uvádí, že „toto učení je ovšem ovlivňováno vrozenou konstitucí individua, jeho specificky lidskými druhovými vlohami a dědičností. Člověk si tedy přináší na svět určitý systém vrozených sklonů, na jehož bázi se celý proces socializace či kultivace odehrává.“

Nyní si uvedeme definici Krause a Poláčkové (2001, s. 54), kteří tvrdí, že socializace je „celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se tak do společnosti. Lze ji chápat jako sociální interakční proces a uskutečňuje se především sociálním učením (zejména učením se sociálním rolím), ale i nátlakem.“ Z této definice vyplývá, že vzájemná interakce jedince a sociálního prostředí vede k tomu, že člověk mění své chování a jednání podle toho, co se od jedince v souvislosti s jeho sociální pozicí očekává.

Smyslem socializace je podle Havlíka a Koti (2002, s. 44) „zvnitřnění (interiorizace) kulturních norem a hodnot, tj. stav, kdy je jedinec nevnímá jen jako nátlak zvnějšku, ale bere je za své.“ Socializace dětí a mládeže se odehrává ve světě plném hodnot. Na jedné straně vidíme rozpory hodnotového světa rodiny, školy, na té druhé vliv masmédií a vrstevnických skupin. Proto si v následující podkapitole řekneme něco více k socializujícímu prostředí.

2.2.1 Součinnost socializujících prostředí

Uvedli jsme si, že genetické dispozice a sociální prostředí zásadním způsobem utváří osobnost jedince. V souvislosti s výchovou a rozvojem osobnosti existují různé názory na skutečnost, do jaké míry ovlivňuje prostředí život jedince. Domníváme se, že v současném světě nejde stoprocentně říct, v jakou osobnost se člověk rozvine a jakým způsobem bude žít a jak se bude chovat. Za nejdůležitější pokládáme v procesu socializace rodinu, i když i tady by mohl proces socializace být díky přesycenosti podnětů narušen. „Z výchovného hlediska je v rodinném prostředí problém jednostrannost či pestrost podnětů. Např. prostředí rodiny, která nežije ničím jiným než určitým druhem sportu, nepochybně skýtá lepší podmínky pro výchovu než to, kde se o dítě nikdo nestará, takže skončí na ulici. Na druhou

stranu je takové „sportovní“ prostředí přece jen poněkud v rozporu s představou o všestranném a harmonickém rozvoji osobnosti.“ (Kraus, 2008, s. 69)

Dále se dítě socializuje v souvislosti s plněním si svých školních povinností ve škole, dále pak v zaměstnání, zájmových, kamarádkých skupinách a nejrůznějších institucích.

Práce Bronfenbrennera (1989, cit. podle Helus, 2007, s. 88-92) uvádí následující analýzu prostředí, která nás blíže seznámí s vlivem prostředí na výchovu a socializaci jedince.

- Mikroprostředí

V prvních dnech, týdnech a měsících života dítěte je mikroprostředím pro dítě jeho matka, postupně se ovšem rozšiřuje na rodinu, ale i na kamarády, přátele, na všechny ty, se kterými se jedinec cítí bezpečně. Protože toto prostředí působí na jedince bezprostředně, může výchova dosahovat naplňování svých cílů.

- Mezoprostředí

Dítě se postupně stává součástí dvou a více mikroprostředí. Vedle rodiny je to škola, zahrada, chaty, pracoviště, sportovní klub aj. Obě prostředí jsou odlišná a plní svou socializační funkci tím, že zde dítě objevuje další oblasti mezilidských vztahů a nachází své postavení, což je podstatné pro vývoj zdravého sebevědomí.

- Exoprostředí

Jedná se o prostředí, s nímž jedinec není v bezprostředním kontaktu, ale o kterém si přesto činí představu, k němuž má vztah a o které se zajímá. Děje se tak skrze lidi, které dobře zná, kteří jsou mu blízcí, se kterými se ztotožňuje.

- Makroprostředí

Jedná se o prostředí, které jedince začleňuje do velkých společensko-kulturních celků.

Pelikán (2002, s. 34) uvádí, že „sociokulturní prostředí působí na utváření osobnosti jedince v mnoha směrech – podílí se na utváření životní orientace, hodnotových systémů, které přejímá, i na způsobech jednání a reakcí na jednání jiných v duchu osvojených rituálů.“ Proto si dovoluji tvrdit, že prostředí působí z hlediska socializace funkčně, pokud si člověk osvojil základní kulturní návyky, způsoby chování, pravidla soužití, má schopnost se aktivně zapojovat do společenských činností a být nejenom platným občanem společ-

nosti, ale i individualitou a svébytnou osobností. Pokud jedinec strádal v procesu socializace, jeho osobnostní rozvoj nebyl naplněn, hovoříme o socializaci nefunkční.

2.2.2 Funkce prostředí ve výchově

Připomeňme si definici výchovy v užším slova smyslu dle Svobodové a Šmahelové (2007, s. 22), které uvádějí, že „výchova v užším slova smyslu se chápe jako formování kladných rysů osobnosti, žádoucích postojů, hodnotové orientace apod. Jde o působení jak intencionální, záměrné, tak i funkcionální – nezáměrné, neúmyslné, neplánované.“ Ve výchovném procesu tedy vychovatel působí na vychovávaného za účelem dosažení výchovného cíle buď přímým výchovným působením (přímý vliv vychovatele na osobnost jedince), nebo nepřímým (funkcionálním) výchovným působením – vychovatel vytváří podmínky v prostředí, jimiž na vychovávaného působí.

Všichni víme, že čím méně si jedinec uvědomuje fakt, že je vychováván, tím lepších výsledků můžeme ve výchovném procesu dosáhnout. Na jedné straně jedinec přebírá ze svého okolí vědomosti, názory a vzorce chování, aniž by si toho byl vědom, avšak na druhou stranu si musíme upřímně přiznat, že jen s funkcionálním působením by si člověk nevystačil, neboť neustále se zvyšující nároky společnosti kladou na jedince větší požadavky a vyžadují tak intenzivnější přípravu jedince, což vede k tomu, že stoupá i role záměrného působení.

Prostředí je tedy velmi důležité ve výchovném procesu. Z hlediska sociální pedagogiky, jak uvádí Kraus a Poláčková (2001, s. 106-107), jsou to dvě funkce prostředí, které hrají roli ve výchovném procesu.

- Situační funkce prostředí

Vždy si musíme uvědomit, že výchovný cíl je jedna věc, a situace, ve které se výchovný proces odehrává, věc druhá. Snažíme se výchovně působit v každém prostředí, avšak podmínky nám ne vždy umožňují, aby naše výchovné prostředí bylo v souladu s výchovnými cíli.

- Výchovná funkce prostředí

Konkrétní prostředí ovlivňuje jednání člověka a podílí se na rozvoji jeho osobnosti. Tím, že děti střídají prostředí, dochází k tomu, že se jinak chovají doma, ve třídě, na výletě, na sportovních utkáních apod. Čím podnětnější, útulnější a příjemnější prostře-

dí, tím lépe se člověk cítí a může tak prostřednictvím prostředí zlepšovat své výkony, a to nejen ve škole, ale např. i ve volnočasových aktivitách.

2.2.3 Primární a sekundární socializace

V socializačním procesu je hlavní úlohou připravit dítě na vstup do života. Prvním místem, kde si dítě osvojuje návyky a způsoby chování, které bude uplatňovat ve společnosti, je rodina, která je rozhodujícím činitelem v primární socializaci. Proto si dovolíme tvrdit, že z pohledu vývoje osobnosti člověka se jeví jako nejdůležitější.

Každá rodina má vůči svému okolí různé postoje, a tudíž v každé rodině je socializační prostředí rozdílné. Podle Heluse (2007, s. 135) je „rodina základním životním prostředím dítěte. Nejen, že dítě obklopuje, ale také se do něho promítá. Rodina tím, jak s dítětem jedná, jaké k němu zaujímá postoje, jakou vytváří oporu pro jeho vývoj, jakou citlivostí je zahrnuje, mu zprostředkovává zvládání základních vzorců sociokulturního chování a myšlení a díky nim si dítě rozvíjí své vztahy k sobě samému, druhým lidem, širšímu sociálnímu okolí, k věcem a úkolům.“ V návaznosti na tuto definici pak dále můžeme konstatovat, že rodina profesionálního sportovce se pravděpodobně promítá do života dítěte utvářením jeho hodnotové orientace ve vztahu ke sportu více než kterákoli jiná rodina. Z hlediska významu vlivu rodičů ovlivňují chlapce spíše otcové, naopak matky ovlivňují spíše dívky. Tudíž můžeme usoudit, že sportovní aktivita otce je motivačně významnou silou pro utváření angažovanosti chlapců v organizovaném výkonnostním sportu, kterým hokej bezesporu je. Sekot (2006, s. 122) uvádí, že „čím vyšší význam přisuzují rodiče sportu, tím silněji děti chápou sport jako hodnotnou a atraktivní činnost. Navíc je známo, že první zkušenost malých dětí se sportovními aktivitami probíhá zpravidla právě na půdě rodiny.“

Na výsledky primární rodinné socializace navazují školská zařízení jakožto další důležité společenské instituce. Školy všech typů a stupňů, ale i školní družiny, školní kluby, domovy mládeže, střediska volného času, dětské domovy a jiná další výchovná zařízení jsou místem sekundární socializace jedince. Tady všude je výchova v zásadě primární záležitostí.

Mateřská škola a její socializační funkce je pro dítě nesmírně důležitá. Často je to první odpoutání od matky. Dítě má potřebu začít navazovat kontakt se svými vrstevníky, začlenit se do kolektivu, kde se setkává s pozitivními, ale i negativními podněty

a zkušenostmi, které se musí naučit řešit bez pomoci matky. To je pro dítě obrovská a někdy i zásadní zkušenost, právě v této chvíli již lze vidět první výsledky výchovy rodičů. Na mateřskou školu navazují další výchovné instituce a prostředí školy tak plní jednu z mnoha funkcí, mezi které patří i socializační funkce. Zodpovědnost nejen za své chování, ale i za chování druhých a také připravenost dětí na situace, kdy budou muset překonávat různé překážky a problémy, které si budou vyžadovat rychlé rozhodování, toleranci a solidaritu, jsou dle našeho názoru významnými výchovnými cíli, kterých by mělo být ve výchovném procesu dosahováno.

Změny, kterými současná rodina prochází, jsme si uvedli v úvodní části této bakalářské práce. Jak uvádí Pařízek (1991, s. 31), dnešní vztahy se v mnoha rodinách uvolnily, což s sebou nese skutečnost, že rodina tím, jak zajišťuje své děti ekonomicky, nemá dostatek času na ně výchovně působit. Menší zájem o děti, který se projevuje v některých rodinách, omezí výchovné funkce rodiny pouze na dozor a řešení přestupků, a tím oslabuje z hlediska delikvence preventivní ráz rodinné výchovy. Rodina má tendenci přesunout některé své další funkce na školu.

Tento stav dobře vystihuje Helus (2007, s. 136), dle kterého se do sekundární socializace promítají jak pozitivní, tak negativní vlivy rodinné výchovy, a dále uvádí, že „dítě si zvnitřňuje (interiorizuje) klima rodinného soužití, rodinné nároky a požadavky, rodinnou morálku, rodinné zájmy a cíle, styl rodinného soužití.“ Dítě si tak díky nedostatkům ve svém rodinném prostředí zvnitřní nekvalitní návyky, postoje a chování. Potom se nemůžeme divit, že učitelé ve školách místo toho, aby naplnili socializační program, často musí převychovávat děti a učit je základním věcem, které se děti měly naučit ve své rodině. Tato slova potvrzuje Smolová (1990, s. 63), která uvádí, že „škola mnohdy nemá v oblasti výchovné na co navazovat, neboť se často potýkají s potlačováním, vytěšňováním důsledků nesprávné rodinné výchovy.“

2.2.4 Socializace a vrstevnická skupina

Člověk se socializuje celý život a svým sociálním zráním přebírá hodnoty, normy, vztahy a role svým typickým způsobem podle svého věku. Uvedli jsme si, že nejranější socializace probíhá v rodině, následují školská zařízení, a nyní se dostáváme k vrstevníkům, bez nichž by proces socializace nemohl být uspokojivě naplněn.

Havlík a Kořa (2002, s. 52) uvádějí, že „základním faktorem socializace se v dětství stává vrstevnická skupina.“ Ta má v některých případech bohužel negativní vliv na jedince, který přesahuje nad vlivem rodičů. Členové skupiny se řídí vlastními normami, mají svůj způsob komunikace, vytvářejí si své postoje a hodnoty. Ve vrstevnických skupinách se děti postupně vymaňují z dohledu svých rodičů, nejsou tedy pod přímou kontrolou. Tím samy sobě dokazují, že jsou nezávislí, samostatní a dospělí. Uvědomujeme si, jak značný vliv mají vrstevnické skupiny na rozvoj osobnosti, poněvadž jedinec se za každou cenu snaží zalíbit svým vrstevníkům, jak v pozitivním, tak bohužel i v negativním slova smyslu. Jak můžeme jako rodiče působit proti negativnímu tlaku vrstevníků? Není to jednoduché, ale pokud budujeme od útlého věku v dítěti sebedůvěru, zdravé sebevědomí a znalost silných a slabých stránek, je to jeden krůček k tomu, že se umí správně rozhodovat a odolávat tlaku vrstevníků. Stejně tak je důležitá důvěra mezi rodičem a dítětem z hlediska pomoci, kdy se dítě má komu svěřit a s řešením problému nemusí vyhledávat vrstevnické skupiny. V neposlední řadě je to komunikace mezi rodiči a dětmi, které přikládáme vysokou hodnotu. Špaňhelová (2008, s. 92) uvádí, že „komunikace mezi rodičem a dítětem se vyvíjí.“ Skrze otevřenou komunikaci tak můžeme získat jednak důležité informace o spolužácích a kamarádech svých dětí, ale také tím, že si uděláme na své dítě čas a posloucháme ho, budujeme v dítěti pocit bezpečí, důvěry, jistoty a lásky.

3 RODINA A VÝCHOVA

Účinnost výchovy, jako proces formování osobnosti člověka, je závislá jednak na genetické výbavě člověka, tedy na vnitřních faktorech, tak také na vnějších faktorech, zejména na vlivu sociálního prostředí. V sociálním prostředí jsme zdůraznili význam primární socializace jedince v rodině, a to z toho důvodu, že rodina zaujímá ve výchově dítěte prvořadé místo. Jak budou rodiče vychovávat své dítě, záleží jednak na sociální zkušenosti, kterou si přinesli z vlastní rodiny, stejně tak důležitým faktorem je úroveň jejich vzdělání a celkový rozvoj jejich osobnosti. Rodiče by měli vnímat individualitu dítěte a respektovat ji. Podpora dítěte je důležitá ze strany obou rodičů, protože vhodně nastavené hranice ve výchově dávají dítěti prostor k rozvíjení sociálních dovedností a jeho samostatnosti.

Pelikán (2002, s. 91) uvádí, že rozhodující vliv na utváření osobnosti jedince má skutečnost, jak dítě subjektivně vnímá svou rodinu a své zázemí. Nejde tedy jen o objektivní situaci v rodině, ale především jde o pozitivní vnitřní stav vychovávaného jedince. Díky tomu, že je dítě šťastné, spokojené a vnímá své rodiče jako pozitivní vzory, teprve tak je plně otevřeno rodinnému působení.

3.1 Výchovní styl v rodině

Záleží na každé jednotlivé rodině, jaký způsob výchovy praktikuje při výchově svého dítěte. Jako vychovatelé si musíme vytvořit představu o tom, kam a k čemu chceme svým výchovným působením dítě dovést, a podle schopností a možností dítěte se o to snažíme. Jak uvádí Hintnaus (1998, s. 44), „pokud chápeme výchovu jako vědomou racionálně řízenou činnost, jejímž smyslem je na jedné straně ochrana dítěte a na druhé straně jeho příprava pro život, stojí každý rodič před zásadním rozhodnutím, jak tyto dva úkoly sladit, případně který z nich preferovat. Při tomto rozhodování se přirozeně projeví osobnostní rysy, hodnotový systém i nevědomé komplexy rodičů.“ Hintnaus dále uvádí (1998, s. 47), že na uplatňovaný výchovný styl v rodině má vliv nejen faktor osobnostní, sociální, zdravotní, ale také samotné děti, které svou povahou, schopnostmi a nadáním významně ovlivňují výchovu.

Způsob výchovy se v rodinách liší podle toho, jakých výchovných prostředků a metod rodiny využívají za účelem formování osobnosti dítěte. Rozdílné způsoby výchovného působení nám ústí v rozdílné výchovné styly. Podle Heluse (2007, s. 167) mají výchovné styly souvislost se socioekonomickým statusem rodiny. Prestiž povolání, bohatství, míra kompetencí a vzdělání rodičů značně ovlivňuje rodičovský výchovný styl, který rodiče při výchově aplikují.

Výchovné styly lze dělit různými způsoby, vždy záleží na úhlu pohledu. Většina pedagogů vychází při typologii výchovných stylů ze sociální psychologie, která rozlišuje následující tři typy rodičovských výchovných stylů.

1. Autoritářský styl – vyznačuje se vysokým stupněm direktivnosti a rigidnosti (ulpělosti, nepružnosti) v prosazování požadavků na poslušnost dítěte. Rodiče s dítětem málo komunikují a významnou roli ve výchově hraje trestání, a to i fyzické. Následkem takového stylu výchovy je dítě nesamostatné, nebylo mu umožněno nalezení vlastní individuality.
2. Povolující (permisivní) styl – vyznačuje se důrazem na poskytování maximální volnosti dítěti. Požadavky a omezování jsou minimální, trestání je eliminováno a významnou roli hraje ve vztahu k dítěti předpoklad, že „nakonec určitě dítě přijde k rozumu“, „samo musí vědět, oč mu jde“.
3. Styl opřený o autoritu – vyznačuje se jasným stanovením zásad a principů, vymezením toho, co je správné a co ne. Rodiče s dítětem komunikují a dbají na to, aby dítě dobře rozumělo jejich požadavkům. Rodiče jsou pro dítě vzorem a pomáhají mu při plnění požadavků, které dítěti stanovili. Taková výchova u dítěte rozvíjí jeho samostatnost i sociální kompetence. (Baumrindová, 1989 cit. podle Helus, 2007, s. 169)

Bakalářská práce se přiklání k takovému členění výchovných stylů, ve kterých je primárním ukazatelem výchovná angažovanost rodičů a jejich čas, dále pak způsob, jakým se projevuje vychovatel ve vztahu k vychovávanému jedinci, jaké užívá prostředky výchovy, zdali je podstatou jejich vztahu nadřazenost, lhostejnost, respekt či důvěra. Dle těchto ukazatelů rozlišujeme následující výchovné styly.

1. Autokratický styl výchovy (autoritativní, dominantní) – opírá se o kázeň a vyznačuje se příkazy, zákazy, podřízeností dítěte autoritě rodiče. Vychovatel klade na dítě jen požadavky, rozkazuje, kontroluje, vyhrožuje, ale i trestá. Dítě nemůže vyjádřit svůj názor,

což vede k tomu, že je málo samostatné, tvořivé, aktivní, iniciativní a nejisté samo sebou.

2. Liberální styl výchovy – se vyznačuje tím, že vychovatel se o výchovu moc nestará, klade nízké požadavky a cíle na dítě, nekontroluje plnění úkolů. Celkově se tento styl výchovy vyznačuje slabým řízením, které vede k tomu, že dítě není svědomité, vytrvalé a těžko zvládá překonávání překážek.
3. Demokratický styl výchovy – se vyznačuje tím, že vychovatel klade přiměřené požadavky na dítě a věří, že je dítě splní. Vztah je založený na respektu a důvěře. Vychovatel neponižuje, nedává najevo svou moc, naopak se snaží dítěti pomoci a podporovat ho. Vychovatel dává dítěti dostatek prostoru pro jeho samostatné rozhodování a tím podporuje jeho individualitu. Tento výchovný styl je možné považovat za optimální, neboť vztah mezi vychovatelem a vychovávaným je založený na partnerství a diskuzi. (Svobodové a Šmahelové, 2007, s. 62; Hintnaus, 1998, s. 43)

Přesto, že se toto rozdělení užívá, musíme brát v úvahu skutečnost, že nelze jednoznačně přiřadit konkrétní styl výchovy v určité rodině jako vyhraněný, neboť někdy rodič postupuje liberálně, v jiných situacích zase autoritativně. Myslíme si, že se výchovné styly v rodinách kombinují a moc má být v rukou obou rodičů stejná.

Ve výchově pokládáme za podstatné, aby vychovatelé výchovně působili na své dítě pomocí výchovných prostředků tak, jak tomu odpovídá situace a dané podmínky. V některých rodinách se ovšem díky disharmonickým vztahům, případně i díky výchovné bezradnosti, uplatňují chybné výchovné postupy, které vedou k ohrožování blaha dítěte jak po stránce citové, intelektuální, tak i mravní. Rodina v těchto případech neplní své funkce, čímž je výchova dětí ohrožena. Proto si uvedeme následující chybné postupy uplatňované při výchově.

1. Výchova bez lásky – v kapitole socializace jsme si pojednali o významu citového pouta mezi matkou a dítětem. Pro dítě je potřeba citového přijetí velmi důležitá nejen od matky, ale i od ostatních členů rodiny, neboť si tím upevňuje svoji pozici jakožto rovnoprávného člena rodiny. Potřeba bezpečí, jistoty a lásky ovšem v tomto uvedeném typu výchovy chybí, a proto dítě na sebe upozorňuje a volá po pozornosti. Dítě volí buď strategii pokory, nebo se naopak uchyluje ke zlobení, čímž upoutá pozornost rodičů. Ti reagují trestem, který dítě chápe jako projev jejich zájmu, paradoxně tedy jako odměnu.

Tento výchovný styl je provázen vysokými nároky a direktivou, často vede k odcizení dítěte a jeho protestnímu chování.

2. **Výchova hýčkovácí** – na dítě se nekladou žádné požadavky a plní se mu každé jeho přání. Takto cílená výchova vede k ústupkům a podplácení dítěte, které se stává tyranem svých rodičů a svého okolí. Produktem této výchovy je pak dítě egocentrické a narcistické.
3. **Výchova omezující** – vyplývá ze skutečnosti, že rodiče nedůvěřují svému dítěti, a proto rodiče své dítě řídí a manipulují s ním podle svých představ. Takové dítě je nesamostatné jak v jednání, tak v rozhodování. Pocit bezmocnosti a porucha sebehodnocení je typická pro dítě vychovávané tímto typem výchovy.
4. **Výchova založená na kázni a poslušnosti** – tato direktivní výchova je chybná, pokud je kázeň založená na strachu či kázeň opřena o závislost a nesamostatnost dítěte. Dítě nemá pocit plně svobodného člověka, protože autorita rodičů jej nutí k poslušnosti a je pro dítě jakousi drezúrou. Všichni vychovatelé by si především měli uvědomit, že své děti musíme vést ke kázni a poslušnosti, ale musíme najít takový způsob, při kterém si dítě přijme mravní principy svobodně.
5. **Výchova s nesrozumitelnými požadavky** – se vyznačuje tím, že rodiče nedokáží svému dítěti jasně stanovit výchovné požadavky, a dítě tak díky neustále se měnícím podmínkám strádá. Rodiče jsou ve výchově díky neurčitosti výchovných požadavků nedůslední, což snižuje jejich autoritu a úctu k nim. Dítě se učí vypočítavosti, což působí nepříznivě na jeho mravní vývoj.
6. **Výchova ctižádnostivá (ambiciózní)** – se projevuje tím, že rodiče po dítěti chtějí dosáhnout úspěchů, kterých oni sami nedosáhli, a tímto způsobem si řeší svůj osobní komplex skrze dítě. Díky manipulativnímu jednání rodičů je tak potlačován přirozený vývoj dítěte, který může vyústit dokonce k ohrožení jeho života. Osobní ctižádnost rodičů se může projevit právě v rodinách sportovců, kteří své dítě ženou neustále vpřed do tréninku a manipulují dítětem tímto směrem od útlého dětství. Výsledkem je, že některé děti se podaří motivovat pro rodiči určenou kariéru, některé vzdorují a jiné zase své rodiče nenávidí.
7. **Výchova ponižující** – vede u dítěte k pocitu méněcennosti, neboť rodiče svému dítěti neustále připomínají nedostatky a chyby, kterých se dopouští. Taková výchova vede u dítěte k jeho nízkému sebevědomí, k jeho psychickému týrání, které se může jako

kompenzace pocitů méněcennosti projevit v jeho disociálním chování. (Hintnaus, 1998, s. 50-54)

Každý rodič stojí před rozhodnutím, jak má sladit na jedné straně ochranu dítěte a na té druhé jeho připravenost pro život. Neexistuje univerzální návod, jak tyto dva úkoly skloubit. Musíme se spoléhat na hodnotový systém a osobnostní rysy vychovatelů. To jsou pravděpodobně dva ukazatele toho, jaký výchovný postoj vychovatel k vychovávanému jedinci zaujme a jaký výchovný cíl si ve výchovném procesu zvolí. I proto se tedy v následující kapitole seznámíme s výchovnými cíli vychovatelů.

3.2 Základní orientace výchovného cíle

Každý vychovatel má ve výchově svoji jasnou představu, čeho by chtěl svým výchovným působením docílit a k jakým změnám v chování by mělo prostřednictvím jeho úsilí ve vztahu k vychovávanému dojít. Nezapomeňme na to, že výchovné cíle se mění v závislosti na vývojovém období každého dítěte, a tudíž vycházíme jako vychovatelé od nejjednodušších cílů k cílům obecným. Cílem naší výchovy je buď upevňování dobrého chování, nebo naopak potlačování nevhodných forem chování. Různé druhy výchovy, které jsme si uvedli, a uplatňované výchovné styly, které zde byly zmíněny, napomáhají k tomu, že vychovatel plní či neplní své vytyčené výchovné cíle.

Základní dělení cílů shrnul Hintnaus (1998, s. 45), který uvedl, že je nutno rozlišit výchovné cíle:

- zaměřené k potřebám dětství – znaky: ochrana, empatie, tolerance, permise, čekání na zralost, nenáročnost, svoboda dítěti,
- zaměřené pro životní uplatnění – náročnost, výkonnost, otužování vůči stresorům, uspišování vývoje, plánovitost, cílevědomost.

V dosahování stanovených výchovných cílů v určitých podmínkách vychovatelů rovněž napomáhá využití výchovných prostředků, prostřednictvím nichž realizuje výchovu. Existuje množství pojetí výchovných prostředků, vybrali jsme pojetí Čápa (1996, s. 135), který dává do souvislosti výchovné prostředky s metodami a „chápe je jako kladení požadavků a kontrolu jejich plnění, vysvětlování a přesvědčování, pochvaly, napomínání, odměny a tresty, působení osobním příkladem, činností nebo využití vlivu malé skupiny.“

3.3 Výchovné metody

Výsledků ve výchovném procesu docílíme prostřednictvím výchovných metod, a to až zvolíme jakýkoliv výchovný styl používaný v rodině, jak jsme si uvedli výše.

Průcha, Walterová a Mareš (2003, s. 122) nám definují metody výchovy jako „záměrné a systematické způsoby, postupy a prostředky, které směřují k výchovnému cíli.“

Hintnaus (1998, s. 45) rozlišuje dvě základní orientace výchovných metod:

- stimulující – povzbuzení, pochvala, odměna, soutěž, iniciativa dítěte, svoboda, samostatnost, odpovědnost sama za sebe,
- vynucující – pravidla, řády, režim, kontrola, tresty, kázeň, autorita, podřízení se, odpovědnost rodičům, jejich autoritě.

Jako vychovatelé bychom měli výchovné prostředky obměňovat a brát v úvahu to, jakou složku výchovy chceme prostřednictvím výchovných prostředků u jedince rozvíjet. Pokud bychom se zaměřili na metody mravní výchovy, Svobodová a Šmahelová (2007, s. 133-134) uvádějí, že těmito metodami vštěpujeme jedincům takové chování, které v sobě nese prvky všeobecně platných hodnot. Mezi tyto metody můžeme zařadit metodu vysvětlování, přesvědčování, metodu příkladu, režimu, cvičení, metodu kontroly a kladného hodnocení (př. pochvala, pohlazení, úsměv, odměna), či záporného hodnocení (př. nesouhlas, domluva, napomenutí, nespokojenost, pokárání nebo trest). Uvedli jsme si metody mravní výchovy z toho důvodu, že v rodinné výchově klademe velký důraz na hodnotovou orientaci dítěte, která je velmi důležitá pro formování jeho morálního vědomí.

Domníváme se, že z jednotlivých výchovných prostředků je metoda odměn a trestů z praktického hlediska nejvíce používána právě v rodinné výchově. Nejde o to, co jsme si jako vychovatelé sami odměnou a trestem stanovili, ale jde o to, jak dítě ony výchovné metody vnímá a jak na ně reaguje. Upozorňujeme na to, že se při aplikaci výchovných metod musí dodržovat pravidla, která respektují osobnost dítěte a jeho věk. Každý vychovatel by měl vědět, co na jeho dítě nejlépe působí, a řídit se zásadou přiměřenosti.

Špaňhelová (2008, s. 88-89) hovoří o trestech v rodině a uvádí, že trestem rodiče regulují u dítěte jeho chování správným směrem. Pro dítě je trest negativní podnět, který mu neumožňuje dělat to, co ono chce. Pro dítě je trest také zpětnou vazbou, kdy rodiče řeknou svému dítěti, co je špatného na jeho chování a že byla překročena stanovená hranice. Nejde

o to, abychom dítě ponížili, jde o to, aby si uvědomilo a chápalo, co špatného udělalo a jakým způsobem může chybu napravit. Trest by měl následovat ihned po prohřešku, jedi-
dině tak má smysl a výchovnou hodnotu.

Naopak pokud hovoříme o odměně, každý rodič jistě ví, že bychom měli více než dra-
hými dárky dítě odměňovat svou pozorností, pochvalou, podporou, pohlazením, láskypl-
ným pohledem, zájmem a úsměvem. Máme tedy na mysli sociální odměny, ty, kterými
oceníme své dítě za to, že se chová žádoucím způsobem. Hayes (2003, s. 59) uvádí, že
„odměňování žádoucího chování samozřejmě nijak nenahrazuje běžnou kázeň. Děti musí
znát hranice, které se vymezují zdůrazňováním, co je přijatelné, a co nikoli. Takto se dítě
postupně učí sebekázi.“

4 VÝCHOVA V RODINĚ PROFESIONÁLNÍHO SPORTOVCE

V rámci rodičovské péče rodiče chtějí, aby dítě bylo nositelem stejných rodinných tradic jako oni sami. Bakalář (2002, s. 94) uvádí, že „rodiče chtějí, aby dítě kráčelo v jejich šlépějích nebo také, že chtějí být architektky duší svých dětí ... rodičovská tendence vštěpovat dítěti důležité postoje, hodnoty, životní styly je patrná i v řadě jevů a dílčích aktivit.“ Jako příklad si uvedeme fakt, že otcovská řemesla se předávala synům již v tradiční rodině.

4.1 Výchovný cíl v rodině profesionálního sportovce

Profesionální sportovec, v našem případě hokejista, může za cíl své formativní výchovné tendence u svého dítěte pokládat to, že jeho vlastní dítě půjde v životě ve stejných šlépějích, tzn., že bude také hrát hokej. Tím se naplní jeho představa a očekávání o budoucím sociálním statusu dítěte. Jeho postoj je ovlivněn vlastním hodnotovým systémem, tedy osobními zkušenostmi získanými v dosavadním životě, ale také tím, že od chlapců se většinou očekává fyzická aktivita, a tudíž mají ke sportu blíže než dívky. Sekot (2006, s. 39) uvádí, že „sport sice socializačními účinky mnohdy přispívá k posílení rodičovské autority a angažovanosti, ale může na druhé straně vést i k často nepřiměřenému očekávání úspěšné sportovní kariéry potomků.“ Vychovatel si musí uvědomit, že kladení požadavků musí být vždy slučitelné s individuálními možnostmi dítěte a musí si umět připustit i tu možnost, že dítě nenaplní jeho očekávání a nebude tak kopírovat sportovní orientaci otce. Motivací a povzbuzováním dítěte se mu to možná podaří, jeho syn se bude naplno věnovat tréninku, hře, a možná v dítěti vzbudí opravdový zájem o provozování sportu. Ten mu jistě díky kolektivní hře a prožitku ze hry přinese cílené pěstování volných vlastností, kterými mohou být vytrvalost, trpělivost, spolupráce, odolnost, houževnatost, cílevědomost, zodpovědnost, samostatnost, motivace, zaměřenost na výkon a další pozitivní vlastnosti důležité pro plnohodnotné prožívání života. Pozor ovšem v případě, jak uvádí Sekot (2008, s. 27), „pokud je sportovní činnost uskutečňována na úkor všestrannosti individuálních příležitostí, znalostí a vědomostí, zkušeností a vztahů, pak lze předpokládat negativní socializační důsledky.“

Dodejme, že na jedné straně nemůže být dítě jednostranně zaměřené, ale realita je taková, že pokud se dítě rozhodne pro hokej, který se dá provozovat pouze na výkonnostní organizované úrovni, musí nastoupit na sportovní školu a plně se věnovat jen hokeji. Většinou už mu nezbyvá čas na žádné jiné volnočasové aktivity, protože je plně vytížen hokejovou činností, a nedá se tak hovořit o pěstování sportovní všestrannosti. Jak dodává Sekot (2008, s. 27), „sportovní specializace pěstuje již v dětech profesionální přístup.“ Ten s sebou bohužel nese výše uvedené skutečnosti, ale také zásadní věc v případě, že se dítěti nepodaří uskutečnit jeho profesionální kariéru, které podřídil vše, tedy skutečnost, že není dostatečně vybaven znalostmi a dovednostmi v oblasti vzdělání, protože jak uvádí Sekot (2006, s. 68), „rodiče jsou v zájmu sportovní kariéry ochotni draze platit zanedbáváním vzdělanostní úrovně mladé sportovní naděje.“ Pak je velmi složité, nejen pro něho, ale i pro rodiče, aby v dítěti vzbudili zájem o studium a jeho osobnost se tak mohla rozvíjet v souladu s požadavky dnešní doby. Velký problém z hlediska rodičů, jejichž dítě pravidelně trénuje, tkví ve skutečnosti, že nemají dostatek prostoru pro jeho výchovné působení. Hintnaus (1998, s. 30) uvádí, že „motivaci ke vzdělání čerpá dítě ze své rodiny.“

Důležitá je tedy z hlediska dítěte skutečnost, že se dítě rozhodlo dobrovolně pro aktivní sportování, chce tomu obětovat veškerý svůj čas, je vnitřně uspokojené, cítí se šťastné a seberealizuje se, pak tedy my, vychovatelé, budeme své děti podporovat, povzbuzovat, motivovat a prožívat s nimi jejich výhry i prohry.

Pochvala se pak stává pro dítě jistě motivujícím výchovným prostředkem, který je v harmonizující rodině zcela jistě uplatňován každý den. Musíme, jako vychovatelé, více chválit a podporovat tak své ratolesti v jakýchkoliv činnostech, neboť v mnoha domácnostech se dětem spíše připomínají věci, které by měly zlepšit, než věci, které dělají dobře.

Na druhé straně, když profesionální hráč vidí, kolik zranění a nejistoty mu sportování přináší, možná bude chtít u dítěte vzbudit jen zájem o sport jako o zájmovou pohybovou aktivitu, jež bude kompenzovat nároky soudobého světa, kterým jeho dítě čelí, a stane se pro něj smysluplnou náplní volného času. Profesionální sportovci sami nejlépe vědí, jak se jim díky sportu opotřebovává tělo, a časté zlomeniny a operace mají vliv na jejich zdraví. I proto není jednoduché obstát na trhu práce a zabezpečit rodinu, a proto si možná více jak kdo jiný uvědomují nutnost vzdělání svých dětí a považují ho za hlavní výchovný cíl – tedy připravit dítě na život vědomostmi a dovednostmi, které uplatní ve společnosti.

Vést dítě ke sportovním aktivitám je jistě nevyhnutelná součást všestranného rozvoje osobnosti dítěte, protože skrze sport si dítě nejen utužuje zdraví, kompenzuje nároky, kterým denně čelí, ale také se zapojuje do mezilidských vztahů. Musíme si ovšem uvědomit, že dnešní doba klade obrovské množství povinností na rodiče, kteří díky svému pracovnímu vytížení, nedostatku finančních prostředků a volného času nemají čas na to, aby vytvářeli zázemí pro volnočasové aktivity svých dětí. Realita je pak taková, že současná doba je spíše o „diváckém“ sportování než o aktivní účasti dětí na volnočasových aktivitách. Proto by rodina měla být pro dítě vzorem i v této oblasti, aktivně se zapojovat a pěstovat v dítěti touhu po pohybu, který je přirozenou lidskou aktivitou, a vychovávat jedince k osobní zodpovědnosti za své zdraví by mělo být naším cílem. Společné sportování rodičů a dětí má zcela jistě pozitivní vliv na vzájemné rodinné vztahy. Jedním z podstatných výchovných cílů v rodině profesionálního sportovce bude tedy vést dítě k pohybové aktivitě a je možné, že pohybové dovednosti budou preferovány před jinými zájmy dítěte.

4.2 Specifika životního stylu a jejich vliv na výchovu

Zmínky o otcovských tématech nacházíme v různých publikacích spíše jen okrajově, a tudíž k otcovské roli profesionálního sportovce se nám podařilo nalézt jen nepatrné množství informací. Připomeňme si, že význam otce pro dítě a rodinu, která žije s profesionálním sportovcem, je stejně nezastupitelný jako význam otce v kterékoli jiné rodině. Přítomnost muže a jeho kladná autorita je klíčová pro předávání a vštěpování důležitých zvyků, postojů, hodnot, ale i životního stylu dítěti. Ano, i tito otcové se snaží, aby jejich děti napodobovaly rodičovský životní styl, aby byly jako oni. Jenže na rozdíl od rodin, které žijí pravidelným životním rytmem s minimem očekávaných změn, rodiny profesionálního sportovce žijí zcela jistě specifickým životním stylem. Je tento životní styl opravdu takový, jak o něm často slýcháme v televizi, nebo se tyto rodiny potýkají s mnohem většími problémy než ty běžné rodiny? Opravdu jsou pro ně na prvních místech drahé automobily, luxusní dovolené a oblečení, přepychové bydlení a tolik propagovaná bio strava? Není realita nakonec taková, že rodiny žijí v nejistotě, kam se budou stěhovat, kolik škol ještě jejich děti budou nuceny vystřídat, kolik kamarádů ztratí a kolik nových získají, na jak dlouhou dobu jsou ochuzeni o své rodinné příbuzné, které město se stane jejich domovem? Mají tyto náročné životní situace vliv na styl výchovy, kterým jsou děti

v rodinách profesionálních sportovců vychovávány? Na tyto otázky si netroufáme odpovědět, ale v dalších kapitolách si přiblížíme specifika životního stylu profesionálního hokejisty.

Domníváme se, že v rodině profesionálního sportovce, jehož zaměstnání neumožňuje téměř žádnou pravidelnost, je téměř nemyslitelné, aby se i jeho manželka podílela na ekonomické funkci rodiny. V rodině, kde je vychováváno více sourozenců, není tedy zřejmě prioritou její osobní rozvoj, ale spíše se od ní očekává přizpůsobování se životnímu rytmu života vrcholového sportovce, což s sebou nese převzetí všech povinností týkajících se rutinních pracovních činností, ale například i přizpůsobení se v oblasti stravovacích návyků a skladby jídelníčku. Fakt, že podstatná většina starostí a zařizování v rodině spočívá na matce, může dítě vnímat jako samozřejmost, a tento typ chování si pak nese do dospělosti, a je možné, že bude mít snahu ho uplatňovat později i ve své rodině. To může mít za následek velké názorové střety, pokud jeho potenciální partner bude ze své rodiny znát jiné rozdělení rolí. Je tedy důležité dítěti vysvětlit, že model, který je funkční v rodině profesionálního sportovce, není univerzální, ba naopak je výrazně specifický, a v jiné rodině by prostě neobstál.

To, že tyto rodiny brzy dosáhnou životního standardu díky finanční samostatnosti, není v dnešní době nic výjimečného, neboť úspěšných a pracovitých otců je mnoho. Co ovšem s jistotou můžeme říci, je fakt, že rodiny profesionálních sportovců nejsou vystaveny stereotypnímu způsobu života a jsou dle našeho názoru více orientované na dosažení úspěchu, nezávislosti a psychické odolnosti. Snad i díky tomu, že je hokej kolektivní hra, ve které musí každý hráč vycházet z požadavků vzájemné komunikace, přenáší se tyto aspekty i do rodinného života, v němž panuje přijímání odpovědnosti za společné rozhodnutí.

4.2.1 Ztráta soukromí

Sport je součástí masové kultury a zasahuje miliardy lidí na celém světě. Lidé, fanoušci, se tak mají možnost identifikovat se svým oblíbeným sportovcem, a díky všude přítomné globalizaci a masové medializované zábavě, se tak mohou o svém oblíbeném sportovci dozvědět téměř vše. Jak žije, kde žije, kolik vydělává, co má rád, kde teď právě hraje atd. Masové sdělovací prostředky vstupují do života každého z nás a ovlivňují svým míněním

dospělé, ale především děti. Jak uvádí Kraus (2008, s. 126) „televize tak formuje i deformuje.“

Sekot (2006, s. 66) dodává, že „život vrcholového sportovce je pod nesrovnatelně vyšší sociální kontrolou zájmu médií a veřejnosti.“ K tomu lze jen dodat, že pokud má sportovec rodinu, týká se jí to také, a členové rodiny, manželka i děti, jsou vystaveni také vyšší sociální kontrole, v tomto případě ze strany sousedů, známých, spolužáků, učitelů a dalších. Pokusíme se být konkrétní. Představme si příklad, že dítě vrcholového sportovce, ať už dcera nebo syn, budou chtít být úspěšní v jakémkoli oboru. Nejen že budou neustále srovnáváni se svým sociálním okolím, ale podle našeho názoru budou i vystaveni neustálým konfrontacím, ať už ze stran vrstevníků, či jejich rodičů, kteří budou tvrdit, že za případnými úspěchy dítěte vrcholového sportovce stojí užitečné sociální kontakty a známosti. Tudíž se domníváme, že ani v tomto směru to děti vrcholových sportovců nemají lehké.

Nejen pro tyto důvody, ale i z hlediska oddělení pracovního a soukromého prostoru, je pro rodiny profesionálních sportovců nadmíru důležité soukromí, které sdílí ve svém domově. Člověk se tak denně vrací tam, kde rodina tvoří emoční zakotvení pro všechny její členy. Ať už se jedná o prožívané krize či úspěchy, vždy se člověk může v prostředí domova odreagovat z problémů, které v pracovním životě vznikají.

4.2.2 Vytržení ze sociálních vazeb

Pro dnešní sport je charakteristická migrace sportovních osobností, ať už jde o jakýkoli typ ligové soutěže. Jak uvádí Sekot (2008, s. 105), „sportovci v profesionálních týmech jsou „vlastněni“. Jde o výraz skutečnosti, že sportovci vázaní kontraktem s určitým týmem nepodléhají standardnímu režimu zaměstnaneckých vztahů, ale jsou vlastněni v tom smyslu, že mohou být „prodáni“, „koupeni“ či „obchodováni“ na profesionálním sportovním trhu. Hráč v týmových sportech tak může být „zapůjčen“ k hostování do jiného týmu, může být „prodán“ jinému týmu, a být tak nucen v rámci sportovní mobility přesunout se do jiného města či dokonce státu.“ Z toho vyplývá, že rodina profesionálního sportovce si nemůže být jistá, kam je zrovna zítra někdo „zavolá“, protože lední hokej patří mezi sporty, kterých se tato migrace týká. Sekot (2006, s. 286) dále uvádí, že „migrační proces takto obecně přináší svým nositelům socializačně a kulturně náročné výzvy neustálého přizpůsobování se situaci místa a času.“

Rodina se tak přizpůsobuje tréninkovému a hracímu programu svých členů. V případě výchovy dětí to nese skutečnost, že dítě tak může být vykořeněno z místa, kterému říká domov, kde má své babičky, dědečky, přátele, vrstevníky, se kterými je spojen prostřednictvím pevných sociálních vazeb. Výrost a Slaměník (1998, s. 304) dodávají, že „možnost kontaktu prarodičů s dětmi je oboustranně velmi důležitá. Prarodiče přinášají do výchovy dětí klid, moudrost, schopnost trpělivě naslouchat, toleranci, nadhled a děti jim poskytují pocit sounáležitosti, životní kontinuity, spontánnost, veselí, vzpomínky na vlastní dětství.“

Pokud má rodina fungovat jako celek, držet při sobě a rozvíjet harmonické rodinné vztahy, musí se celá rodina stěhovat z místa na místo právě tam, kde bude vykonávat sportovec svou profesi. Samozřejmě že to s sebou nese přizpůsobování se novým situacím, které jsou z hlediska socializačních procesů velkou výzvou pro všechny členy rodiny, neboť bez uspokojivého průběhu socializace by členové rodiny nebyli schopni vstupovat do běžných interakcí s jinými lidmi. Na druhé straně, pokud by členové rodiny nenásledovali otce v jeho angažmá, rodinný život by tak utrpěl a postupně by mohlo docházet ke konfliktním situacím, které by mohly vyústit v nefunkčnost rodiny či k nepříznivému vlivu socializace jedince díky separaci od otce. Separace od otce by podle našeho názoru byla pro dítě i problémem v osvojování si mužských a ženských rolí. Pro děti je důležité poznat oba dva světy rodičů. Jak uvádí Havlík a Kořa (2002, s. 54), „odlišnosti světů pohlaví dítěti představují především vztahy mezi rodiči, z nichž každý hraje reálně a v pohledu dítěte různé role doma i mimo ... Změny rodiny, snižování účasti mužů na výchově mohou vést k slabšímu odlišování rolí muže a ženy.“ Dítě se tak seznamuje s chováním, které je typické jak pro ženskou, tak pro mužskou roli. Tedy synové se identifikují s otci, dcery s matkami. Otcova častá nepřítomnost tak může být z hlediska významu primární socializace, kterou jsme již zmínili v kapitole druhé, problémem v identifikaci jedince ve sféře pohlaví. Podle Krause a Poláčkové (2001, s. 82) může dojít u jedince k nesprávné identifikaci v případě, že dítě tráví většinu času s osobou opačného pohlaví. To v rodině profesionálního sportovce může vést k tomu, že si dítě – chlapec nedostatečně osvojí sociální roli muže, a to pak může být příčinou neúspěchů, které se mohou projevit později, a to při výchově vlastních dětí.

Sekot (2006, s. 63) uvádí, že „úspěch na poli sportu ještě nemusí být přímočaře reflektován úspěchem v ostatních oblastech osobního života. V mnoha případech je sport zdrojem uznání, obdivu (či dokonce závisti), ale souběžně může komplikovat utváření harmonizujících či čistě osobních vztahů.“ V rodině profesionálního sportovce je proto nadmíru

nutná podpora mezi jednotlivými členy rodiny, kteří hledají útočiště před venkovním světem v teple domova. Vzájemná podpora jednotlivých členů v rodině je proto nadměru důležitá z hlediska samotné příslušnosti jedince k určité sociální skupině a pocitu sounáležitosti s lidmi, s nimiž se má jedinec příležitost identifikovat (Kraus a Poláčková, 2001, s. 82).

4.2.3 Nutnost adaptability

Celá rodina, která cestuje skrze různá kulturní prostředí, se musí naučit adaptabilitě, flexibilitě, samostatnosti, sebeovládání a rychlé orientaci. Rodiče tak musí rychle a kreativně řešit nové situace, které jim přináší život. To se týká v případě dětí nalezení vhodného typu školních institucí, zájmových kroužků i nalezení místa, kde rodina bude budovat místo, které bude jejich domovem.

Velkým problémem z hlediska migrace je pro rodinu jistě změna státu a s tím spojená komunikace v cizím jazyku i odlišné kulturní vzorce chování. Vytvořit soulad mezi potřebami jedince a společnosti si v tomto případě mimo jiné klade za cíl postupné přivykání si novému sociálnímu a kulturnímu prostředí, osvojení si odlišných vzorců chování a osvojení si cizího jazyku, protože v interkulturní komunikaci dochází k interakci s lidmi, kterým dítě nerozumí. Sekot (2006, s. 38) uvádí, že „právě interakcí v mezilidských vztazích si vytváříme systém norem, rolí, vztahů, hodnot, které jsou součástí tvorby světa kolem nás. Tedy tím, že se stáváme aktivními účastníky sociálního světa, vytváříme si vlastní identitu, jež je klíčovým faktorem interakce a hnací silou rozhodovacího a seberegulujícího procesu jedince.“ Neverbální komunikace (úsměv, pokynutí rukou, zamračení, přátelské objetí aj.) a hra, která je rovněž součástí rozumové sebevýchovy, mohou být pro dítě zpočátku prostředkem navázání tolik důležitých nových sociálních vztahů. Rodina se jistě snaží pomáhat svým dětem v navazování kontaktů s novými vrstevníky, např. tím, že jde s dítětem na hřiště, do herny, na kulturní představení, na oslavy aj.

Domníváme se, že je dítě vystaveno velkému psychickému tlaku, neboť si musí plnit také své školní povinnosti, a to prostřednictvím individuálních vzdělávacích plánů do české školy. Matka dítěte tak musí být v této chvíli nejen výchovným, ale i vzdělávacím činitelem. Podle Hintnause (1998, s. 32) má matka nezastupitelnou úlohu při rozvoji intelektu. Vzdělání matky a uplatňovaný kognitivní styl matky se promítá do školního prospěchu dítěte a jeho motivací ke vzdělání i tím, že prostřednictvím komunikace si dítě rozšiřuje svoji slovní zásobu.

Pro děti jak předškolního, tak školního věku, které si svůj rodný jazyk osvojují přirozeně a soužitím s ostatními členy rodiny, není učení se cizímu jazyku v cizojazyčném prostředí až tak náročné, jak se v počáteční fázi zdá. Převaha jedné řeči nad druhou je v počátečních fázích u dítěte zřejmá, postupně však dochází k tomu, že dítě začíná cizímu jazyku přivykat. Tato skutečnost tedy pro děti školního věku znamená, že si musí plnit své školní povinnosti v takové míře, v jaké mu to umožňují jeho komunikační dovednosti. Svoji roli hraje v sociokulturním prostředí i jazykový kód, v němž jedinec komunikuje se svým okolím, což má také vliv na utváření osobnosti jedince (Pelikán, 2002, s. 34). I přes skutečnost, že výchovná angažovanost rodičů, jejich zájem a čas mohou dítě povzbudit, nároky, kterým je dítě vystaveno v podobě plnění si povinností do dvou školních institucí, se stávají pravděpodobně velmi zavazující a náročné, a proto nedokážeme dále spekulovat, jak tuto náročnou životní situaci rodina řeší. S jistotou ovšem můžeme tvrdit, že dítě si osvojí cizí jazyk v cizojazyčném prostředí velmi brzy a nakonec se stává významným pomocníkem a tlumočnickem např. matce, která cizí jazyk vůbec neovládá. V tomto případě pak můžeme mluvit o socializačním působení dítěte na matku.

Rodina je v počátečních fázích přestěhování se jedinou jistotou, kterou dítě má. Proto je důležité, aby se matka i otec pozitivně vyjadřovali vůči novým životním podmínkám. Dítěti jejich pozitivní přístup zcela jistě pomůže v asimilaci na nové prostředí.

4.2.4 Nepravidelnost

Život s profesionálním sportovcem s sebou nese specifický životní styl charakteristický svým nepravidelným režimem, který se týká přípravy na výkon povolání i samotného výkonu povolání. První fází je letní příprava, tzn. tréninky v období května, června, které jsou dvakrát, třikrát v týdnu dvoufázové. Samotná sezona začíná sportovcům – hokejistům obdobím srpna až dubna. V těchto měsících začíná hokejista hrát soutěž, která skýtá jak trénování, tak pravidelné hraní zápasů. Někdy je to pondělí, jindy neděle, takže i hrací dny se mění, a rodina si tak proto musí plánovat své aktivity dlouhodobě dopředu.

Rodina se tak přizpůsobuje životeli časovým harmonogramem dne i organizací víkendů a formě trávení dovolené. V případě dovolené tak s jistotou zbývá jediný měsíc (včetně sobot a nedělí), který rodina využívá jako jednu z možností, kdy může čas trávit společně, aniž by jim do toho zasahovaly systematicky vedené tréninky, zápasy, regenerační a rehabilitační péče, soustředění atd. Nepočítá se zranění, které v této profesi není nic neobvyklé.

lého, a díky kterému se hráč ocitá mimo hru. Důsledkem zranění hráče může dojít k poruše ekonomické funkce rodiny, která představuje v rodině profesionálního hokejisty přerušení výkonu jeho práce, a tudíž tato situace s sebou nese možné problémy v uspokojování potřeb jistoty a bezpečí. Každý profesionální sportovec si uvědomuje skutečnost, že nemůže hrát hokej celý svůj život, a tak je pro něho prioritou, aby zabezpečil po ekonomické stránce svoji rodinu co možná nejlépe, protože sám moc dobře ví, že proces resocializace nebude vůbec jednoduchý.

4.3 Profesionální sportovec jako vzor

Dítě profesionálního hokejisty může navštěvovat zimní stadiony a podpořit tak svého otce v jeho výkonu svou přítomností. V očích dítěte se tak otec stává úspěšným sportovcem a známou osobností, na kterou je hrdý i díky pozitivním emocím jeho okolí.

Matoušek (1997, s. 81) hovoří o jakémsi spojení mezi dítětem a rodičem stejného pohlaví, prostřednictvím kterého se dítě učí nápodobou a které se rozvíjí v identifikaci. Dítě se tak učí nejen své sexuální roli, ale i sociální inteligenci, osvojuje si spousty dovedností důležitých pro svůj život. Dítě, které se se svým otcem identifikuje, ovšem může být ve vrcholovém sportu otřeseno díky pohybově pasivním vyznavačům sportovního utkání. Sekot (2006, s. 255) uvádí, že „fandovství vytváří určité typy diváckých reakcí překračujících svými nestandardními projevy hranice společensky tolerovaného chování.“ Potom je na rodině, aby dítěti vysvětlila, že negativní emoční zážitky u spousty lidí vyvolávají reakce, jež nejsou správné a jsou silně vzdálené od společenských hodnot a norem, kterým rodiče své děti učí. Vysvětlit dětem, že realita bývá mnohdy k jejím otcům ne zcela spravedlivá, je pravděpodobně velmi těžký úkol pro celou rodinu a přenáší se na všechny členy domácnosti.

Otec se také tím, že většinu dne pracuje, pro děti dle Krause a Poláčkové (2001, s. 81) „stává představitelem vnějšího světa a vyšších nároků a požadavků, které v tomto světě na dítě čekají. V tomto smyslu spočívá úloha otce v rozšiřování horizontu dítěte a jeho seznamování se světem dospělých.“ Můžeme přidat jednu zásadní věc týkající se výchovy, a to, že díky sportovcům – otcům si dítě skrze sport pravděpodobně utváří a vyjadřuje ná-

rodní identitu mnohem silněji, než tomu je ve výchovně vzdělávacích institucích skrze vyučovací předměty.

Rolí otce ve výchově se také zabývá Hintnaus (1998, s. 37), který tvrdí, že „se od otce očekává, že bude doplňujícím prvkem mateřské lásky a tím vytvářet ve výchově rovnováhu. Zatímco matka je ve výchově soustředěna na dítě, otec si uvědomuje i vnější svět a realitu života. Jeho komunikace s dětmi je méně častá, přerušovaná, a to jeho autoritu zvyšuje. Na jeho názor je nutno čekat a jeho vyslovení má hodnotu verdiktu.“ Z uvedených názorů se lze domnívat, že v rodinách vrcholových sportovců je autoritou pro děti převážně otec, který se tak pro ně stává osobním příkladem, což můžeme považovat za nejúčinnější výchovný prostředek. Jak uvádí Hintnaus (1998, s. 38) „syn nevědomě přejímá otcův obraz mužské role buď tím, že chce být jako on, případně lepší než on.“

Otec svou nepřítomností neztrácí na významu, ale jak uvádí Kraus a Poláčková (2001, s. 81-82), dítě od první chvíle svého života sleduje oba své rodiče, kteří se stávají představiteli partnerského vztahu, a tím se učí, jak má vztah vypadat a jaká jsou pravidla jeho fungování. V každé rodině se vyskytnou konfliktní situace, které vedou k tomu, že dítě pozoruje jednak komunikativní dovednosti, ale také to, jak rodiče konflikty řeší. Tato skutečnost je dle našeho názoru pro dítě důležitá v jeho pozdější orientaci ve světě dospělých i v jeho soukromém životě.

Smolová (1990, s. 47) uvádí, že se dítě při řešení rodinných konfliktů učí žádoucímú asertivnímu chování a dodává, že „učit dítě asertivitě znamená učit je konstruktivnímu dialogu, učit je bojovat s agresivitou a pasivitou. Znamená to tedy rozvíjet a kultivovat schopnost učit se i od vlastního dítěte, učit se mu naslouchat a rozumět, neosobovat si v roli rodiče právo absolutní moci a dominance. Ve výchově je zásada fair play stejně důležitá jako ve sportu a dítě dovede otevřený dialog ocenit především proto, že v jeho průběhu je uznáváno jako partner, spoluhráč, nikoli jako protivník.“

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V dnešní době se hovoří o proměnách současné rodiny, které zasáhly i českou rodinu. Ta prošla za poslední desetiletí vývojem, který se přímo dotýká i výchovy dětí. V dnešní době, jež je velmi hektická, a rodiče jsou plně vytížení svými pracovními povinnostmi, bylo nahlédnuto do problematiky výchovy dětí v rodině profesionálního sportovce. Taková rodina je netypická díky svému specifickému životnímu stylu, a proto bylo zajímavé zjistit pohled otce, profesionálního hokejisty na výchovu svých nezletilých dětí tak, jak ji vidí on.

5.1 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaké jsou názory otců – profesionálních sportovců (hokejistů) na výchovu nezletilých dětí v rodině a zda a v čem se liší od názorů otců – neprofesionálních sportovců. Jedná se o výzkumný problém popisný i vztahový. Popisný výzkumný problém podle Gavory (2010, s. 56) zjišťuje a zobrazuje popis situace, jevu či reality. Při takovém výzkumu lze využít jako výzkumnou metody pozorování, škálování, dotazník nebo interview.

Na začátku empirického výzkumu si musíme stanovit výzkumný problém. Postupujeme dle Chrásky (2007, s. 17), který uvádí, že výzkumný problém by měl být formulován zcela konkrétně, jednoznačně a ve formě otázky.

K dosažení výzkumného cíle byla stanovena hlavní výzkumná otázka:

Existují rozdíly v názorech na výchovu nezletilých dětí u otců profesionálních sportovců a otců neprofesionálních sportovců?

Dílejší výzkumné otázky:

- **Jak vypadá typický pracovní týden otce – profesionálního sportovce a otce – neprofesionálního sportovce z hlediska času věnovaného výchově dětí?** (otázky č. 6-11 v dotazníku)
- **Jaké jsou výchovné cíle otce při výchově dětí v rodině – profesionálního sportovce a v rodině – neprofesionálního sportovce?** (otázky č. 13-15 v dotazníku)

- **Jak otec vnímá své postavení v rodině v případě profesionálního sportovce a v případě neprofesionálního sportovce?** (otázky č. 16-18 v dotazníku)
- **Jaké výchovné styly v rodině uplatňuje ve výchově dětí otec – profesionální sportovec a jaké výchovné styly uplatňuje otec – neprofesionální sportovec?** (otázky č. 19-28 v dotazníku)
- **Jak ovlivňuje povolání otce – profesionálního sportovce a otce – neprofesionálního sportovce chod celé rodiny, její životní styl?** (otázky č. 29-33 v dotazníku)
- **Kdo má v rodině profesionálního sportovce a v rodině neprofesionálního sportovce zásadní a rozhodující slovo ve výchově?** (otázky č. 34-37 v dotazníku)

Kromě dílčích výzkumných otázek byly stanoveny také dvě hypotézy. Dle Chrásky (2007, s. 17) musí hypotéza „vyjadřovat vztah mezi dvěma proměnnými, a proto musí být vždy formulována jako tvrzení o rozdílech, vztazích nebo následcích.“ Hypotézy byly formulovány na základě teoretické části bakalářské práce a jejich úkolem bylo odpovědět prostřednictvím testu nezávislost chí-kvadrát pro čtyřpolní tabulku na hlavní aspekty ve výchově, jako jsou, dle našeho názoru, množství času věnovaného dětem při výchově a styl výchovy.

Hypotéza č. 1

Předpokládáme, že otcové – neprofesionální sportovci jsou více spokojeni s množstvím času věnovaného svým dětem než otcové profesionální sportovci.

H_0 : Spokojenost s množstvím času věnovaného svým dětem je u otců obou skupin stejně velká.

H_A : Spokojenost s množstvím času věnovaného svým dětem je u otců obou skupin rozdílná.

Hypotéza č. 2

Předpokládáme, že otcové – profesionální sportovci jsou se svými dětmi mnohem méně ochotni vést diskuzi v případě rozdílných názorů než otcové neprofesionální sportovci.

H_0 : Ochota otců vést diskuzi se svými dětmi je u obou skupin stejně velká.

H_A : Ochota otců vést diskuzi se svými dětmi je u obou skupin rozdílná.

5.2 Volba výzkumné strategie a techniky sběru dat

K realizaci výzkumu byla zvolena kvantitativní výzkumná strategie, a to na základě formulace výzkumného problému (předmět výzkumu).

Kvantitativní výzkum byl realizován za využití dotazníkové metody sběru dat, která je nejfrekventovanější technikou zjišťování údajů. Byl vytvořen jeden typ dotazníku (viz příloha P1). Dotazník byl vytvořen speciálně pro potřeby tohoto výzkumu a v jeho úvodu byl respondentům sdělen účel prováděného výzkumu a pokyny pro vyplnění dotazníku. Zdůrazněna byla anonymita dotazníku, neboť výzkumník se osobně znal s některými respondenty ze strany otců hokejistů a skrytá identita tedy dopomohla k získání upřímných odpovědí. Ze stejného důvodu se pro výzkum nejvíce hodila metoda dotazníkového šetření.

Dotazník má 37 otázek a je složen z uzavřených i polouzavřených otázek, které jsou stejné jak pro otce – profesionálního hokejistu, tak pro otce – neprofesionálního sportovce. Uzavřené otázky (31) v dotazníku dávaly respondentům možnost výběru z předem připravených odpovědí, polouzavřené otázky (6) dávaly možnost respondentům vybrat z předem daných odpovědí, nebo respondenti mohli uvést svou vlastní odpověď.

5.2.1 Pilotní ověření dotazníku

Před samotným výzkumným šetřením bylo provedeno pilotní ověření zkonstruovaného dotazníku. Osloveno bylo pět mužů, kteří splňovali požadovaná kritéria pro výzkumný soubor. Respondenti byli požádáni, aby si doma dotazník v klidu prošli. Tím bylo ověřeno, zda otázkám dobře rozumí a zdali jsou otázky jasně a srozumitelně formulované, či zdali se jim zdá nějaká otázka nesmyslná. Účelem bylo vyplnění dotazníků, a to z toho důvodu,

aby se zjistilo, jak respondent na otázky reaguje a jestli skutečně odpovídá na to, na co je výzkum zaměřen. Účelem pro výzkumníka bylo zjištění, že v pilotním ověření zkonstruovaného dotazníku byla shledána srozumitelnost a přehlednost všech otázek. Také se ukázalo, že vyplňování dotazníků nezabralo jednomu respondentovi více než 15 minut. Vyplněné dotazníky v rámci pilotního ověření nebyly zahrnuty do samotného výzkumu.

5.3 Výběr výzkumného vzorku

Základním souborem ve výzkumu jsou všichni otcové. Abychom ale postihli jen část populace, která nás zajímá z důvodu vymezení výzkumného problému, musel být vybrán výzkumný vzorek, který se stává výběrovým souborem pro realizovaný výzkum. Jedná se o záměrný kvótní výběr, protože výzkumný vzorek byl stanoven na základě předem určených kritérií. Muselo se jednat o muže – profesionální sportovce a muže – neprofesionální sportovce, žijící v úplné rodině, žijící ve společné domácnosti s manželkou a nejméně s jedním dítětem navštěvujícím druhý stupeň základní školy.

Celkem bylo pro účely tohoto výzkumu rozdáno 100 kusů dotazníků, z toho 50 kusů otcům sportovcům (hokejistům) a zbylých 50 kusů otcům nespportovcům. Aby byl výzkum z hlediska pojmenování otců přehlednější, skupina otců sportovců – hokejistů byla nazvána otcové A, skupina otců neprofesionálních sportovců byla nazvána otcové B.

Výběr výzkumného vzorku otcové A byl časově velmi náročný z důvodu omezené početnosti této skupiny respondentů a sběr dat probíhal v měsících prosinec, leden, únor. Bylo potřeba v průběhu několika měsíců dojíždět na extraligové zápasy ve Zlíně a oslovit hráče z klubů, kteří zde přijeli odehrát zápas. Jednalo se o hráče z následujících klubů: PSG Zlín, HC Energie Karlovy Vary, HC Verva Litvínov, HC Kometa Brno, Piráti Chomutov, Rytíři Kladno, HC Mountfield České Budějovice, HC Škoda Plzeň, HC Vítkovice Steel, HC Verva Litvínov, HC Sparta Praha, HC Oceláři Třinec a HC ČSOB Pojišťovna Pardubice. Do těchto klubů bylo celkem rozdáno třicet pět dotazníků, z toho dvacet šest dotazníků se vrátilo vyplněno a devět dotazníků se nevrátilo vůbec, i přesto, že oslovení respondenti splňovali zadaná kritéria výzkumu. Zároveň byli požádáni a osloveni rovněž i hráči z jiných klubů – HC Slavia Praha, HC Lev Praha, HC Slovan Bratislava a HK Ardo Nitra. Tito hráči byli navštíveni osobně ve svých domovech a vyplňování dotazníků probí-

halo ve velmi příjemné atmosféře, protože respondenti se osobně s výzkumníkem znali. Mezi tyto hráče bylo rozdáno patnáct kusů dotazníků, které se i ve stejném počtu vrátily vyplněny. Celkem tedy bylo profesionálními sportovci vyplněno 41 kusů dotazníků, což činí z celkového počtu 50 kusů rozdaných dotazníků otcům A 82 %.

Výběr výzkumného vzorku otcové B byl díky učitelům na 17. základní škole Zlín časově méně náročný. Učitelé v lednu rozdali prostřednictvím žáků šestých, sedmých, osmých a devátých tříd celkem 50 kusů dotazníků. Žáci byli požádáni o předání dotazníků svým otcům. Vyplněné a navrácené dotazníky byly v počtu 45 kusů předány ještě v měsíci lednu zpět výzkumníkovi, což činilo 90 % návratnost z celkového počtu rozdaných 50 kusů dotazníků ve skupině otcové B.

6 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU A INTERPRETACE DAT

Získaná data z dotazníků byla zpracována a utříděna dle Chrásky (2007, s. 40) pomocí tzv. „čárkovací metody“ a vložena do tabulky v programu Microsoft Excel. Hodnoty dosažené při měření byly uspořádány do tabulky četností a následně bylo sestaveno grafické znázornění. Pro grafické znázornění byly vybrány různé typy grafů, které byly doplněny o interpretaci výsledků.

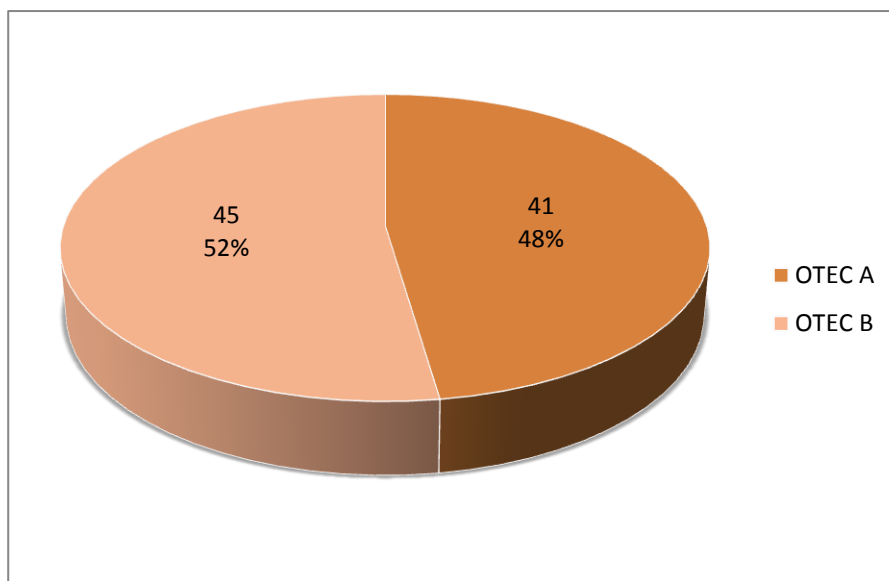
Absolutní četnost je vyjádřena zkratkou a. č., relativní četnost je označena %.

V úvodu jsou zpracovány sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku a následně jsou vyhodnoceny okruhy otázek, které odpovídají jednotlivým dílčím cílům. Jedná se o množství času otce věnovaného výchově nezletilých dětí, výchovný cíl otce, jeho postavení v rodině a jím uplatňované výchovné styly, zásadní slovo otce ve výchově a životní styl rodiny.

6.1 Sociodemografické charakteristiky výzkumného vzorku

Do úvodní části dotazníku byly zahrnuty sociodemografické údaje. Prostřednictvím otázky číslo jedna („Živíte se jako profesionální sportovec?“) došlo k základnímu roztřídění respondentů na dvě skupiny. Další otázky zjišťovaly typ soužití respondenta, jeho věk, vzdělání a údaje o počtu vychovávaných nezletilých dětí.

Celkový počet respondentů, kteří dle zadaných kritérií vyplnili dotazníky, čítal 86 osob, z toho otců profesionálních sportovců bylo 41 (47,67 % z celkového počtu respondentů) a otců neprofesionálních sportovců bylo 45 (52,33 % z celkového počtu respondentů). Počty otců A i počty otců B jsou velmi těsné, proto výsledky výzkumu vycházejí z téměř totožného počtu respondentů v obou skupinách.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 1 Rozdělení respondentů na otce A (profesionální sportovec) a otce B

Tabulka 1 Demografické údaje

		OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
		a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Druh soužití	Manželství	30	73,17	36	80,00	66	76,74
	Druh, družka	11	26,83	9	20,00	20	23,26
Celkem	□	41	100,00	45	100,00	86	100,00
Počet dětí	1	4	9,76	11	24,45	15	17,44
	2	21	51,22	26	57,78	47	54,65
	3	16	39,02	6	13,33	22	25,58
	4 a více	0	0,00	2	4,44	2	2,33
Celkem	□	41	100,00	45	100,00	86	100,00
Vzdělání	Základní	11	26,83	0	0,00	11	12,79
	Výuční list	16	39,02	12	26,67	28	32,56
	Středoškolské	13	31,71	22	48,89	35	40,70
	Vysokoškolské	1	2,44	11	24,44	12	13,95
Celkem	□	41	100,00	45	100,00	86	100,00
Věk	20-35	15	36,59	7	15,56	22	25,58
	36-45	26	63,41	33	73,33	59	68,61
	46-60	0	0,00	5	11,11	5	5,81
Celkem	□	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 1 prezentuje odpovědi na demografické otázky dotazníku. Jedná se o zjištění, v jakém svazku respondent žije. Výsledky v obou skupinách vyšly shodně. Otcové A uvedli v 73 %, že žijí v manželství a otcové B uvedli manželství v 80 %.

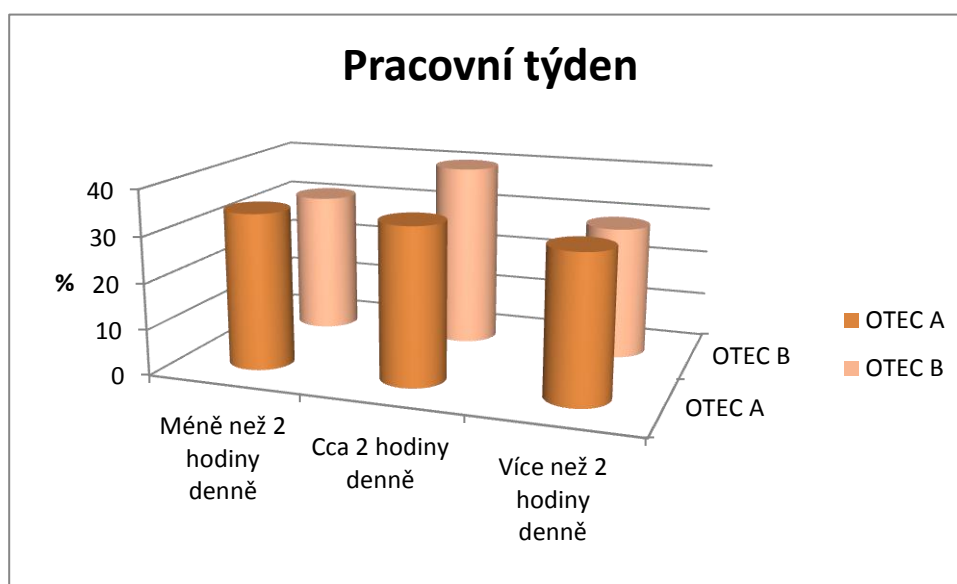
Další otázka zjišťovala počet nezletilých dětí v rodině. I zde jsou výsledky u obou skupin respondentů téměř totožné. Nejčastější uvedený počet dětí byl dvě, což odpovídá i výsledkům projektu „Rodina, zaměstnání a vzdělání“, který byl proveden v roce 2006 Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, ze kterého vyplývá, že v České republice má dlouhodobou tradici dvoudětný model rodiny. Takový počet dětí se zdá být ideální pro 73 % oslovených rodin se školními dětmi (celkem bylo výzkumem osloveno 477 rodin). (Svobodová, 2008)

Otázka zaměřená na nejvyšší dosažené vzdělání přinesla očekávané rozdíly mezi oběma skupinami. Zatímco u otců B je zastoupení středoškoláků v 49 %, u skupiny otců A je to 32 %. Největší rozdíly jsou však v zastoupení vysokoškoláků, kde u otců A je pouze jeden a u otců B je to jedenáct. Základní vzdělání, které je ve skupině otců A uvedeno v 26 %, ve skupině otců B neuvedl nikdo. Proto se lze domnívat, že tato čísla potvrdila tvrzení uvedené v kapitole číslo 4 bakalářské práce, že profesionální sportovec stojí často před životní volbou, zda bude studovat nebo dá přednost sportovní kariéře a studium odloží na pozdější období, anebo se k němu již nikdy nevrátí.

Otázka č. 5 respondenty rozdělila do tří věkových skupin, které byly z hlediska vývojové psychologie vymezeny co možná nejlíže období mladé dospělosti, střední dospělosti a starší dospělosti dle Vágnerové. Nejvíce otců bylo zastoupeno v kategorii 36-45 let (68,6 %).

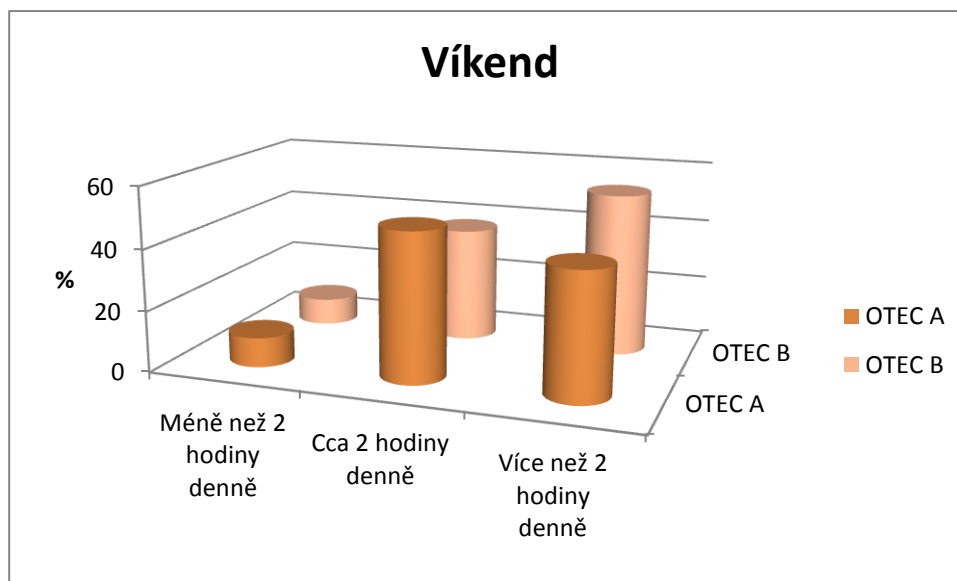
uvedlo 9 % otců. Z toho otců A bylo 10 % a střední hodnota času věnovaného dětem činila jednu hodinu. Otcové B odpověděli v 9 % a střední hodnota času věnovaného dětem činila také 1 hodinu. Variantu dvě hodiny denně volilo celkem 43 % otců, z toho bylo otců A 49 % a otců B 38 %. Více jak dvě hodiny denně uvedlo celkem 48 % otců, z toho bylo otců A 41 % a střední hodnota času věnovaného dětem činila 4 hodiny. Otcové B odpověděli v 53 % a střední hodnota času věnovaného dětem činila rovněž 4 hodiny. Z dosažených výsledků vyplývá, že čas trávený otci s dětmi o víkendu je v obou skupinách shodný.

Časové údaje týkající se věnovaného času otců nezletilým dětem jsou znázorněny graficky v grafu 2 a grafu 3, kde lze pozorovat srovnání obou skupin otců, a to jak v pracovním týdnu, tak i o víkendu.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

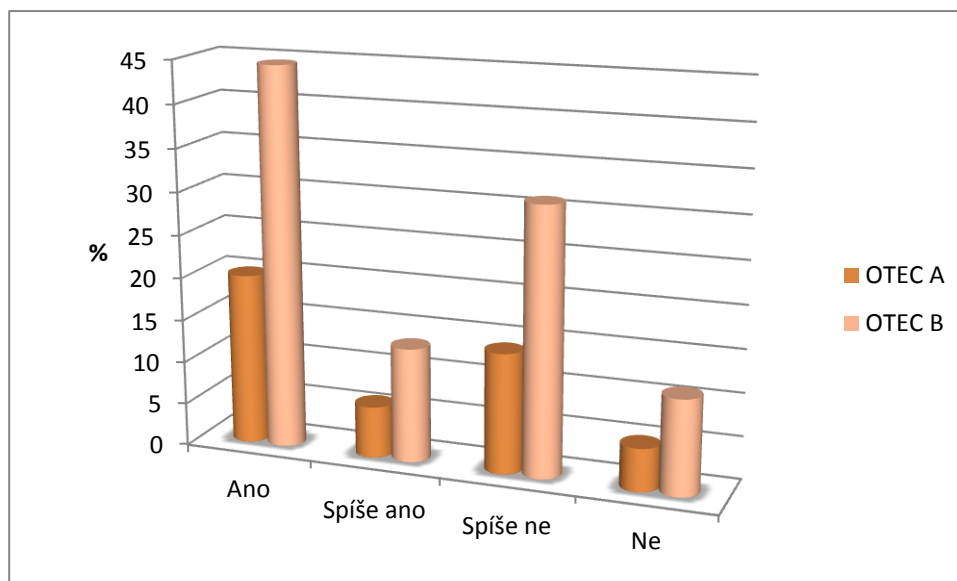
Graf 2 Množství času otce tráveného aktivně se svými dětmi během pracovního týdne

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 3 Množství času otce tráveného aktivně se svými dětmi během víkendu

Pro zajímavost uvádíme výsledky studie, která vznikla v rámci grantu Grantové agentury České republiky č. 403/05/2474 „Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě genderových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR“. Studie byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505. Pokud se podíváme na výsledky této studie „Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita“, která byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR v roce 2005, vidíme v kapitole číslo čtyři pod názvem „Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině“ a v grafu téhož výzkumu č. 4.1, že pracující muž stráví denně 1,88 hodin péče o dítě (celkový počet respondentů čítal 566 pracujících mužů). Tento výzkum se týkal rodičů žijících s dětmi do 18 let a byl nazván Rodiče 2005. Výsledky tedy potvrzují i naše data získaná z výzkumu, kdy 37,21 % všech otců uvádí, že množství času tráveného aktivně se svými dětmi je v pracovním týdnu cca 2 hodiny. (Křížková et al., 2006, s. 74)

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

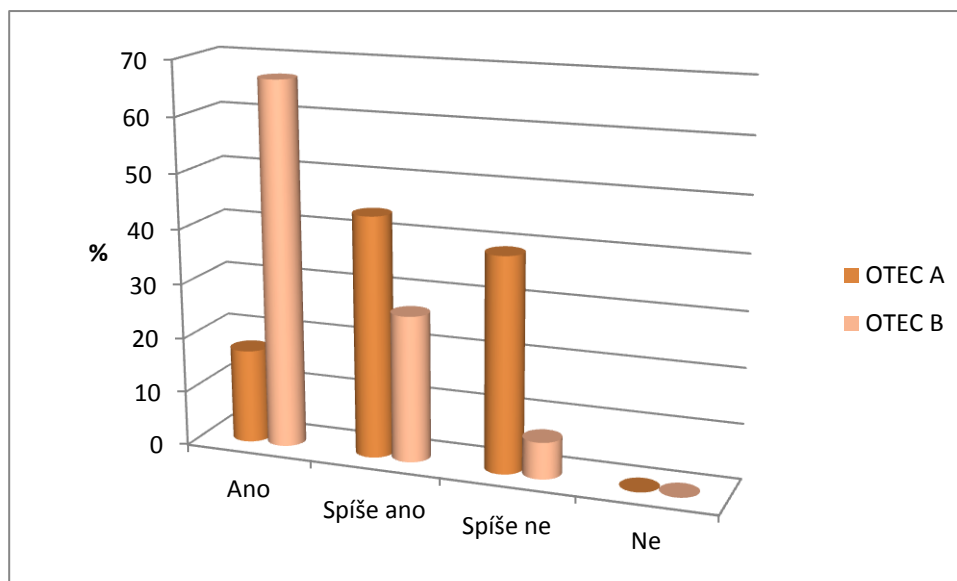
Graf 4 Pomoc otců dětem se školní přípravou

Tabulka 8 Pomoc otců dětem se školní přípravou

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	3	7,32	20	44,45	23	26,74
Spíše ano	7	17,07	6	13,33	13	15,12
Spíše ne	16	39,02	14	31,11	30	34,89
Ne	15	36,59	5	11,11	20	23,25
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 8 a graf 4 znázorňují odpovědi na otázku „Pomáháte dětem se školní přípravou?“. 42 % otců odpovědělo „ano“ či „spíše ano“. Z toho otců A 24 % a otců B 58 %. Variantu „spíše ne“ či „ne“ zvolilo celkem 58 % otců. Z toho otců A 76 % a otců B 42 %. Z výsledků vyplývá, že otcové B jsou v této oblasti mnohem aktivnější než otcové A.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

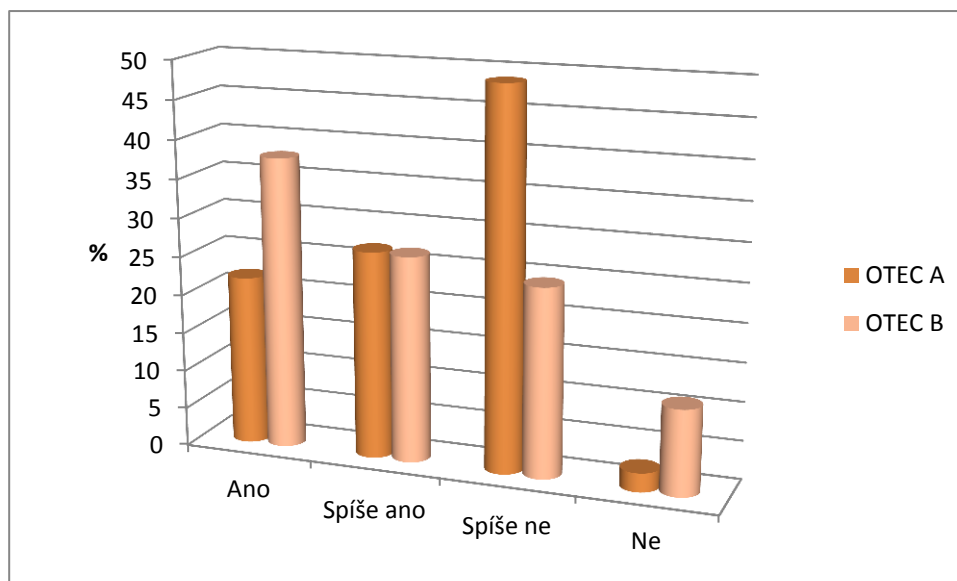
Graf 5 Trávení víkendů s rodinou

Tabulka 9 Trávení víkendu s rodinou

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	7	17,08	30	66,66	37	43,02
Spíše ano	18	43,90	12	26,67	30	34,89
Spíše ne	16	39,02	3	6,67	19	22,09
Ne	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Dle výsledků v tabulce 9 a grafu 5 tráví víkendy se svojí rodinou 78 % otců. Z toho otců A 61 % otců B 93 %. Bez své rodiny tráví víkendy 22 % otců (otcové A v 39 %, otcové B v 7 %). Bylo tedy zjištěno, že naprostá většina otců B svůj čas o víkendu věnuje své rodině, naopak u otců A tento trend není tak výrazný. Jako vysvětlení se lze domnívat, že otcové A víkendy tráví odpočinkem nebo pracovně, formou hokejového utkání či soustředění.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 6 Každodenní povídání si otce s dětmi

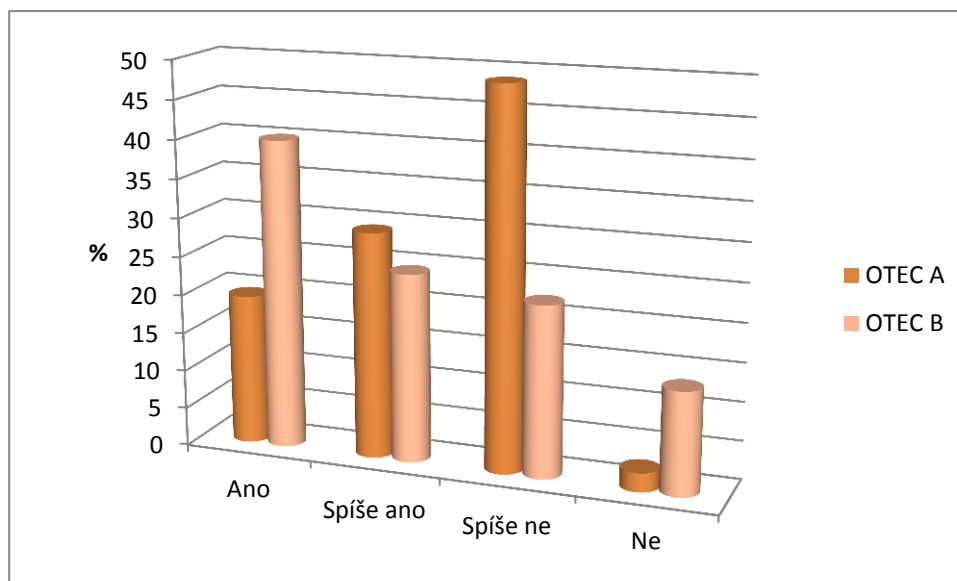
Tabulka 10 Každodenní povídání si otce s dětmi

	Otec A		Otec B		Otec A + Otec B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	9	21,95	17	37,78	26	30,23
Spíše ano	11	26,83	12	26,67	23	26,74
Spíše ne	20	48,78	11	24,44	31	36,05
Ne	1	2,44	5	11,11	6	6,98
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Na otázku „Povídáte si s dětmi každý den alespoň 30 minut?“ odpovědělo kladně 57 % otců. Z toho otcové A ve 49 % a otcové B v 65 %. Variantu „spíše ne“ a „ne“ pak volilo 43 % respondentů (otcové A v 51 %, otcové B v 35 %). Zjištěné výsledky deklarují, že i v této oblasti jsou otcové B mnohem aktivnější než otcové A.

K uvedeným výsledkům uvádíme pro zajímavost výsledky projektu „Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice“, který v rámci svého šetření v roce 2008 realizovala Nadace Sirius. V rámci tohoto výzkumu bylo osloveno 1203 respondentů, jež se měli vyjádřit k množství času, které věnují rozhovoru s dítětem. Výsledky jsou velmi alarmující, neboť 40 % uvedeného reprezentativního vzorku populace v České republice uvedlo, že věnují rozhovoru s dítětem necelé tři čtvrtě hodiny denně. (Staněk, 2008, s. 18)

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 7 Čas otce na hru s dětmi

Tabulka 11 Čas otce na hru s dětmi

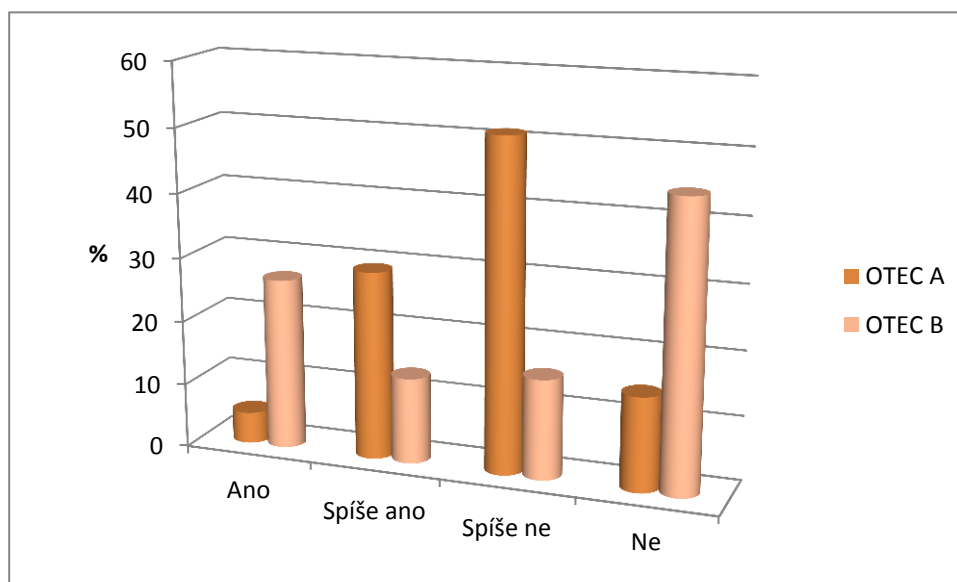
	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	8	19,51	18	40,00	26	30,23
Spíše ano	12	29,27	11	24,44	23	26,74
Spíše ne	20	48,78	10	22,22	30	34,89
Ne	1	2,44	6	13,34	7	8,14
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Podobný trend lze sledovat i v oblasti času tráveného s dětmi hrou. Výsledky nám prezentuje tabulka 11 a graf 7, kde lze pozorovat, že 57 % mužů má čas na hru se svými dětmi (otcové A ve 49 %, otcové B v 65 %). Naproti tomu 43 % otců udává, že tento čas nemá (otcové A v 51 %, otcové B ve 35 %). Jak již bylo uvedeno, i v této oblasti jsou z hlediska výchovného působení na tom lépe otcové B.

Pro porovnání opět uvádíme výsledky studie, která vznikla v rámci grantu Grantové agentury České republiky č. 403/05/2474 „Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě genderových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR“. Studie byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR „Sociologická analýza

dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505. Pokud se podíváme na výsledky této studie „Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita“, která byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR v roce 2005, tak v kapitole číslo čtyři pod názvem „Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině“ a v grafu č. 4.4 výzkumu Rodiče 2005 můžeme z otázky „Kdo si s dětmi nejčastěji hraje?“ vyčíst, že podíl otců při hře s dětmi roste s přibývajícím věkem dětí. Tudiž můžeme konstatovat i na výsledcích z našeho výzkumu, který se týká dětí starších deseti let, že otcové v nadpoloviční většině uvedli, že čas na hru se svými dětmi mají a praktikují ji i v praxi. (Křížková et al., 2006, s. 78)

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 8 Spokojenost otců s časem, který věnují svým dětem

Tabulka 12 Spokojenost otců s časem, který věnují svým dětem

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	2	4,88	12	26,67	14	16,28
Spíše ano	12	29,27	6	13,34	18	20,93
Spíše ne	21	51,22	7	15,55	28	32,56
Ne	6	14,63	20	44,44	26	30,23
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

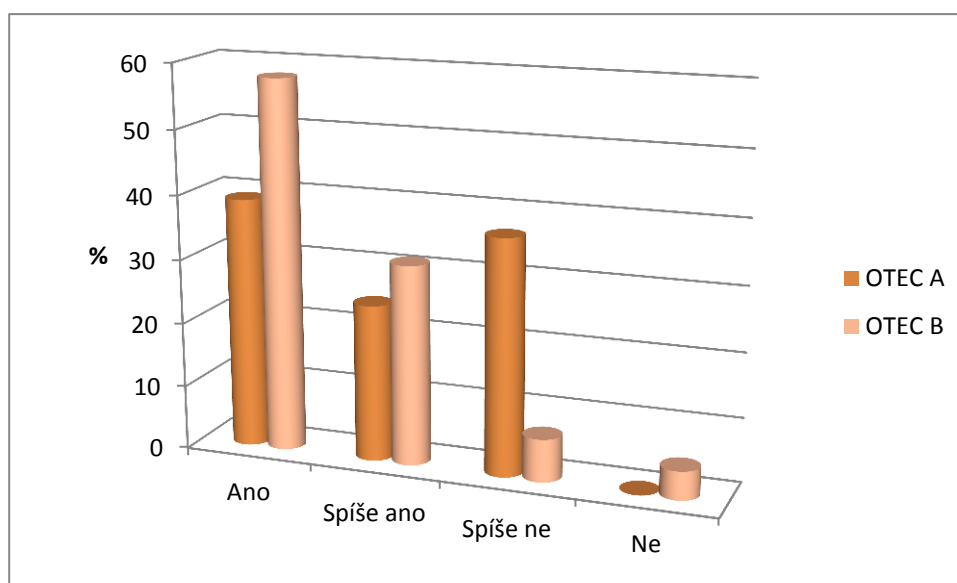
Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Okruh otázek zaměřený na množství času věnovaného výchově nezletilých dětí uzavírá otázka „Jste spokojen s množstvím času, které věnujete svým dětem?“. Kladně množství svého času věnovaného svým dětem hodnotí 37 % otců (otcové A v 34 %, otcové B ve 40 %). Naopak záporně odpovědělo 63 % otců (otcové A v 66 %, otcové B v 60 %).

Výsledky našeho výzkumu byly porovnány s výsledky výzkumu „Podoby otcovství v České republice“. Tento sociologický výzkum byl financován prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu České republiky. Celkově se výzkumu zúčastnilo 1147 respondentů, z toho 54 % otců ve věku 25-54 let uvedlo, že má dítě starší 10 let. Na otázku „Jste spokojen s tím, kolik času trávíte se svými dětmi?“ odpovědělo kladně („určitě ano“, „spíše ano“) 70 % otců, záporně („určitě ne“, „spíše ne“) 30 % otců. Vidíme tedy, že náš výzkum se co do spokojenosti otců s časem, který věnují svým dětem, liší od výsledků tohoto uvedeného výzkumu. (Mediaresearch, 2010)

6.3 Výchovný cíl otce

V této kapitole byly otázky v dotazníku zaměřeny na výchovný cíl otce, na případné aspekty, které mu brání v jeho dosažení, a rovněž také bylo zjišťováno, do jaké míry je pro otce důležitý jednotný styl výchovy obou partnerů.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 9 Důležitost jednotného stylu výchovy obou partnerů

Tabulka 13 Důležitost jednotného stylu výchovy obou partnerů

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	16	39,02	26	57,78	42	48,84
Spíše ano	10	24,40	14	31,11	24	27,91
Spíše ne	15	36,58	3	6,67	18	20,93
Ne	0	0,00	2	4,44	2	2,32
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Pilotní otázkou v této oblasti výzkumu bylo, zda je pro otce důležitý jednotný styl výchovy obou partnerů. Zde kladně odpovědělo 77 % otců (otcové A v 63 %, otcové B v 88 %) a záporně 23 % otců (otcové A v 37 % a otcové B ve 12 %). Výsledky ukazují, že zatímco u otců B je jednotný výchovný styl prioritou, u otců A není tak důležitý.

V otázce „Na čem Vám ve výchově dětí nejvíce záleží“ měli respondenti stanovit pořadí 1-8 dle priority jednotlivých předdefinovaných odpovědí. Výsledky jsou shrnuty v tabulce 14a, 14b, 15a, 15b a 16a, 16b. Graficky jsou znázorněny v grafu 10 a v grafu 11.

Tabulka 14a Na čem otcům nejvíce záleží ve výchově svých dětí

	OTEC A + OTEC B							
	1		2		3		4	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Prospěch	16	18,60	5	5,81	11	12,79	14	16,28
Štěstí	36	41,86	20	23,26	10	11,63	12	13,95
Sport	10	11,63	10	11,63	5	5,81	8	9,30
Zodpovědnost	5	5,81	17	19,77	19	22,10	14	16,28
Zájmová činnost	2	2,33	1	1,16	4	4,65	1	1,16
Zdravé stravování	2	2,33	8	9,30	8	9,30	7	8,15
Samostatnost	9	10,47	13	15,12	16	18,60	14	16,28
Důvěra	6	6,97	12	13,95	13	15,12	16	18,60
Celkem	86	100,00	86	100,00	86	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 14b Na čem otcům nejvíce záleží ve výchově svých dětí

	OTEC A + OTEC B							
	5		6		7		8	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Prospěch	16	18,60	13	15,12	9	10,47	2	2,33
Štěstí	3	3,48	4	4,65	1	1,16	0	0,00
Sport	9	10,47	16	18,60	18	20,93	10	11,63
Zodpovědnost	14	16,28	10	11,63	4	4,65	3	3,49
Zájmová činnost	8	9,30	8	9,30	14	16,28	48	55,81
Zdravé stravování	10	11,63	16	18,60	22	25,57	13	15,12
Samostatnost	13	15,12	8	9,30	9	10,47	4	4,65
Důvěra	13	15,12	11	12,80	9	10,47	6	6,97
Celkem	86	100,00	86	100,00	86	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 15a Na čem otcům A nejvíce záleží ve výchově svých dětí

	OTEC A							
	1		2		3		4	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Prospěch	6	14,63	1	2,44	7	17,08	9	21,94
Štěstí	16	39,02	8	19,51	6	14,63	7	17,07
Sport	7	17,07	10	24,39	5	12,20	5	12,20
Zodpovědnost	3	7,32	8	19,51	6	14,63	6	14,63
Zájmová činnost	2	4,88	1	2,44	2	4,88	0	0,00
Zdravé stravování	1	2,44	5	12,20	6	14,63	5	12,20
Samostatnost	5	12,20	3	7,31	3	7,32	5	12,20
Důvěra	1	2,44	5	12,20	6	14,63	4	9,76
Celkem	41	100,00	41	100,00	41	100,00	41	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 15b Na čem otcům A nejvíce záleží ve výchově svých dětí

	OTEC A							
	5		6		7		8	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Prospěch	4	9,76	7	17,07	6	14,63	1	2,44
Štěstí	0	0,00	3	7,31	1	2,44	0	0,00
Sport	3	7,32	5	12,20	4	9,77	2	4,88
Zodpovědnost	8	19,51	5	12,20	3	7,32	2	4,88
Zájmová činnost	6	14,63	1	2,44	7	17,07	22	53,66
Zdravé stravování	2	4,88	8	19,51	7	17,07	7	17,07
Samostatnost	10	24,39	5	12,20	7	17,07	3	7,31
Důvěra	8	19,51	7	17,07	6	14,63	4	9,76
Celkem	41	100,00	41	100,00	41	100,00	41	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 16a Na čem otcům B nejvíce záleží ve výchově svých dětí

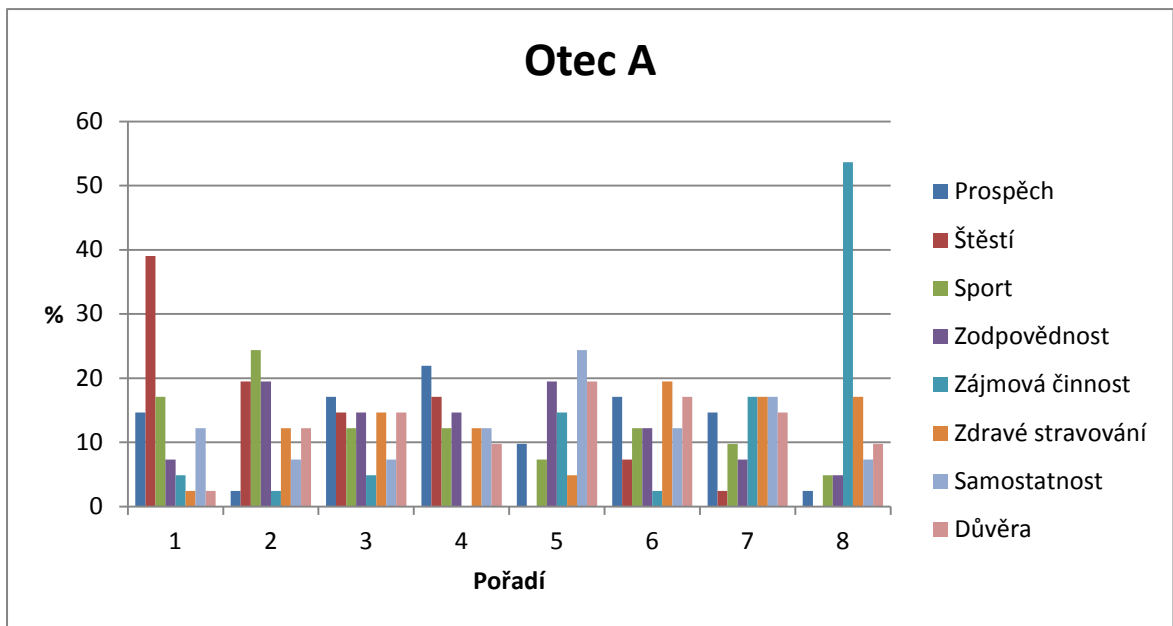
	OTEC B							
	1		2		3		4	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Prospěch	10	22,22	4	8,88	4	8,89	5	11,11
Štěstí	20	44,44	12	26,67	4	8,89	5	11,11
Samostatnost	4	8,89	10	22,22	13	28,89	9	20,00
Zodpovědnost	2	4,44	9	20,00	13	28,89	8	17,78
Zájmová činnost	0	0,00	0	0,00	2	4,44	1	2,22
Zdravé stravování	1	2,22	3	6,67	2	4,44	2	4,44
Samostatnost	4	8,89	10	22,22	13	28,89	9	20,00
Důvěra	5	11,11	7	15,56	7	15,56	12	26,67
Celkem	46	102,21	55	122,22	58	128,89	51	113,33

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 16b Na čem otcům B nejvíce záleží ve výchově svých dětí

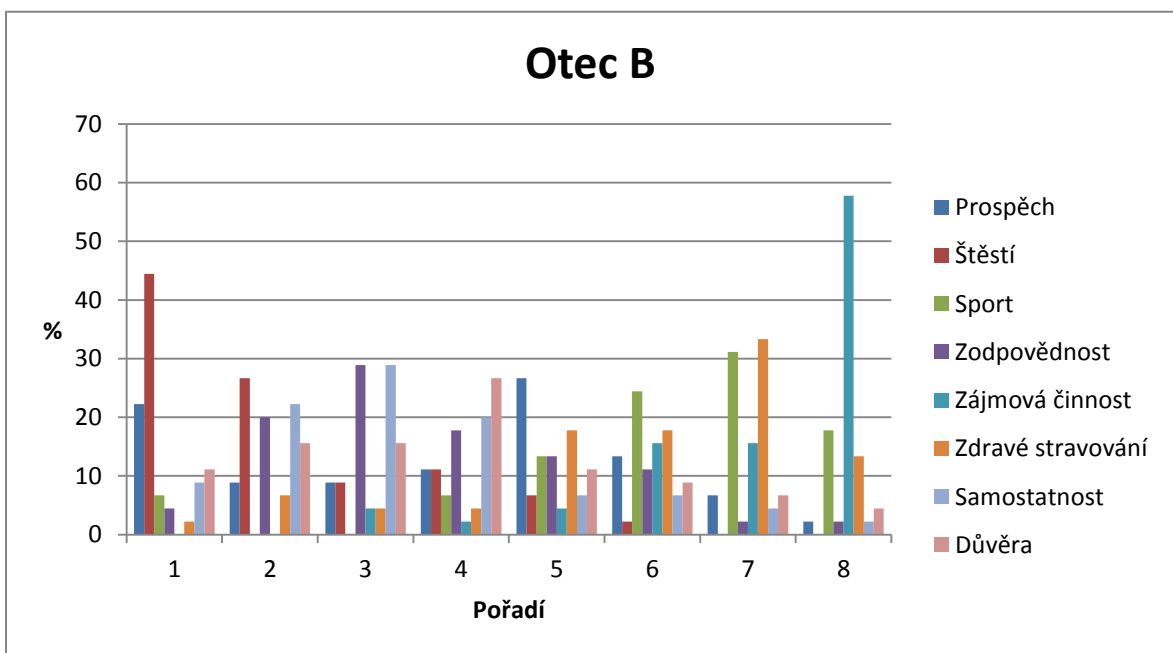
	OTEC B							
	5		6		7		8	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Prospěch	12	26,67	6	13,34	3	6,67	1	2,22
Štěstí	3	6,67	1	2,22	0	0,00	0	0,00
Sport	6	13,34	11	24,44	14	31,11	8	17,78
Zodpovědnost	6	13,34	5	11,11	1	2,22	1	2,22
Zájmová činnost	2	4,44	7	15,56	7	15,56	26	57,78
Zdravé stravování	8	17,76	8	17,78	15	33,33	6	13,34
Samostatnost	3	6,67	3	6,67	2	4,44	1	2,22
Důvěra	5	11,11	4	8,88	3	6,67	2	4,44
Celkem	45	100,00	45	100,00	45	100,00	45	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 10 Na čem otcům A nejvíce záleží ve výchově svých dětí

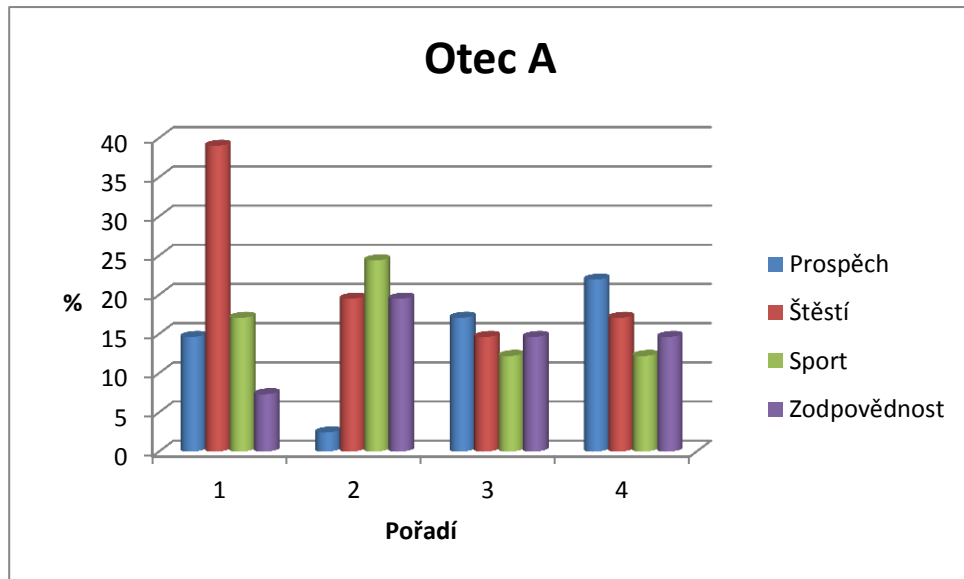
Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 11 Na čem otcům B nejvíce záleží ve výchově svých dětí

Pro lepší přehlednost byla zvlášť graficky zpracována první čtyři místa u obou skupin (graf 12a, graf 12b) a ze získaných dat vyplývá, že 42 % otcům (otcové A v 39 %, otcové

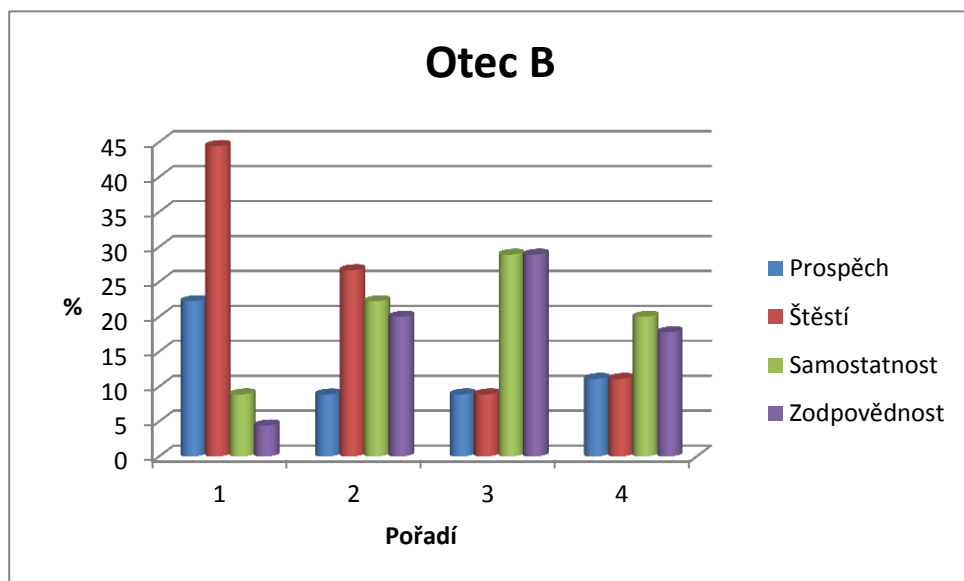
vé B v 44 %) nejvíce záleží na tom, aby jejich děti byly „šťastné“. Tento aspekt je shodný v obou skupinách. Další pořadí je však již odlišné pro jednotlivé skupiny respondentů. Zatímco u skupiny otců A se drží na druhém místě „sport“ ve 24 %, u otců B se objevuje „prospěch“ ve 22 %. U otců A má sice „prospěch“ také přední příčku, a to v 15 %, není ale tak dominantní jako právě „sport“. U otců B se dále umístily základní morální hodnoty, jako je „samostatnost“ ve 22 %, „zodpovědnost“ ve 20 % a „důvěra“ v 15 %. U otců A je „zodpovědnost“ také považována za jednu z prioritních, na druhou příčku ji určilo 19 %. Další zajímavou položkou, kde dochází k větším rozdílům, je oblast „zdravého stravování“, která je u skupiny otců A na přednějších příčkách než u skupiny otců B. Shodné výsledky pak vyšly v oblasti „zájmové činnosti“, která v obou případech hodnocení skončila na posledním místě.

Rádi bychom svůj výzkum opět doplnili jen pro zajímavost výsledky projektu Klíče pro život, který realizoval výzkum v roce 2012 pod názvem „Děti v ringu dnešního světa“ a který jako svou publikaci vydal Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2012. Výzkum byl zaměřen na zjišťování hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let. Celkem se výzkumu zúčastnilo 2 238 dětí (6-9, 10-12, 13-15 let). Z hlediska našeho výzkumu pro nás bylo zajímavé zjištění názorů dětí v kategorii 10-12 a 13-15 let (v celkovém počtu 1483 dětí) na otázku „Myslíš si, že jsi v životě šťastný/á?“. V kategorii 10-12 byla odpověď „rozhodně ano“ v 50 % a „spíše ano“ v 43 %, u věkové kategorie 13-15 let to byla odpověď „rozhodně ano“ v 38 % a „spíše ano“ v 54 %. České děti tedy odpověděly v obou věkových skupinách, že jsou v životě šťastné, což koresponduje i s naším výzkumem, který zjišťoval názory otců na otázku „Na čem Vám ve výchově dětí nejvíce záleží?“, kdy otcové jak A, tak B uvedli, že jim nejvíce záleží na štěstí dítěte. (Bocan et al., 2012, s. 73)

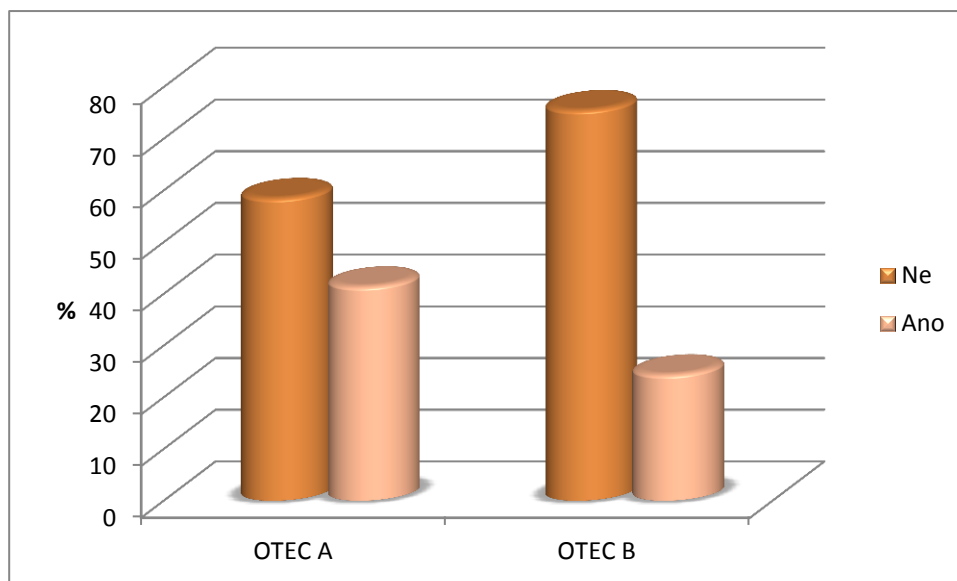
Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 12a Hodnoty na prvních čtyřech příčkách otec A

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 12b Hodnoty na prvních čtyřech příčkách otec B

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 13 Odpovědi na otázku, zda otcům něco brání v dosažení výchovného cíle

Tabulka 17a Odpovědi na otázku, zda otcům něco brání v dosažení výchovného cíle

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ne	24	58,54	34	75,56	58	67,44
Ano	17	41,46	11	24,44	28	32,56
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

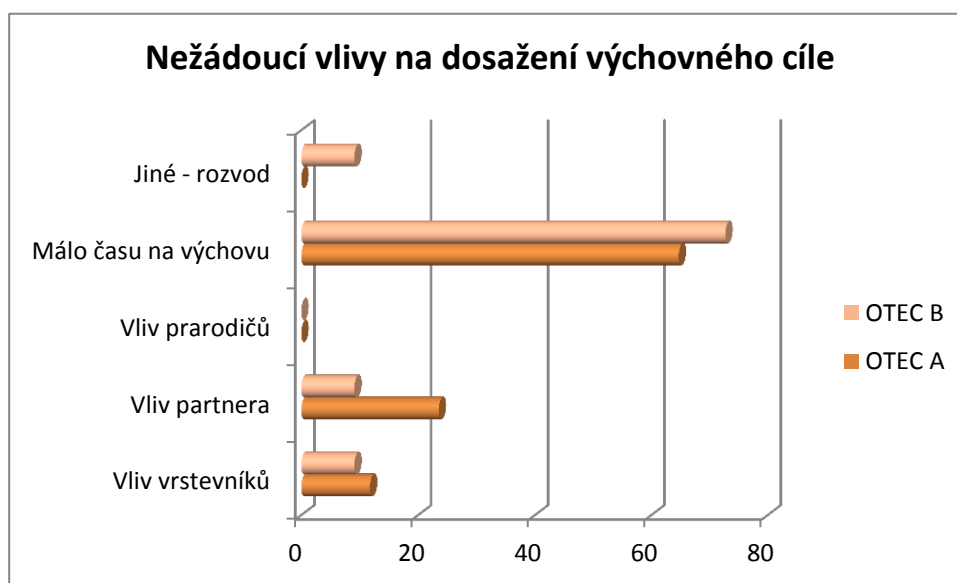
Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 17b Nežádoucí vlivy na dosažení výchovného cíle

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Vliv vrstevníků	2	11,76	1	9,09	3	10,71
Vliv partnera	4	23,53	1	9,09	5	17,86
Vliv prarodičů	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Málo času na výchovu	11	64,71	8	72,73	19	67,86
Jiné – rozvod	0	0,00	1	9,09	1	3,57
Celkem	17	100,00	11	100,00	28	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Otázka, zda otcům něco brání v dosažení výchovného cíle, je zobrazena v grafu 13 a tabulce 17a. Lze zde pozorovat, že otcové A jsou více kritičtí (41 %) než otcové B, kteří vidí překážku pouze ve 24 %. Tabulka 17b a graf 14 ukazují uvedené nežádoucí vlivy, které brání otcům v dosažení jejich prioritního výchovného cíle. Jako nejčastější překážku uvedly obě skupiny shodně „málo času na výchovu“ (11 otců A, 8 otců B). Z dalších odpovědí pak uvedly „vliv vrstevníků“, „vliv partnera“ a v jednom případě respondent uvedl, že mu v dosažení jeho výchovného cíle brání „rozpad“ jeho předchozího svazku.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 14 Nežádoucí vlivy na dosažení výchovného cíle

Kladné odpovědi v otázce č. 15 byly dále analyzovány v závislosti na zkoumání vlivů, které brání v dosažení hlavního výchovného cíle, označeného respondentem v otázce číslo 14 jako prioritní. Výsledky jsou znázorněny v tabulce 18a i v tabulce 18b.

Otce A nejčastěji ovlivňuje v dosažení cíle „aby bylo dítě šťastné“ málo času na výchovu a jako druhou prioritu uvádějí „sport“, na který má negativní vliv partner, a opět málo času na výchovu. V kategorii otců B lze pozorovat stejný jev v otázce „štěstí dítěte“, „sport“ však nahradil „prospěch“. Lze tedy usuzovat, že i v této oblasti se promítá sportovní kariéra otců A a jejich orientace na sport.

Zajímavým zjištěním je fakt, že ačkoliv v otázce „Jste spokojen s množstvím času, které věnujete svým dětem?“ odpovědělo 54 všech otců negativně, nepromítá se tato sku-

tečnost v dosažení jejich prioritního výchovného cíle a jako handicap to vnímá pouze 19 otců.

Tabulka 18a Konkrétní překážky v dosažení konkrétního výchovného cíle

	OTEC A		
	Málo času	Vliv partnera	Vliv vrstevníků
Štěstí	6	0	0
Prospěch	0	1	1
Sport	1	2	0
Důvěra	0	0	0
Zdravá strava	0	0	0
Zodpovědnost	0	0	1
Samostatnost	3	0	0
Zájmová činnost	1	1	0
Celkem	11	4	2

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

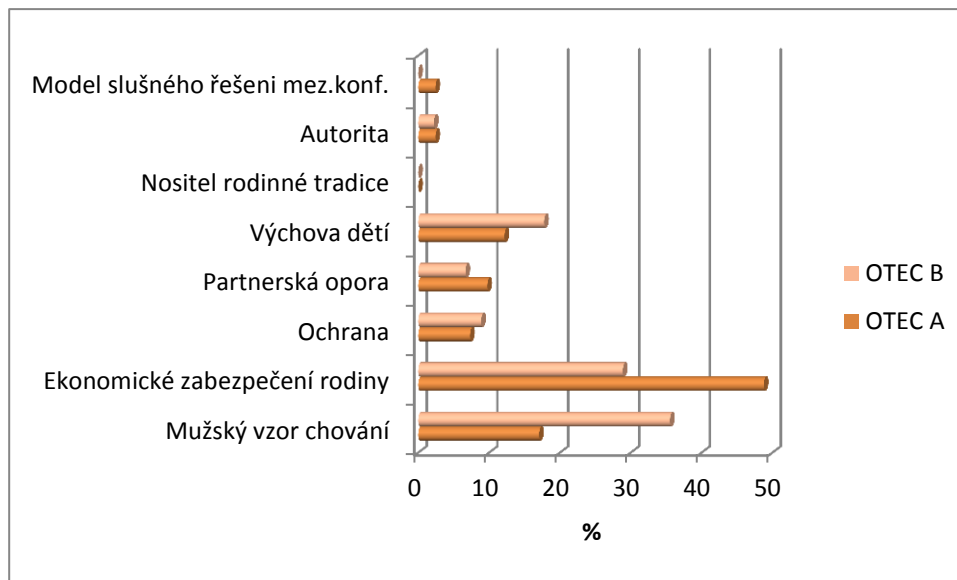
Tabulka 18b Konkrétní překážky v dosažení konkrétního výchovného cíle

	OTEC B			
	Málo času	Vliv partnera	Vliv vrstevníků	Jiné – rozvod
Štěstí	3	1	0	1
Prospěch	3	0	0	0
Sport	1	0	0	0
Důvěra	0	0	1	0
Zdravá strava	1	0	0	0
Zodpovědnost	0	0	0	0
Samostatnost	0	0	0	0
Zájmová činnost	0	0	0	0
Celkem	8	1	1	1

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

6.4 Postavení otce v rodině

Tato oblast měla prezentovat postavení otce v rodině. Bylo zjišťováno, jak on sám vnímá svoji roli v rodině a zda se aktivně podílí jak na chodu domácnosti, tak na péči o děti.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 15 Hlavní role otce v rodině

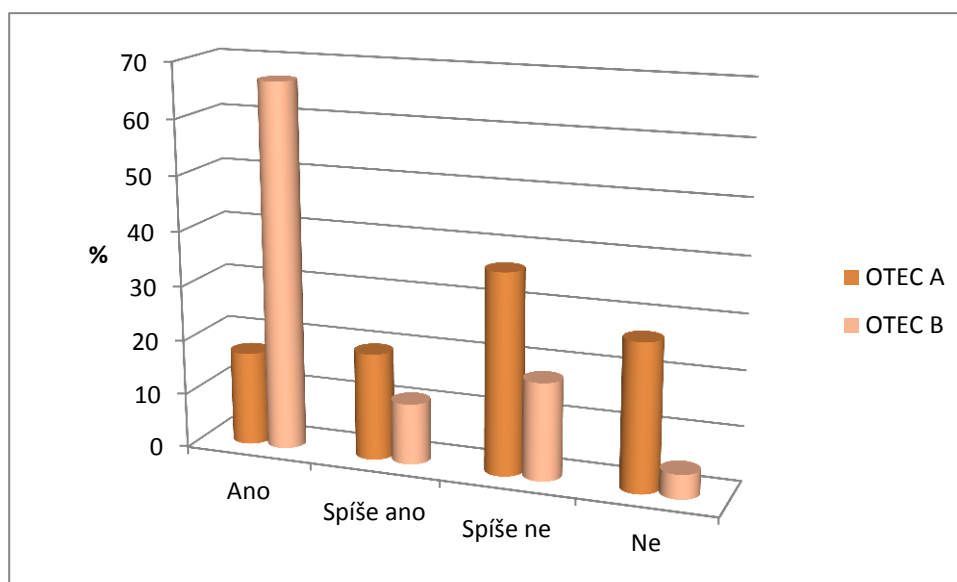
Tabulka 19 Hlavní role otce v rodině

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Mužský vzor chování	7	17,07	16	35,55	25	29,07
Ekonomické zabezpečení rodiny	20	48,78	13	28,89	33	38,37
Ochrana	3	7,32	4	8,89	7	8,14
Partnerská opora	4	9,76	3	6,67	7	8,14
Výchova dětí	5	12,19	8	17,78	11	12,79
Nositel rodinné tradice	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Autorita	1	2,44	1	2,22	2	2,32
Model slušného řešení konfliktů	1	2,44	0	0,00	1	1,17
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Otázka č. 16 měla za úkol zjistit, v čem respondenti vidí nejdůležitější roli otce v rodině. U otců A převažuje „ekonomické zabezpečení rodiny“ v 49 %, na druhém místě je uváděný „mužský vzor chování“ v 17 %, dále následuje „participace ve výchově dětí“ ve 12 %. U kategorie otců B vítězí „mužský vzor chování“ v 35 %, následně „ekonomické zabezpečení rodiny“ v 29 % a třetí místo zaujímá „participace ve výchově dětí“ v 18 %. Ostatní odpovědi jsou u obou skupin ve srovnatelném zastoupení.

Z výsledků vyplývá, že skupina otců A klade mnohem větší důraz na svoji ekonomickou roli v rodině než skupina otců B, kteří více svoji roli v rodině spatřují v mužském vzoru chování.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 16 Podíl otce na zabezpečení chodu domácnosti

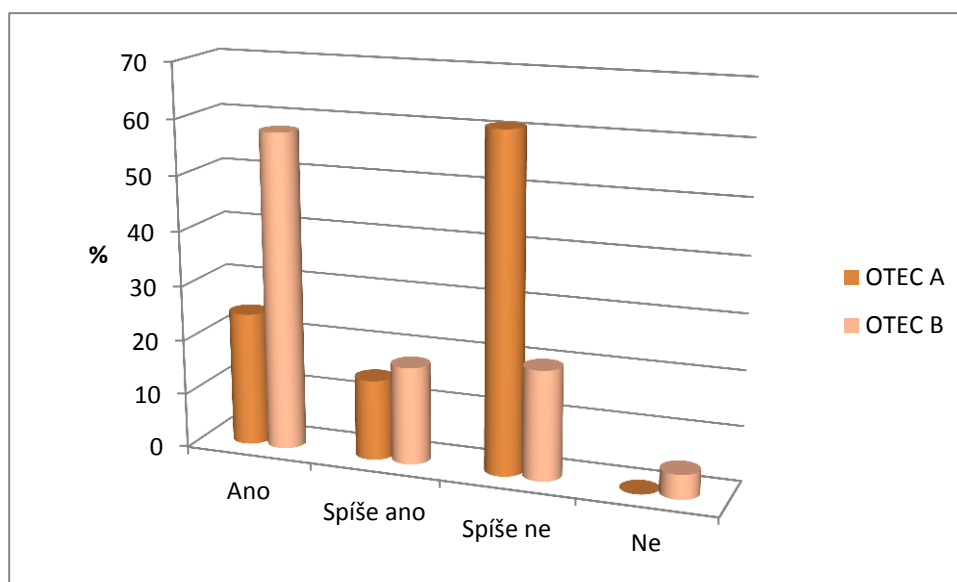
Tabulka 20 Podíl otce na zabezpečení chodu domácnosti

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	7	17,07	30	66,67	37	43,02
Spíše ano	8	19,51	5	11,11	13	15,12
Spíše ne	15	36,59	8	17,78	23	26,74
Ne	11	26,83	2	4,44	13	15,12
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Otázka č. 17 zjišťovala, do jaké míry se aktivně otec podílí na zabezpečení chodu domácnosti. Mezi oběma skupinami respondentů byly zjištěny zásadní rozdíly. Zatímco otcové A v 63 % uvedli, že se na chodu domácnosti nepodílí, otcové B jsou v tomto směru mnohem aktivnější a na chodu domácnosti se podílí v 78 %.

Pro zajímavost uvádíme výsledky studie, která byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR a kterou uvádíme výše u otázek zaměřených na množství času otce věnovaného svým dětem (otázka č. 6, 7 a 11 v dotazníku). V kapitole číslo čtyři zmíněného výzkumu, pod názvem „Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině“ a v grafu téhož výzkumu č. 4.1 vidíme, že 566 dotazovaných pracujících mužů uvádí, že stráví denně 1,58 hodin prací v domácnosti. (Křížková et al., 2006, s. 74)

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 17 Podíl otce na péči o děti

Tabulka 21 Podíl otce na péči o děti

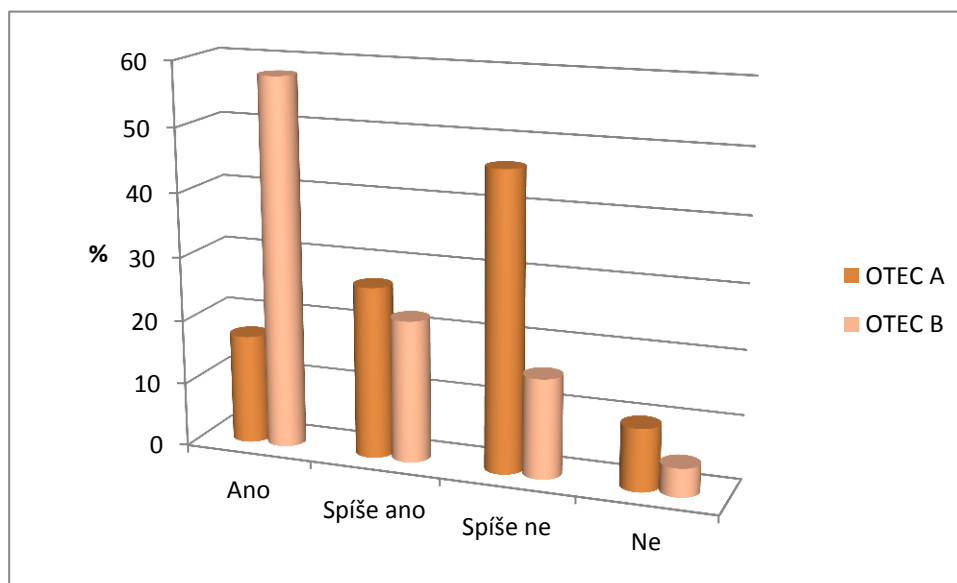
	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	10	24,39	26	57,78	36	41,86
Spíše ano	6	14,63	8	17,78	14	16,28
Spíše ne	25	60,98	9	20,00	34	39,53
Ne	0	0,00	2	4,44	2	2,33
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Podobný trend lze sledovat i v následující otázce „Podílíte se aktivně na péči o děti?“. Zde jsou opět otcové B mnohem aktivnější a v 78 % uvádějí, že o své děti aktivně pečují, zatímco otcové A se v 61 % přiklánějí k odpovědi „spíše ne“.

6.5 Uplatňované výchovné styly otce

V této oblasti průzkumu bylo za úkol zmapovat výchovný styl otce. Respondenti byli dotazováni, zda jsou ochotni vést diskuzi se svými potomky o svých rozhodnutích a naopak, zda jejich děti cítí podporu ve svých rozhodnutích. Bylo zajímavé zjistit, zda si děti v rodině musí plnit nějaké povinnosti, zda mají stanovená pevná pravidla a zda jsou vedena k tomu, aby pomáhaly potřebným. Poslední stránkou šetření byla pak otázka důvěry otce dětem a jeho zájem o to, s kým a jak tráví jeho děti svůj volný čas.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

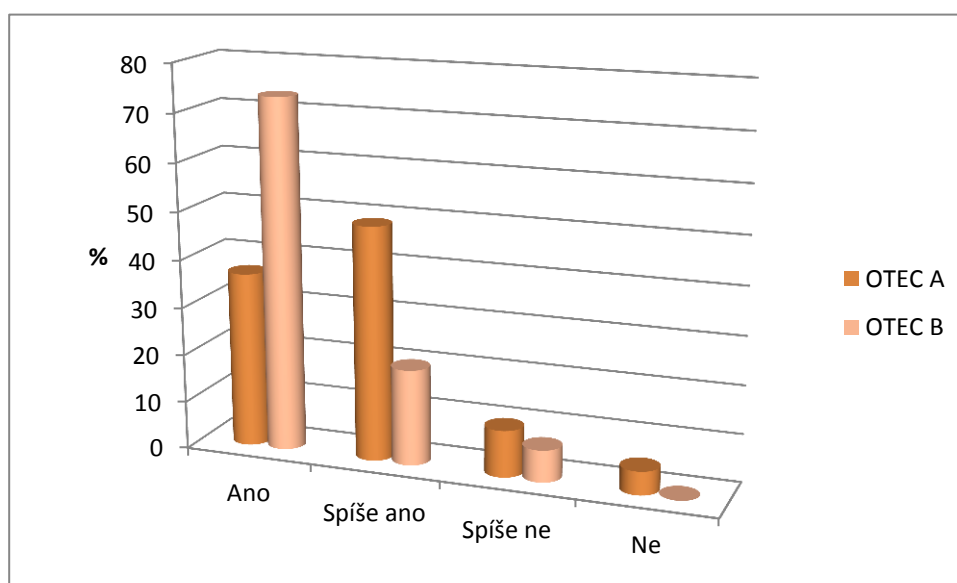
Graf 18 Ochota otce diskutovat s dětmi, pokud nesouhlasí s jeho rozhodnutím

Tabulka 22 Ochota otce diskutovat s dětmi, pokud nesouhlasí s jeho rozhodnutím

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	7	17,07	26	57,78	33	38,37
Spíše ano	11	26,83	10	22,22	21	24,42
Spíše ne	19	46,34	7	15,56	26	30,23
Ne	4	9,76	2	4,44	6	6,98
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

První otázka této oblasti zjišťovala, do jaké míry je otec ochoten vést diskuzi o svých rozhodnutích. Z výsledků výzkumu vyplývá, že otcové B jsou mnohem více ochotni diskutovat. Odpověď „ano“, či „spíše ano“ zvolilo 80 % otců. Naopak otcové A v tomto směru již tak vstřícní nejsou a uplatňují spíše direktivní styl výchovy, protože variantu „spíše ne“ či „ne“ zvolilo 56 % dotazovaných. Nabízí se vysvětlení, že profesionální sportovec má větší sklony k určité disciplíně a poslechnutí autority, což vyplývá z prostředí, ve kterém se pohybuje – trenér má vždy pravdu, trenérovi se neodporuje. Tuto získanou vlastnost pravděpodobně přenáší do rodinného prostředí a uplatňuje při výchově svých dětí.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

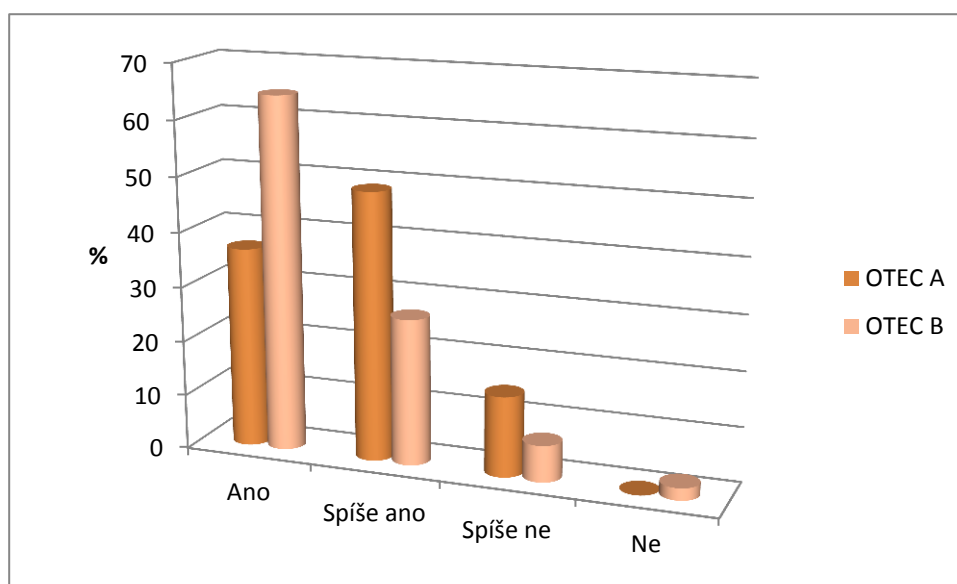
Graf 19 Podpora otce svých dětí v jejich rozhodnutí

Tabulka 23 Podpora otce svých dětí v jejich rozhodnutí

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	15	36,58	33	73,33	48	55,81
Spíše ano	20	48,78	9	20,00	29	33,72
Spíše ne	4	9,76	3	6,67	7	8,14
Ne	2	4,88	0	0,00	2	2,33
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

V otázce podpory správného rozhodnutí svých dětí odpovídaly obě dotazované skupiny shodně, jak otcové A v 85 %, tak otcové B v 93 % rozhodnutí svých dětí podporují.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

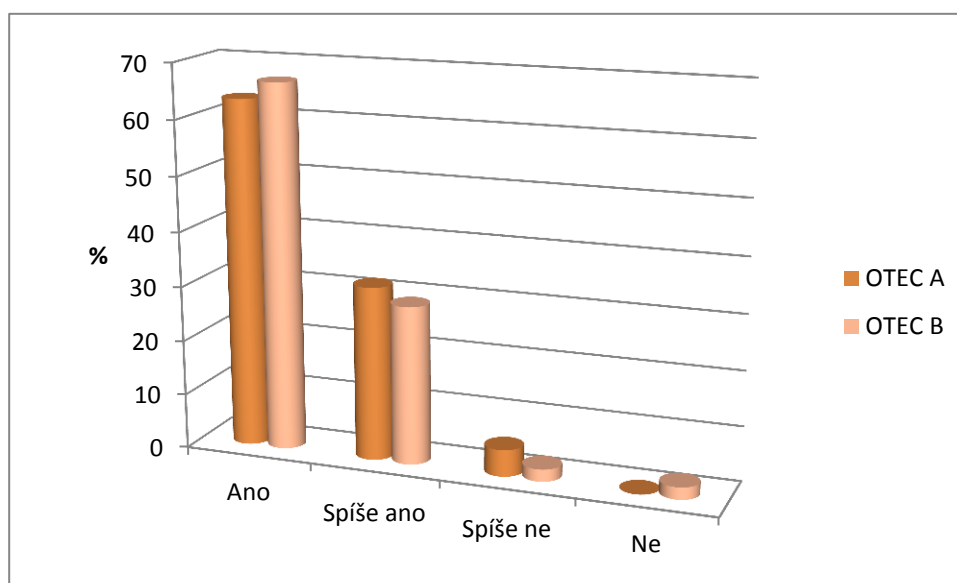
Graf 20 Vedení dětí k plnění svých povinností

Tabulka 24 Vedení dětí k plnění svých povinností

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	15	36,58	29	64,44	44	51,16
Spíše ano	20	48,78	12	26,67	32	37,21
Spíše ne	6	14,64	3	6,67	9	10,47
Ne	0	0,00	1	2,22	1	1,16
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Zda jsou děti vedeny k tomu, aby si doma plnily nějaké povinnosti, zjišťovala otázka č. 21. Její závěry opět vycházejí srovnatelně pro obě skupiny respondentů. Jak otcové A v 85 %, tak otcové B v 91 % po svých dětech požadují, aby byly zodpovědné za plnění daných povinností. Tento fakt se nám potvrdil i v otázce č. 14, i v otázce č. 26, kde se priorita zodpovědnosti držela na prvních příčkách u obou skupin.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

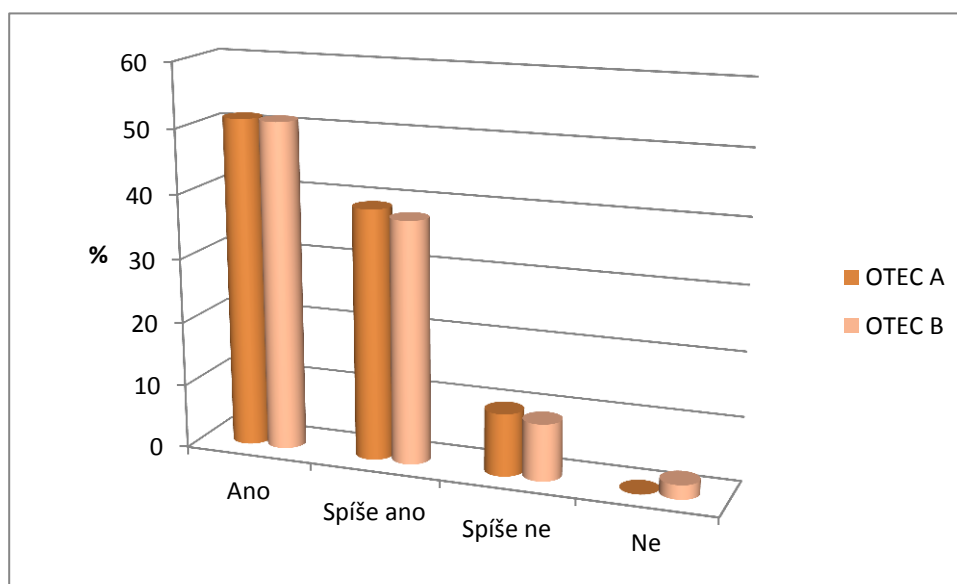
Graf 21 Zájem otce o trávení volného času dítěte

Tabulka 25 Zájem otce o trávení volného času dítěte

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	26	63,41	30	66,67	56	65,12
Spíše ano	13	31,71	13	28,89	26	30,23
Spíše ne	2	4,88	1	2,22	3	3,49
Ne	0	0,00	1	2,22	1	1,16
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

U otázky „Zajímá Vás, jak a s kým tráví volný čas Vaše dítě?“ byly získány v obou skupinách opět shodné reakce. Otcové A odpověděli v 95 % a otcové B v 96 %, že je tento fakt zajímavý a není jim lhostejný, kde a s kým jejich děti čas tráví.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

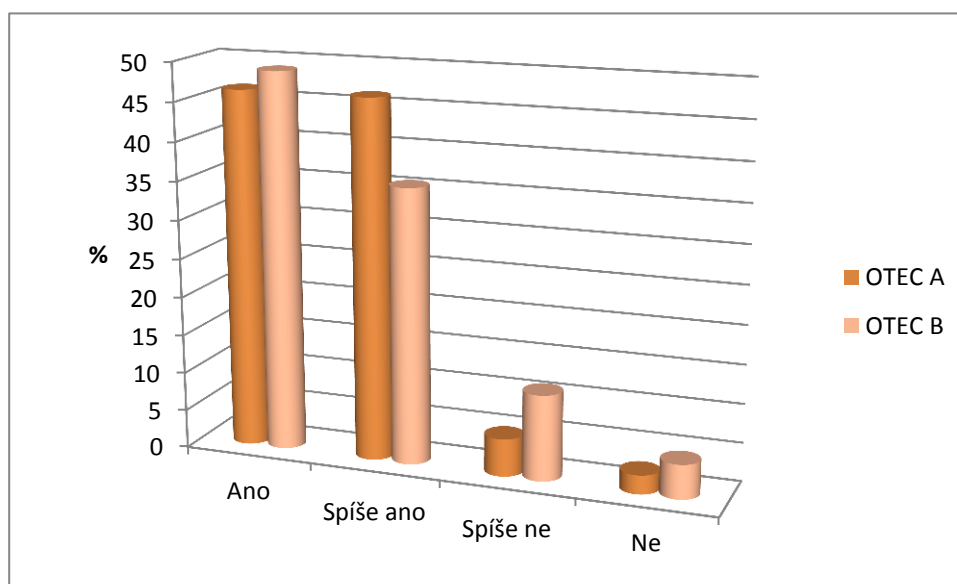
Graf 22 Vedení dětí k pomoci potřebným

Tabulka 26 Vedení dětí k pomoci potřebným

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	21	51,22	23	51,11	44	51,16
Spíše ano	16	39,02	17	37,78	33	38,38
Spíše ne	4	9,76	4	8,89	8	9,30
Ne	0	0,00	1	2,22	1	1,16
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Otázka č. 23 dotazníku byla zaměřena na oblast, zda jsou děti vedeny k tomu, aby pomáhaly potřebným. I zde jsou naprosto stejné výsledky, kdy otcové A odpověděli v 90 % „ano“ či „spíše ano“ a otcové B odpověděli kladně v 89 %.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

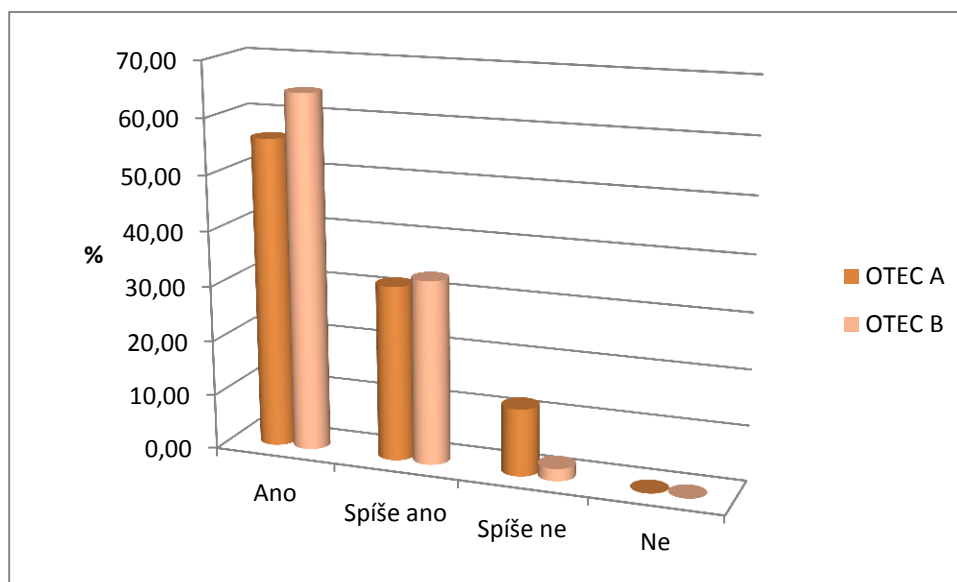
Graf 23 Stanovení pravidel pro děti

Tabulka 27 Stanovení pravidel pro děti

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	19	46,34	22	48,89	41	47,67
Spíše ano	19	46,34	16	35,56	35	40,70
Spíše ne	2	4,88	5	11,11	7	8,14
Ne	1	2,44	2	4,44	3	3,49
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 27 prezentuje výsledky odpovědí na otázku č. 24, která zjišťovala, zda mají nezletilé děti v rodině stanovená s rodiči určitá pravidla. I tato otázka dopadla v obou skupinách respondentů shodně. Kladně odpovědělo 92 % otců A, 84 % otců B.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 24 Důvěra otců svým dětem

Tabulka 28 Důvěra otců svým dětem

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	23	56,10	29	64,45	52	60,46
Spíše ano	13	31,71	15	33,33	28	32,56
Spíše ne	5	12,19	1	2,22	6	6,98
Ne	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Důvěru otce ve své děti zjišťovala otázka č. 25. Ani zde nebyly shledány žádné zásadní rozdíly v odpovědích respondentů obou skupin. Otcové A odpověděli kladně v 88 %, otcové B v 98 %.

Velmi zajímavé výsledky byly zjištěny v otázce „V čem dítě nejvíce podporujete?“. Respondenti měli stanovit pořadí 1-8 dle priority. Výsledky jsou prezentovány v tabulkách 29a, 29b, 30a, 30b, 31a, 31b a v grafu 25 a v grafu 26.

Tabulka 29a V čem otcové své děti nejvíce podporují

	OTEC A – OTEC B							
	1		2		3		4	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Studium	19	22,09	8	9,30	18	20,93	11	12,79
Sport	14	16,28	13	15,12	5	5,81	7	8,14
Zájmová činnost	3	3,49	3	3,49	2	2,32	5	5,81
Zodpovědnost	6	6,98	21	24,41	14	16,28	13	15,12
Zdravá životospráva	2	2,32	7	8,14	7	8,14	5	5,81
Morální hodnoty	17	19,77	9	10,47	9	10,47	13	15,12
Spokojenost	17	19,77	6	6,98	23	26,75	13	15,12
Samostatnost	8	9,30	19	22,09	8	9,30	19	22,09
Celkem	86	100,00	86	100,00	86	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 29b V čem otcové své děti nejvíce podporují

	OTEC A + OTEC B							
	5		6		7		8	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Studium	11	12,79	11	12,79	6	6,98	2	2,32
Sport	7	8,14	16	18,6	18	20,93	6	6,98
Zájmová činnost	6	6,98	7	8,14	20	23,25	40	46,52
Zodpovědnost	17	19,77	9	10,47	4	4,65	2	2,32
Zdravá životospráva	9	10,47	15	17,44	20	23,25	21	24,43
Morální hodnoty	12	13,95	12	13,95	9	10,47	5	5,81
Spokojenost	12	13,95	7	8,14	6	6,98	2	2,32
Samostatnost	12	13,95	9	10,47	3	3,49	8	9,30
Celkem	86	100,00	86	100,00	86	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 30a V čem nejvíce podporuje své děti otec A

	OTEC A							
	1		2		3		4	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Studium	5	12,20	5	12,20	13	31,70	7	17,07
Sport	13	31,70	8	19,51	3	7,32	4	9,76
Zájmová činnost	2	4,88	0	0,00	1	2,44	4	9,76
Zodpovědnost	4	9,76	7	17,07	5	12,19	6	14,63
Zdravá životospráva	1	2,44	6	14,63	3	7,32	3	7,32
Morální hodnoty	5	12,20	7	17,07	4	9,76	3	7,32
Spokojenost	11	26,82	3	7,32	10	24,39	5	12,19
Samostatnost	0	0,00	5	12,20	2	4,88	9	21,95
Celkem	41	100,00	41	100,00	41	100,00	41	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 30b V čem nejvíce podporuje své děti otec A

	OTEC A							
	5		6		7		8	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Studium	4	9,76	4	9,76	2	4,88	1	2,44
Sport	3	7,32	3	7,32	4	9,76	3	7,32
Zájmová činnost	1	2,44	1	2,44	14	34,14	18	43,90
Zodpovědnost	11	26,83	7	17,07	1	2,44	0	0,00
Zdravá životospráva	5	12,19	8	19,51	7	17,07	8	19,51
Morální hodnoty	5	12,19	6	14,63	8	19,51	3	7,32
Spokojenost	4	9,76	4	9,76	3	7,32	1	2,44
Samostatnost	8	19,51	8	19,51	2	4,88	7	17,07
Celkem	41	100,00	41	100,00	41	100,00	41	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 31a V čem nejvíce podporuje své děti otec B

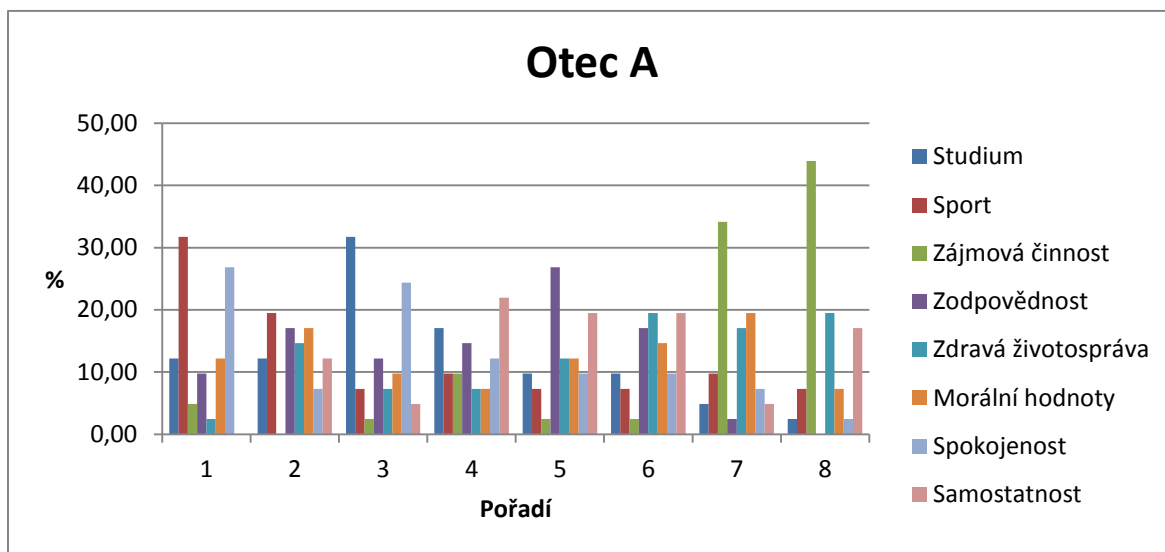
	OTEC B							
	1		2		3		4	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Studium	14	31,11	3	6,67	5	11,11	4	8,88
Sport	1	2,22	5	11,11	2	4,44	3	6,67
Zájmová činnost	1	2,22	3	6,67	1	2,22	1	2,22
Zodpovědnost	2	4,44	14	31,11	9	20,00	7	15,56
Zdravá životospráva	1	2,22	1	2,22	4	8,88	2	4,44
Morální hodnoty	12	26,67	2	4,44	5	11,11	10	22,22
Spokojenost	6	13,33	3	6,67	13	28,90	8	17,79
Samostatnost	8	17,79	14	31,11	6	13,34	10	22,22
Celkem	45	100,00	45	100,00	45	100,00	45	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Tabulka 31b V čem nejvíce podporuje své děti otec B

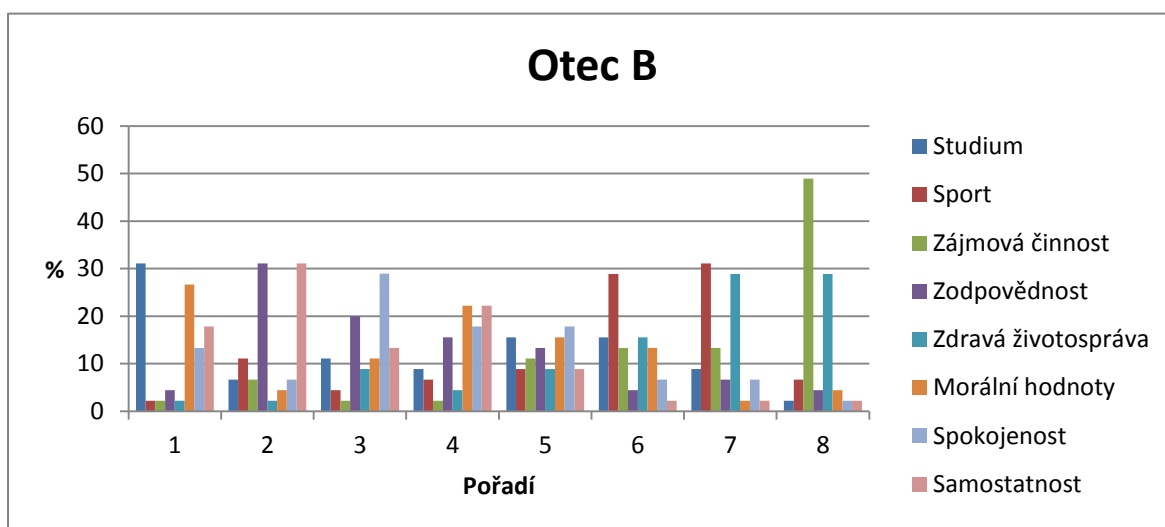
	OTEC B							
	5		6		7		8	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Studium	7	15,56	7	15,56	4	8,88	1	2,22
Sport	4	8,88	13	28,89	14	31,11	3	6,67
Zájmová činnost	5	11,11	6	13,33	6	13,34	22	48,90
Zodpovědnost	6	13,34	2	4,44	3	6,67	2	4,44
Zdravá životospráva	4	8,88	7	15,56	13	28,89	13	28,89
Morální hodnoty	7	15,56	6	13,33	1	2,22	2	4,44
Spokojenost	8	17,79	3	6,67	3	6,67	1	2,22
Samostatnost	4	8,88	1	2,22	1	2,22	1	2,22
Celkem	45	100,00	45	100,00	45	100,00	45	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 25 V čem nejvíce podporuje své děti otec A

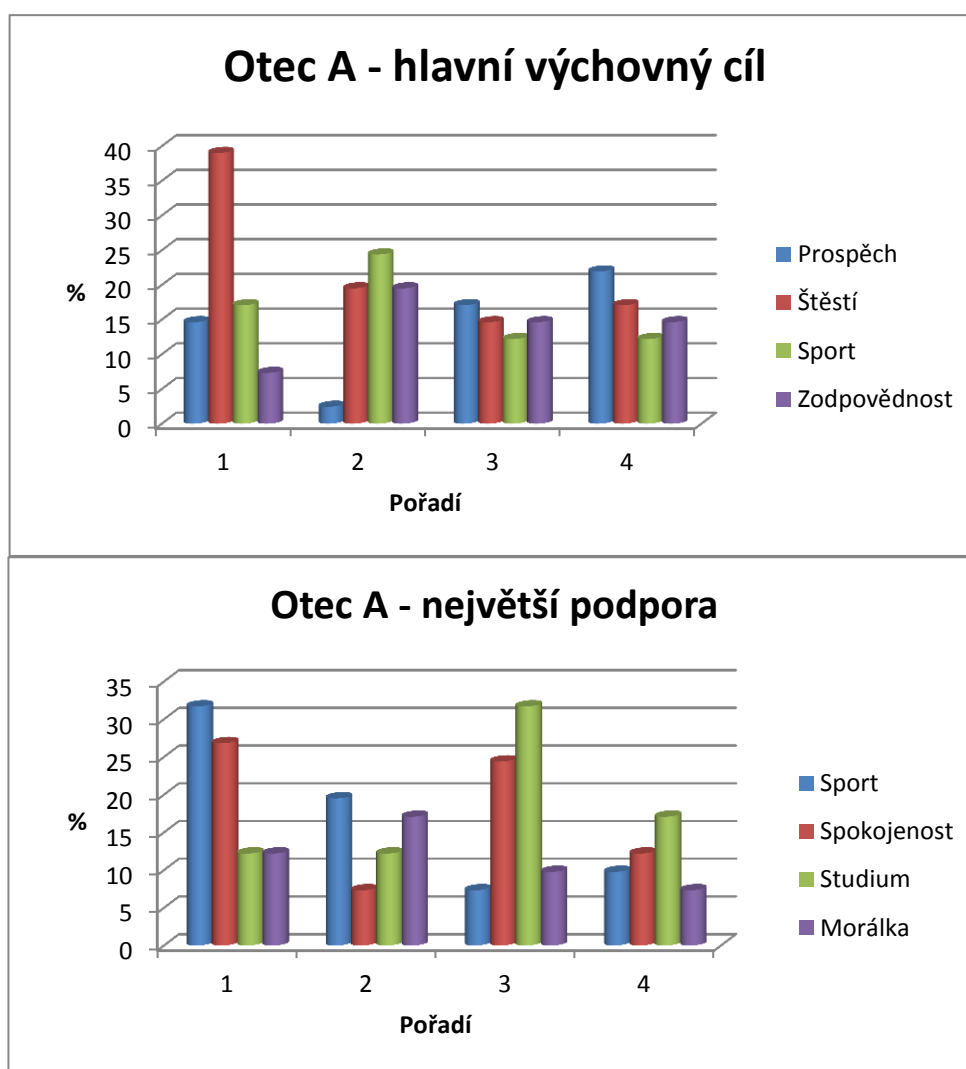
Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 26 V čem nejvíce podporuje své děti otec B

Ze získaných dat vyplývá, že zatímco u otců A se umístil na prvním místě bezkonkurenčně „sport“ (32 %), u otců B tuto příčku obsadilo „studium“ (31 %). Velké procento otců A označilo na první příčce také „spokojenost“ (27 %), u otců B jako druhá hodnota na prvním místě byla „morálka“ (27 %), která u otců A měla silné zastoupení až na příčkách 5, 6, 7, společně se „zodpovědností“. U otců B druhé místo obsadily základní hodnoty,

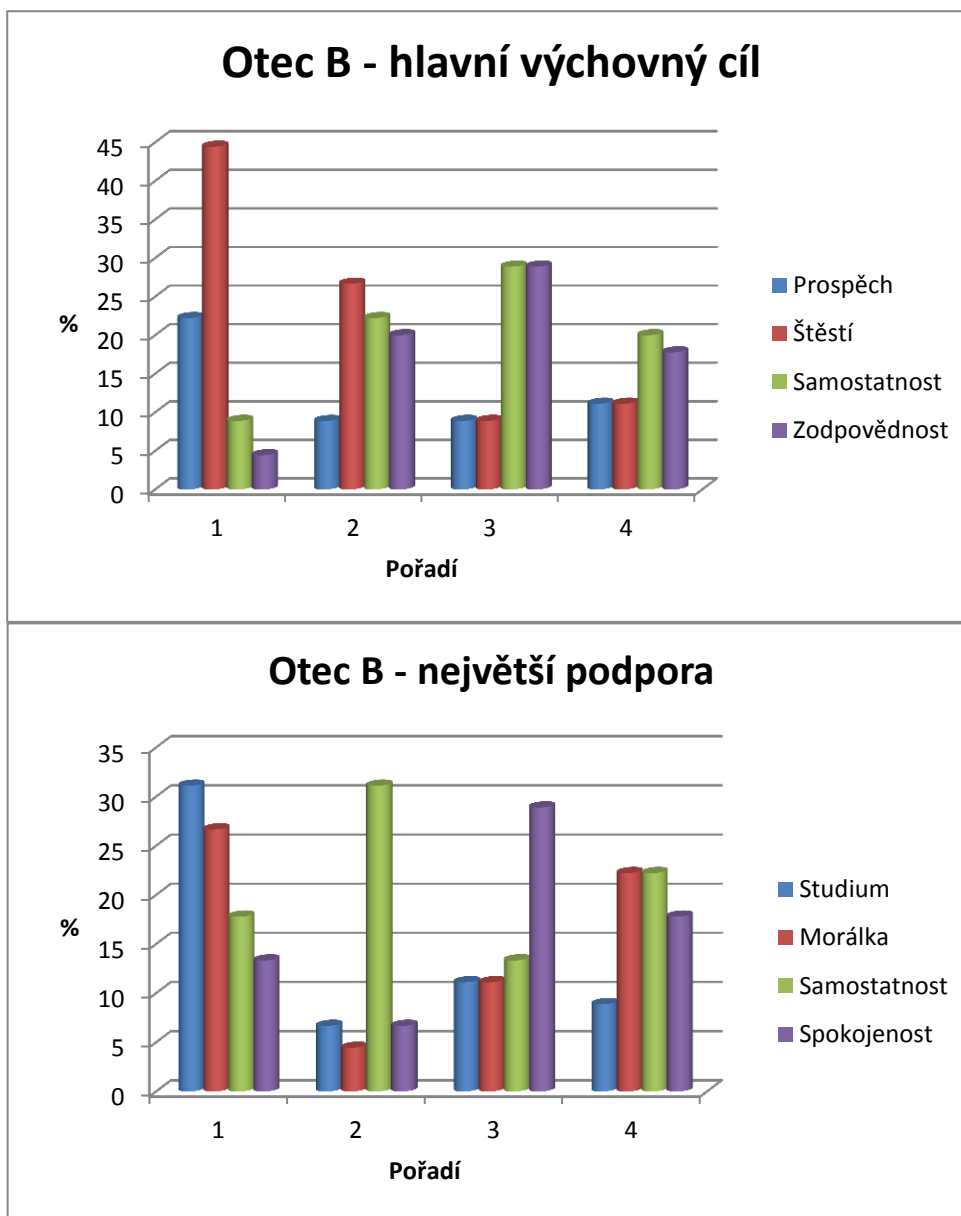
jako „zodpovědnost“ (31 %) a „samostatnost“ (31 %). Třetí příčku pak u otců B zaujala „spokojenost“ s 29 %. Zásadní rozdíl lze pak pozorovat u položky „životaspráva“, která se u otců A objevuje v silném zastoupení na předních příčkách, přímo na druhém místo ji označilo 15 % respondentů, zatímco otcové B ji řadí až na příčky zadní. Z uvedených výsledků lze sledovat výrazný tlak otců A na „sport“ a s tím související „životasprávu“, otcové B jsou cíleni na „studium“ a základní životní hodnoty, jako je „morálka“, „zodpovědnost“ a „samostatnost“.

Z hlediska výzkumu se nabízelo srovnání otázky „Na čem vám ve výchově dětí nejvíce záleží?“ (otázka č. 14 dotazníku) se stávající otázkou č. 26, tedy „V čem dítě nejvíce podporujete?“ Porovnání je graficky vyjádřeno v grafech 27a i v grafu 27b.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

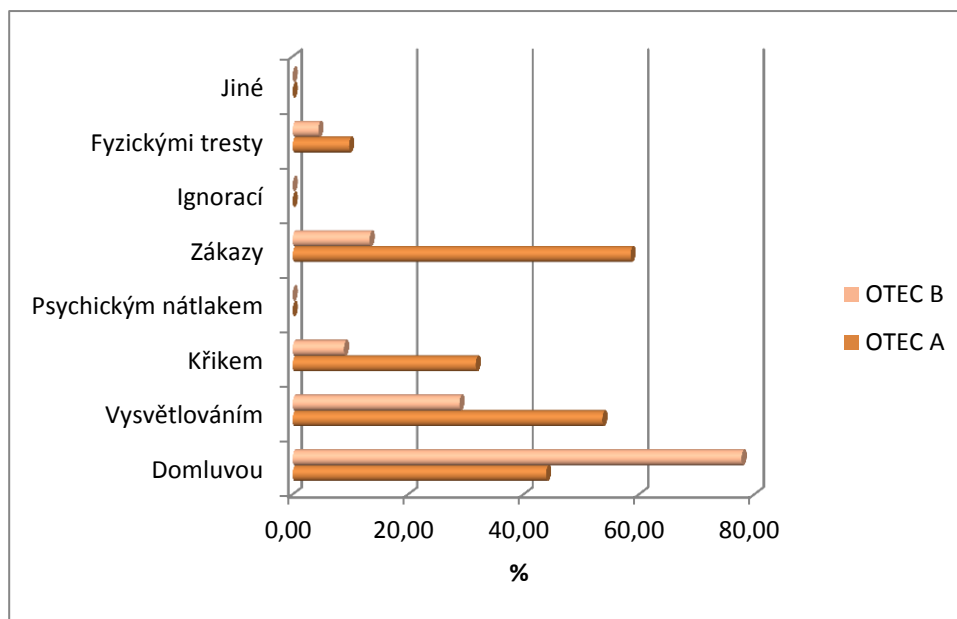
Graf 27a Srovnání hlavního výchovného cíle s podporou u otce A

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 27b Srovnání hlavního výchovného cíle s podporou u otce B

Obě skupiny shodně uvedly, že jim v otázce č. 14 nejvíce záleží na „šťěstí dítěte“, avšak odpovědi v otázce č. 26 nám dokládají, že každá ze skupin hledá „šťěstí“ v něčem jiném. Zatímco skupina otců A spatřuje dosažení „šťěstí“ ve „sportu“, v němž dítě nejvíce podporuje, skupina otců B je vidí ve „studiu“, a tudíž v této oblasti mají tyto děti největší podporu.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

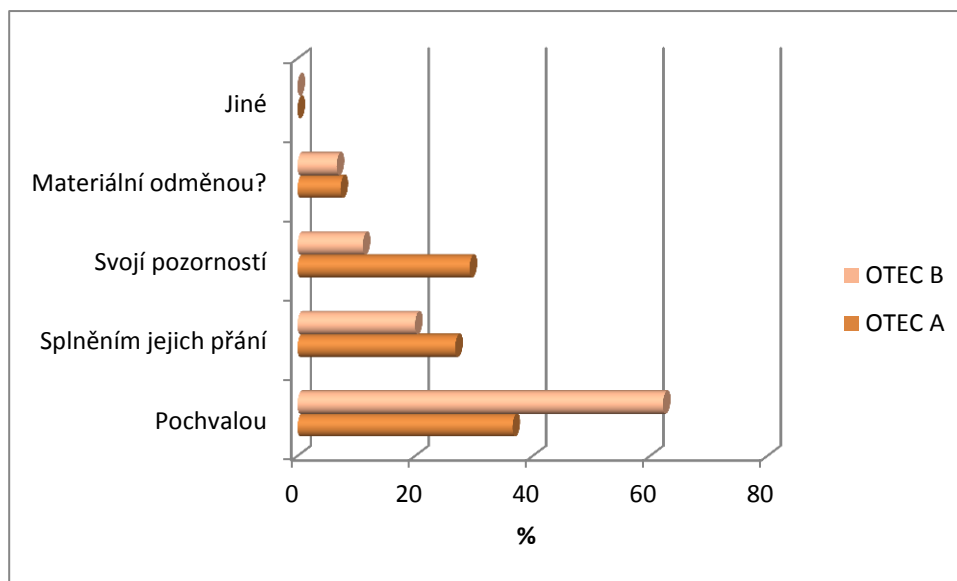
Graf 28 Nejčastější forma trestání dětí

Tabulka 32 Nejčastější forma trestání dětí

	Otec A		Otec B		Otec A + Otec B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Domluvou	18	43,90	35	77,78	53	61,63
Vysvětlováním	22	53,66	13	28,89	35	40,70
Křikem	13	31,71	4	8,88	17	19,77
Psychickým nátlakem	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Zákazy	24	58,54	6	13,33	30	34,89
Ignorací	1	0,00	0	0,00	1	0,00
Fyzickými tresty	4	9,76	2	4,44	6	6,98
Jiné	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

V oblasti trestání dítěte se pohybovala otázka č. 27, kde měli respondenti možnost volit více odpovědí a označit nejčastěji užívané typy trestů uplatňované v jejich výchově. V obou skupinách respondentů dominuje „domluva“ a „vysvětlování“ (otec A volil „domluvu“ v 44 %, „vysvětlování“ v 54 % a otec B volil „domluvu“ v 78 %, „vysvětlování“ ve 29 %). Jako další nejvíce používaný prostředek jsou „zákazy“ (otec A v 58 %, otec B v 13 %), následuje „křik“ (otec A v 32 %, otec B v 17 %). Pozitivním zjištěním je, že „fyzické tresty“ jsou respondenty uvedeny jen v 7 % u obou skupin, „ignorace“ a „psychický nátlak“ nejsou prakticky používány.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 29 Nejčastější forma odměňování dětí

Tabulka 33 Nejčastější forma odměňování dětí

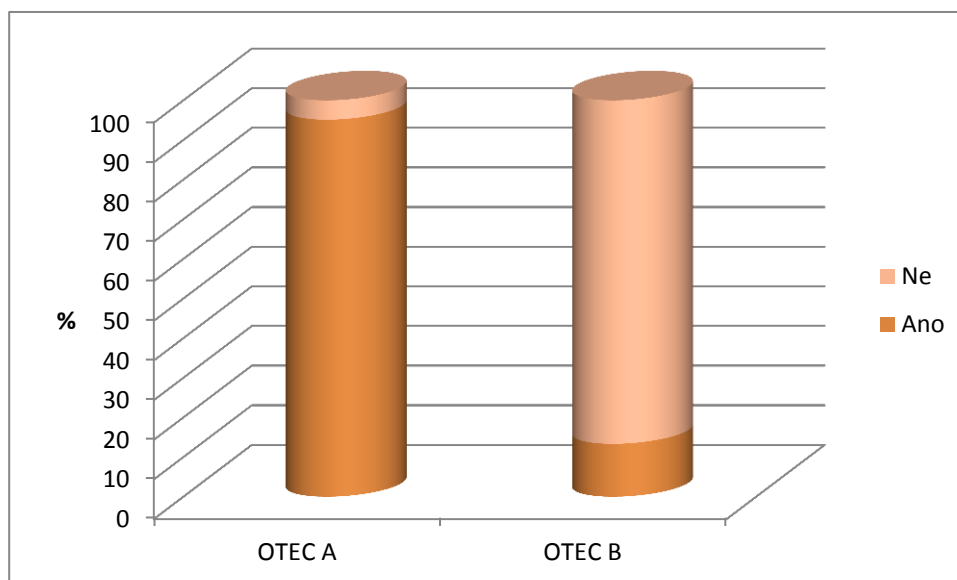
	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Pochvalou	15	36,58	28	62,22	43	50,00
Splněním jejich přání	11	26,83	9	20,00	20	23,26
Svoji pozorností	12	29,27	5	11,11	17	19,76
Materiální odměnou	3	7,32	3	6,67	6	6,98
Jiné	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Opačným typem výchovného prostředku uplatňovaného ve výchově je „odměna“. Podoby zjišťovala otázka č. 28, kde měli respondenti zvolit pouze jednu, a to nejvíce používanou formu odměny. V obou skupinách respondentů byla uvedena na prvním místě „pochvala“ (otec A v 37 %, otec B v 62 %), následuje „pozornost“ (otec A v 29 %, otec B v 11 %) a „splnění přání dítěte“ (otec A v 27 %, otec B v 20 %). Potěšující je zjištění, že jen přibližně 7 % otců obou skupin volí jako nejčastější typ odměny v „materiální podobě“. V obou skupinách je uplatňován sociální typ odměny a děti nejsou podporovány v materiálním vnímání světa.

6.6 Životní styl rodiny

Tato oblast výzkumu byla zaměřena na zjištění rozdílu v životním stylu v jednotlivých skupinách otců. Dalo se předpokládat, že rozdíly v této problematice budou značné. Otázky byly zaměřeny na nutnost stěhování z důvodu změny místa výkonu práce otce, dále pak na ovlivnění plánování dovolených a společně trávených víkendů z důvodu pracovního vytížení. Dále bylo zjišťováno, do jaké míry ovlivní atmosféru v rodině případné neúspěchy otce v jeho profesi a jak nejčastěji tráví otec s dětmi volný čas.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 30 Nutnost stěhování z důvodu povolání otce

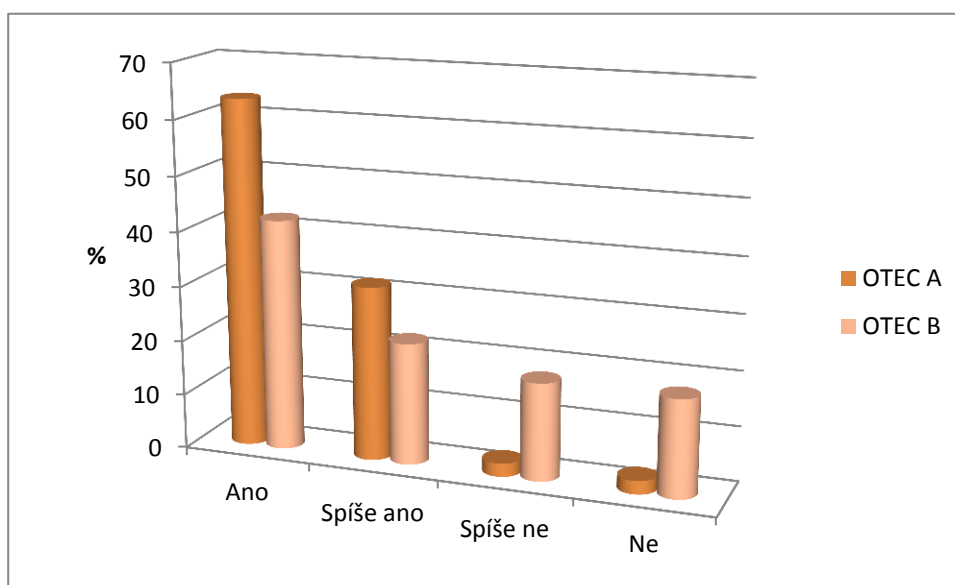
Tabulka 34 Nutnost stěhování z důvodu povolání otce

	OTECA		OTEC B		OTECA + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	39	95,12	6	13,33	45	52,33
Ne	2	4,88	39	86,67	41	47,67
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/20

Naprosto zásadní rozdíl byl zjištěn v otázce „Byli jste nuceni jako rodina se stěhovat kvůli Vašemu povolání?“, kdy 95 % otců A odpovědělo „ano“, jen 5 % „ne“. U skupiny otců B pozorujeme naprosto opačný výsledek, kdy 13 % uvádí „ano“ a 87 % uvádí „ne“. Tento fakt bylo možné předpokládat, přesně kopíruje uváděný životní styl profesionálního sportovce, tak jak je zmiňován v kapitole číslo čtyři v teoretické části práce.

Další otázky byly věnovány vlivu povolání otce na trávení volného času s rodinou.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

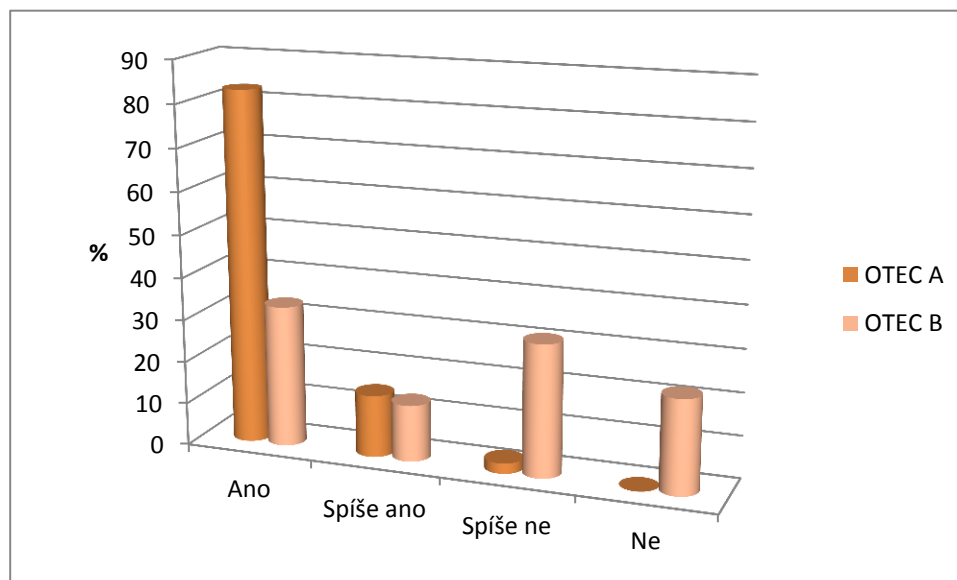
Graf 31 Vliv povolání otce na společné trávení volného času s rodinou

Tabulka 35 Vliv povolání otce na společné trávení volného času s rodinou

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	26	63,41	19	42,22	45	52,32
Spíše ano	13	31,71	10	22,22	23	26,74
Spíše ne	1	2,44	8	17,78	9	10,47
Ne	1	2,44	8	17,78	9	10,47
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Otázka „Zasahuje Vaše povolání do společného trávení volného času s rodinou?“ přinesla poměrně vyrovnané výsledky, kdy skupina otců A odpověděla kladně v 95 % a skupina otců B v 64 %, ačkoliv zde není rozdíl tak velký jako ve skupině A.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 32 Vliv povolání na plánování rodinné dovolené nebo společného víkendu

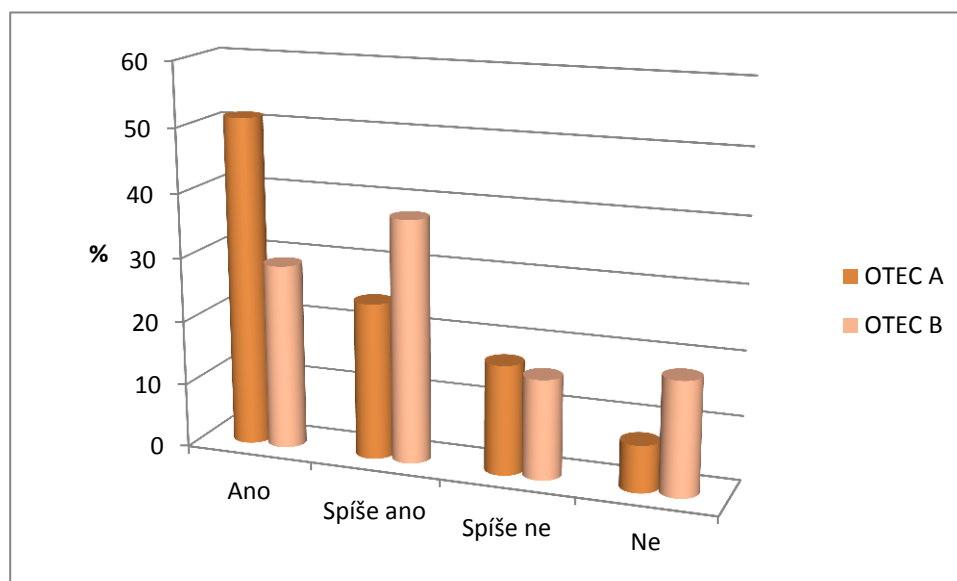
Tabulka 36 Vliv povolání na plánování rodinné dovolené nebo společného víkendu

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	34	82,93	15	33,33	49	56,98
Spíše ano	6	14,63	6	13,33	12	13,95
Spíše ne	1	2,44	14	31,12	15	17,44
Ne	0	0,00	10	22,22	10	11,63
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Mnohem větší rozdíly však můžeme pozorovat v otázce „Zasahuje Vaše povolání do plánování dovolené nebo společných víkendů?“. Zde otcové A odpověděli v naprosté většině kladně (98 %), zatímco ve skupině otců B je rozdíl mezi kladnou a zápornou odpovědí mnohem menší („ano“ či „spíše ano“ 47 %, „ne“ či „spíše ne“ 53 %). Toto zjištění kore-

sponduje se specifičností povolání vrcholového sportovce, kdy jeho „svoboda“ je omezena hrací sezónou a přísnými podmínkami v pracovní smlouvě.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

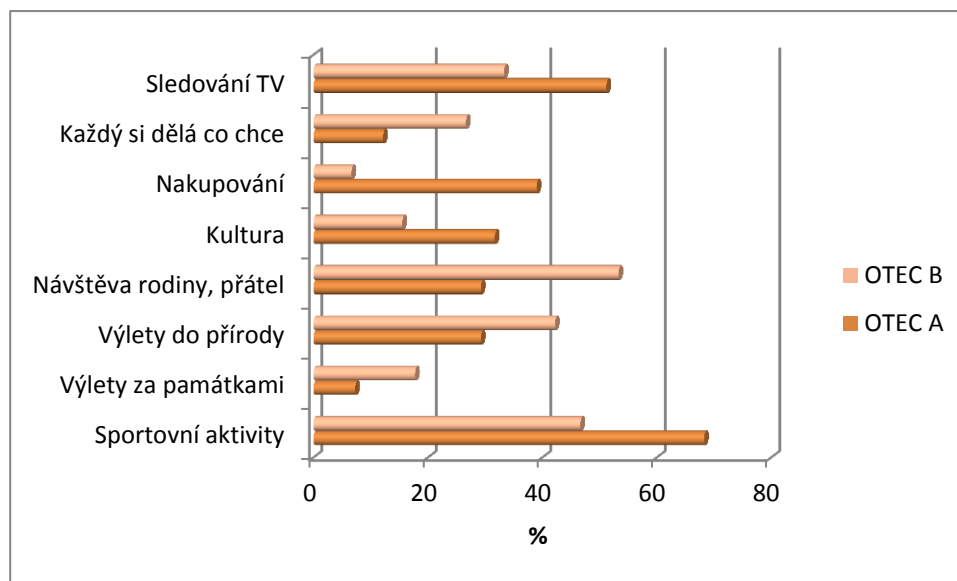
Graf 33 Vliv nezdaru v povolání otce na celkovou atmosféru v rodině

Tabulka 37 Vliv nezdaru v povolání otce na celkovou atmosféru v rodině

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Ano	21	51,22	13	28,89	34	39,53
Spíše ano	10	24,39	17	37,78	27	31,40
Spíše ne	7	17,07	7	15,55	14	16,28
Ne	3	7,32	8	17,78	11	12,79
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

V otázce číslo 32 měli respondenti zhodnotit, zda případné nezdary v jejich povolání mají vliv na atmosféru v celé rodině. V obou skupinách respondentů převažovala kladná odpověď, otcové A uvedli „ano“ či „spíše ano“ v 65 %, otcové B v 67 %. Tento fakt vypovídá o důležitosti úspěchu mužů v kariéře, kde mají obecně ambice něco dokázat, vybudovat a vítězit.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 34 Nejčastější formy trávení volného času s rodinou

Tabulka 38 Nejčastější formy trávení volného času s rodinou

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Sportovní aktivity	28	68,29	21	46,67	49	56,98
Výlety za památkami	3	7,32	8	17,78	11	12,79
Výlety do přírody	12	29,27	19	42,22	21	24,42
Návštěva rodiny, přátel	12	29,27	24	53,33	36	41,86
Kultura	13	31,71	7	15,55	20	23,25
Nakupování	16	39,02	3	6,67	19	22,09
Každý si dělá co chce	5	12,19	12	26,67	17	19,77
Sledování TV	21	51,22	15	33,33	36	41,86
Jiné – společná hra	0	0,00	2	4,44	2	2,32

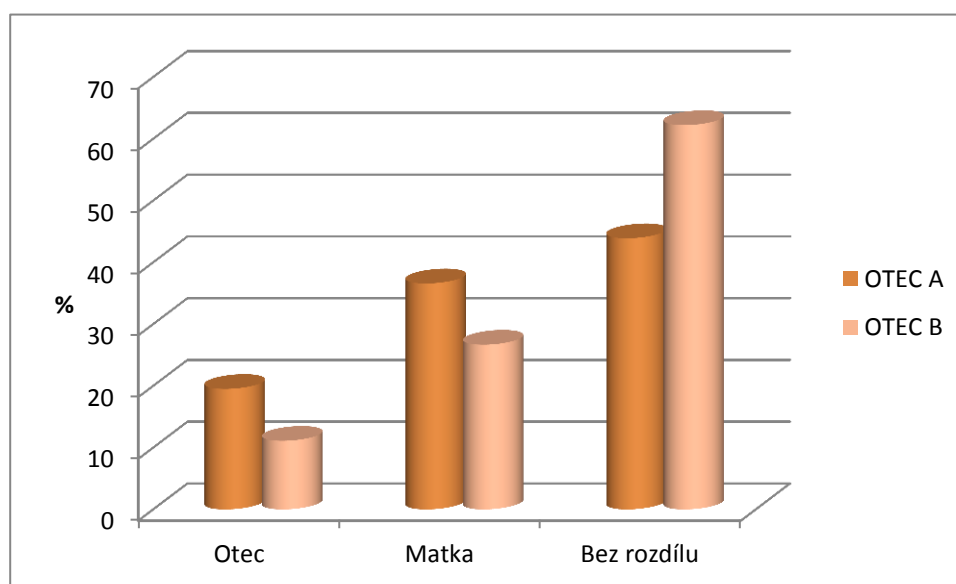
Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Na oblast způsobu trávení volného času s dětmi byla zaměřena otázka č. 33, kde respondenti mohli volit více odpovědí. V obou skupinách jednoznačně vítězily kategorie „sportovní aktivity“ (68 % otců A, 47 % B), následují „výlety do přírody“ (29 % otců A, 42 % otců B) a dále se pořadí mírně liší. Otcové A častěji „nakupují“ a „navštěvují kulturní akce“, otcové B více „navštěvují rodinu a přátele“, anebo každý v rodině tráví čas dle svého uvážení. Za zmínku stojí kategorie „sledování TV“, která byla v obou skupinách poměrně hojně zmiňována (51 % otců A, 33 % otců B), což potvrzuje obecně známý trend,

že čas strávený před televizní obrazovkou v posledních letech narůstá ve všech domácnostech.

6.7 Zásadní a rozhodující slovo otce ve výchově

V této oblasti otázek byl výzkum zaměřen na zjištění, který z rodičů má dle otce ve výchově rozhodující slovo, kdo z rodičů děti častěji odměňuje, nebo naopak trestá, a komu se děti častěji svěřují se svými problémy.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 35 Rozhodující slovo v rodině

Tabulka 39 Rozhodující slovo v rodině

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Otec	8	19,51	5	11,11	13	15,12
Matka	15	36,59	12	26,67	26	30,23
Bez rozdílu	18	43,90	28	62,22	47	54,65
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

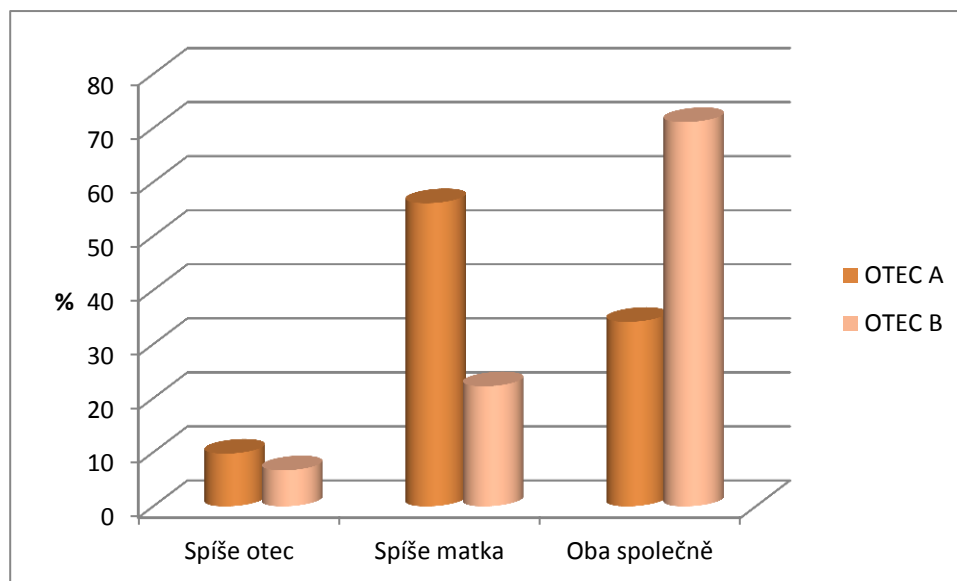
V otázce „Kdo má ve vaší rodině podle Vás rozhodující slovo?“ odpovědělo ve skupině otců A 19 % možnost „otec“, 37 % možnost „matka“ a 44 % uvedlo „bez rozdílu“. U otců B byla varianta „bez rozdílu“ zvolena v mnohem větším procentu (62 %), kategorie „matka“ byla zvolena v 27 % a „otec“ v 11 %. V obou skupinách převládá demokratický přístup v rozhodování, u otců skupiny B je však toto procento mnohem vyšší.

Tabulka 40 Srovnání vnímání role otce v rodině s jeho rozhodující silou

	Otec A			Otec B		
	Otec	Matka	Společně	Otec	Matka	Společně
Mužský vzor chování	1	2	3	2	6	9
Ekonomické zabezpečení rodiny	6	9	5	3	4	6
Partnerská opora	1	1	2	0	0	3
Ochrana	0	0	3	0	1	3
Autorita	0	1	0	0	1	1
Model slušného řešení konfliktů	0	0	1	0	0	0
Výchova dětí	0	1	4	0	0	6
Celkem	8	15	18	5	12	28

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Z hlediska výzkumu bylo zajímavé dát do konfrontace otázku „V čem dle Vašeho názoru spočívá nejdůležitější role otce v rodině?“ s otázkou „Kdo má ve Vaší rodině podle Vás rozhodující slovo?“. Bylo zjištěno, že ačkoliv otec vidí své postavení v ekonomickém zabezpečení rodiny (otců A 20, otců B 13), neznamená to, že musí mít rozhodující slovo v rodině, protože tito otcové v naprosté většině uvedli, že rozhodující slovo v rodině má matka, nebo oba rozhodují společně. Tento aspekt se uplatňoval častěji ve skupině otců A. Můžeme tedy konstatovat, že se obecně nepotvrdil tradiční model pojetí rodiny, kdy otec vydělává a zároveň rozhoduje.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

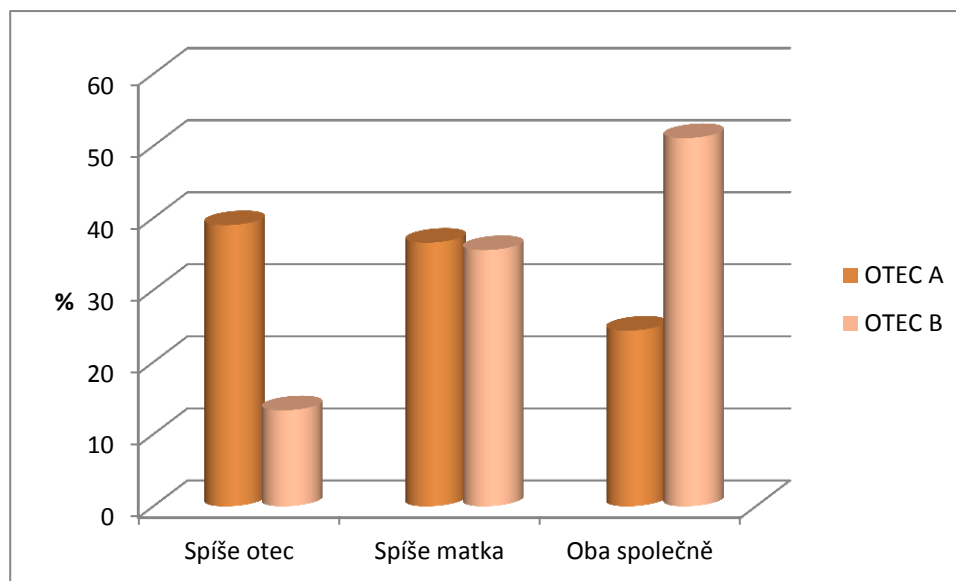
Graf 36 Kdo v rodině děti odměňuje

Tabulka 41 Kdo v rodině děti odměňuje

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Spíše otec	4	9,76	3	6,67	7	8,14
Spíše matka	23	56,10	10	22,22	33	38,37
Oba společně	14	34,14	32	71,11	46	53,49
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Otázka č. 35 zjišťovala, kdo v rodině děti nejčastěji odměňuje. Získané výsledky ukazují značné rozdíly. Zatímco v rodině otce B má hlavní slovo v odměňování dětí „matka“ (56 %), v rodině otce B převažuje demokratický model a nejčastěji odměňují „oba rodiče“ své nezletilé děti společně (71 %).

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

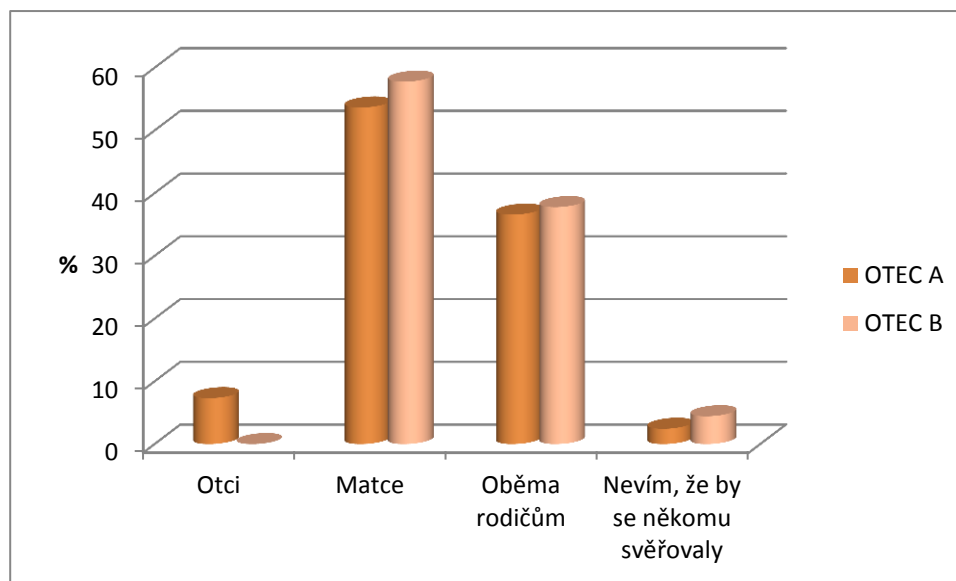
Graf 37 Kdo v rodině nejčastěji udílí dětem tresty

Tabulka 42 Kdo v rodině nejčastěji udílí dětem tresty

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Spíše otec	16	39,02	6	13,33	22	25,58
Spíše matka	15	36,59	16	35,56	31	36,05
Oba společně	10	24,39	23	51,11	33	38,37
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Opačný aspekt řešila otázka č. 36. Prostřednictvím této otázky byl u respondentů zjišťován jejich názor, kdo v rodině nejčastěji dětem udílí tresty. Zde ve skupině A, byl zjištěn opačný efekt, než byl u odměn, a to v tom, že zatímco matka odměňuje, otec je tím, kdo trestá (39 %). Ve skupině B stále převládá demokratická forma (51 %), podobně jako u odměn.

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Graf 38 Komuko se děti nejčastěji svěřují se svými problémy

Tabulka 43 Komuko se děti nejčastěji svěřují se svými problémy

	OTEC A		OTEC B		OTEC A + OTEC B	
	a. č.	%	a. č.	%	a. č.	%
Otci	3	7,32	0	0,00	3	3,49
Matce	22	53,66	26	57,78	48	55,81
Oběma rodičům	15	36,58	17	37,78	32	37,21
Nevím, že by se někomu svěřovaly	1	2,44	2	4,44	3	3,49
Celkem	41	100,00	45	100,00	86	100,00

Zdroj: vlastní výzkum 2012/2013

Poslední otázka dotazníku zjišťovala velmi citlivou oblast, a to, komuko se děti chodí nejčastěji svěřovat se svými problémy. V obou skupinách respondentů zvítězila „matka“. U otců A ji označilo 54 % a u otců B 58 %. Tento výsledek se dal celkem očekávat s ohledem na odpovědi v otázkách, kolik času tráví otcové aktivně se svými dětmi. Je logické, že osoba, která s dětmi tráví více času, bude také tou osobou, jež je bude lépe znát, více jim rozumět a vzbuzovat u dětí důvěru. Děti v ní vidí oporu a pomoc při řešení svých problémů.

Rádi bychom svůj výzkum opět doplnili jen pro zajímavost výsledky projektu Klíče pro život, který realizoval výzkum v roce 2012 pod názvem „Děti v ringu dnešního světa“

a který jako svou publikaci vydal Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2012. Výzkum byl zaměřen na zjišťování hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let. Celkem se výzkumu zúčastnilo 2 238 dětí (6-9, 10-12, 13-15 let). Z hlediska našeho výzkumu pro nás bylo zajímavé zjištění názorů dětí v kategorii 10-12 a 13-15 let (v celkovém počtu 1483 dětí) na otázku „Které osobě se chodí nejčastěji svěřovat“. V obou věkových kategoriích to byla matka, za kterou děti chodí se svými problémy, čímž se potvrdil náš výzkum zaměřený na názory otců na výchovu svých dětí, kdy při položené otázce „Komu se děti chodí více svěřovat se svými problémy“ otcové v 56 % odpověděli, že matce. (Bocan et al., 2012, s. 16)

6.8 Zpracování hypotéz

Ve výzkumném vztahovém problému bylo zjišťováno, zda existuje vztah mezi zkoumanými jevy a jak je tento vztah těsný. Pro odpověď na první hypotézu byla do vztahu dáována otázka číslo 1 našeho dotazníku s otázkou číslo 12 a pro odpověď na druhou hypotézu byla použita data z otázky číslo 1, která byla dáána do vztahu s otázkou číslo 25 našeho dotazníku. Pro zpracování bylo přistoupeno ke sloučení kladných odpovědí „ano“ a „spíše ano“ a sloučení záporných odpovědí „ne“ a „spíše ne“.

Hypotéza číslo 1:

Předpokládáme, že otcové – neprofesionální sportovci jsou více spokojeni s množstvím času věnovaného svým dětem než otcové profesionální sportovci.

H_0 : Spokojenost s množstvím času věnovaného svým dětem je u otců obou skupin stejně velká.

H_A : Spokojenost s množstvím času věnovaného svým dětem je u otců rozdílná.

	ANO	NE	Σ
OTEC A	14	27	41
OTEC B	18	27	45
Σ	32	54	86

$$\chi^2 = n \times \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \times (a + c) \times (b + d) \times (c + d)}$$

$$\chi^2 = 86 \times \frac{(14 \times 27 - 27 \times 18)^2}{(14 + 27) \times (14 + 18) \times (27 + 27) \times (18 + 27)} = 0,315$$

Obrázek 1 Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí kvadrát (hypotéza 1)

Výpočtem jsme zjistili, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 0,315$ je menší než hodnota kritická $\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$, a proto přijímáme nulovou hypotézu a odmítáme hypotézu alternativní s pravděpodobností chyby 1 %.

Hypotéza číslo 2:

Předpokládáme, že otcové – profesionální sportovci jsou se svými dětmi mnohem méně ochotni vést diskuzi v případě rozdílných názorů než otcové neprofesionální sportovci.

H_0 : Ochota otců vést diskuzi se svými dětmi je u obou skupin stejně velká.

H_A : Ochota otců vést diskuzi se svými dětmi je u obou skupin rozdílná.

	ANO	NE	Σ
OTEC A	18	36	41
OTEC B	23	9	45
Σ	41	45	86

$$\chi^2 = n \times \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) \times (a + c) \times (b + d) \times (c + d)}$$

$$\chi^2 = 86 \times \frac{(18 \times 9 - 36 \times 23)^2}{(18 + 36) \times (18 + 23) \times (36 + 9) \times (23 + 9)} = 11,965$$

Obrázek 2 Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí kvadrát (hypotéza 2)

Výpočtem jsme zjistili, že vypočítaná hodnota $\chi^2 = 11,965$ je větší než hodnota kritická $\chi^2_{0,01}(1) = 6,635$, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní s pravděpodobností chyby 1 %.

7 VYHODNOCENÍ ZÍSKANÝCH DAT SE ZAMĚŘENÍM NA DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem výzkumu bylo zjistit, zda existují rozdíly v názorech na výchovu nezletilých dětí u otců profesionálních sportovců a otců neprofesionálních sportovců. Pro dosažení tohoto cíle byly stanoveny dílčí výzkumné otázky, pod které spadaly konkrétní otázky v našem dotazníku.

První dílčí výzkumná otázka byla zaměřena na zjištění množství času otce, který věnuje výchově svých dětí. Co se týče množství času v pracovní týden a o víkendu, byl zjištěn zajímavý výsledek, že ačkoliv profesionální sportovec pracuje pravidelně o víkendu během hokejové sezóny a otec neprofesionální sportovec má převážně víkendy volné, jak vyplynulo z dotazníkového šetření, je množství času věnovaného svým dětem v obou skupinách otců shodné jak o víkendu, tak i v pracovním týdnu.

Velké rozdíly byly spatřeny v otázce pomoci dětem se školní přípravou. Zde jasně vyplynulo, že otec profesionální sportovec se prakticky na této činnosti nepodílí, naopak otec neprofesionální sportovec je v této oblasti aktivní. Dá se usuzovat, že tento fakt může úzce souviset i s tím, že profesionální sportovec dosahuje mnohem nižší úrovně vzdělání než neprofesionální, a tudíž tuhle úlohu přenechává na partnerovi nebo na dětech samotných, neboť se v této oblasti necítí tak jistý.

Ohledně hry s dětmi a povídání si s nimi vychází výsledky lépe pro otce neprofesionálního sportovce, kde více jak polovina otců je v této oblasti aktivní. Lze se domnívat, že ačkoliv čas strávený s dětmi je u obou skupin shodný, jeho využití je odlišné. Otec neprofesionální sportovec si s dětmi více povídá, hraje, zatímco polovina otců profesionálních sportovců volí aktivity jiné, např. sportování, což se nám potvrdilo i v dalších otázkách našeho výzkumu, jako třeba v otázce, v čem děti nejvíce podporuje. V poslední otázce této oblasti byla zjišťována spokojenost otců s množstvím času. Tato otázka se nám zdála natolik zásadní z pohledu výchovy, že byla použita pro zpracování hypotézy číslo 1.

Náš předpoklad, že spokojenost s množstvím času bude u otce neprofesionálního sportovce větší než u otce profesionálního sportovce, se nepotvrdil, naopak z výzkumu vyplývá, že spokojenost je u obou skupin otců stejná. Zjistili jsme, že obě skupiny jsou s množstvím času v nadpoloviční většině nespokojeny.

Celkově se dá k problematice času otce věnovaného dětem říct, že co do množství času není rozdíl v druhu profese otce, ale jsou určité rozdíly v oblasti využití času tráveného s dětmi, kde již druh profese hraje podstatnou roli.

Druhá dílčí výzkumná otázka zjišťovala, jaké jsou výchovné cíle otce uplatňované při výchově svých nezletilých dětí. Jednotný výchovný styl obou rodičů je pro obě skupiny respondentů důležitý, neprofesionální sportovec však v něm vidí zásadní předpoklad pro úspěšné dosažení výchovného cíle.

Zásadní rozdíly byly zjištěny v prioritách výchovného cíle. Mezi prvními čtyřmi místy se nám shodně u obou skupin objevily tři hodnoty – štěstí, prospěch a zodpovědnost. Respondenti se shodli na absolutní prioritě štěstí, další pořadí se však zásadně liší, a dá se konstatovat, že výsledek mohl být předpokládán. Profesionální sportovec staví na přední místa jednoznačně sport, není mu však lhostejný ani prospěch a zodpovědnost, zatímco neprofesionální sportovec preferuje prospěch a také zodpovědnost, sport je u něj však až na zadních příčkách. Zde se tedy nejvíce projevuje vliv profese otce. Hodnota samostatnosti je ceněna, paradoxně, více u neprofesionálního sportovce, ačkoliv by se dalo předpokládat, že profesionální sportovec bude tuto hodnotu více oceňovat, ale je možné, že ji bere vzhledem k povaze profesionálního sportu jako samozřejmou.

V otázce, zda otec vidí nějakou překážku v dosažení svého prioritního cíle, odpověděly obě skupiny v nadpoloviční většině, že žádnou překážku nespatřují. Zajímavým ukazatelem je skutečnost, že ačkoliv otcové obou skupin uvedli, že s množstvím času věnovaného svým dětem spokojeni nejsou, neuvedli tento aspekt jako překážku v dosažení jejich prioritního výchovného cíle. Data porovnání prioritního výchovného cíle s překážkou v jeho dosažení nám nepotvrdila obecné mínění, že u otce profesionálního sportovce může být hlavní překážkou partner, jelikož nemusí s ním sdílet stejné nadšení pro sport, naopak jako největší překážka je spatřován nedostatek času v dosažení různých prioritních cílů. Nedostatek času se jako hlavní překážka objevil i u neprofesionálního sportovce. Bylo také zjištěno, že vliv vrstevníků, který mívá ve věkové skupině dětí našich otců již poměrně silný vliv, není otci vnímán jako překážka v dosažení jejich výchovného cíle.

Třetí dílčí otázkou bylo zjišťováno postavení otce v rodině z jeho úhlu pohledu. Otcové profesionální sportovci se nejčastěji prezentují jako živitelé rodiny, naproti tomu otcové neprofesionální sportovci svoji hlavní úlohu spatřují v předání mužského vzoru chování. Neopomíjejí však i ekonomické zabezpečení rodiny. Fakt, že hokejisté vidí svoji hlavní

funkci v ekonomickém zabezpečení rodiny, lze chápat ze dvou důvodů. Za prvé se domníváme, že v naprosté většině domácností profesionálního sportovce je otec jediný, kdo vydělává (vzhledem k jeho pracovnímu vytížení je celý chod domácnosti a péče o děti na partnerce, která v podstatě nemá již moc prostoru pro vlastní pracovní realizaci, což nám ukázaly i odpovědi na otázky zaměřené ohledně chodu domácnosti a rozdělení prací v našem dotazníku). Jako druhý důvod se lze domnívat, že si otec uvědomuje, že jeho ekonomická aktivita je časově omezena a přímo závislá na jeho zdravotní kondici, a proto své ekonomické úloze v rodině přikládá mnohem větší váhu než otec neprofesionální sportovec, který není ve svém zaměstnání limitován věkem a fyzickou zdatností. Jak jsme již uvedli, v oblasti aktivního se podílení na chodu domácnosti a péče o děti jsou vidět základní rozdíly mezi oběma skupinami otců. Profesionální sportovec přenechává tuto úlohu převážně partnerce, neprofesionální sportovec je mnohem více aktivní, což se lze domnívat, je způsobeno i tím, že v jeho rodině partnerka často pracuje, má svoji kariéru, a tudíž péči o děti a domácnost je nutné rozdělit mezi oba partnery.

Čtvrtá dílčí otázka byla zaměřena na zjištění uplatňovaného výchovného stylu otce v rodině. Zásadní otázkou v této oblasti byla otázka zaměřená na ochotu otce vést diskuzi se svými dětmi v případě, že nesouhlasí s jeho rozhodnutím. Náš předpoklad, že ochota diskuze bude u otce profesionálního sportovce menší než u neprofesionálního, se potvrdil. Jako vysvětlení se lze domnívat, že otec hokejista je zvyklý ze své profese „poslouchat“. V jeho případě má v zaměstnání hlavní slovo trenér, s kterým se nediskutuje a který má vždy pravdu. Tento model, který odpovídá spíše výchovnému stylu opřenému o autoritu, pak otec uplatňuje na svých dětech při jejich výchově. V dalších oblastech se však objevuje spíše demokratický styl výchovy, kdy otec podporuje správné rozhodnutí svých dětí, zajímá se o jejich volnočasové aktivity, děti mají stanovená pravidla a povinnosti a jsou vedeny k pomáhání druhým, a vztah otce a dětí je založený na důvěře. Tyto aspekty má shodné i otec neprofesionální sportovec, jeho výchovný styl se liší pouze v oblasti diskuze, kde převažuje rovněž demokratický styl výchovy, oproti otci hokejistovi. V názorech na odměňování a trestání svých dětí vyšly obě skupiny otců převážně shodně. Jistou odchylku lze vidět v oblasti trestů, kdy u otce profesionálního sportovce se jako forma trestu více uplatňuje zákaz než u otce neprofesionálního sportovce, což by odpovídalo opět stylu opřenému o autoritu, jako v případě diskuze. Lze však konstatovat, že v obou skupinách se prohřešky dětí řeší domluvou, vysvětlováním, v menším měřítku je pak přistoupeno ke křiku. V oblasti odměňování je pozitivním zjištěním, že jako hlavní forma odměny ne-

figuruje materiální podoba, naopak se jedná o odměny sociální. Jisté rozdíly lze vidět u otce profesionálního sportovce, který častěji volí formu odměny jako svoji pozornost věnovanou dětem, což lze chápat jako jistou kompenzaci času, který pro děti nemá v takovém množství, jak by si představoval. Otec neprofesionální sportovec pak děti nejčastěji odměňuje pochvalou, o které je známo, že ze sociálních odměn mívá největší efekt. Hlavní rozdíly pak byly shledány v oblasti největší podpory dětí ze strany otce. Otec profesionální sportovec své děti nejvíce podporuje v oblasti sportu, spokojenosti, není mu ale ani lhostejné jejich studium. Na druhou stranu neprofesionální sportovec spatřuje hlavní podporu dětí ve studiu, dále klade důraz na morální hodnoty, zodpovědnost a samostatnost. Tohle zjištění nám ukázalo opět zásadní závislost na typu profese otce. Aktivní hokejista podporuje dítě ve sportovní budoucnosti, neprofesionální sportovec vidí budoucnost svého dítěte ve vzdělání a základních morálních hodnotách. Stálo by za zamyšlení, do jaké míry je vystupňovaná podpora otce hokejisty dítěte ve sportu, zda se již nejedná o ambiciózní výchovu. Tento fakt však náš výzkum blíže nezjišťoval, tato problematika by si zasloužila vlastní šetření.

Ze zjištěných dat se nabízelo provést srovnání odpovědí otců na otázku, na čem jim ve výchově dětí nejvíce záleží, s otázkou, v čem mají děti z jejich strany největší podporu. Zde bylo zjištěno, že oběma skupinám otců nejvíce záleží na štěstí jejich dětí, nicméně každá skupina vidí podporu štěstí v něčem zcela odlišném. Otec hokejista je přesvědčený, že jeho potomek bude šťastný a spokojený, pokud bude sportovat. Naproti tomu otec neprofesionální sportovec vidí zajištění štěstí dítěte v podpoře jeho vzdělání a získání základních morálních hodnot. Je otázkou, do jaké míry v rozhodování otců hraje úlohu jejich hodnotový žebříček.

S předešlou dílčí otázkou úzce souvisí další dílčí otázka zaměřená na názor otce, kdo v jeho rodině má rozhodující slovo. Ačkoliv v obou skupinách respondentů bylo zjištěno, že v rámci života rodiny ve větší míře rozhodují oba partneři společně, v rodině neprofesionálního sportovce je tento trend ještě o něco vyšší, což koresponduje s výše uvedenými daty, kdy i jeho podíl na aktivním zabezpečení chodu domácnosti a péče o děti je mnohem vyšší než u otce profesionálního sportovce. Bylo zajímavé podrobněji vyzkoumat odpovědi, kdy otec označil jako osobu s rozhodujícím slovem v rodině matku. Zajímalo nás, zda má tento fakt nějakou souvislost s odpovědí na otázku, v čem otec vidí svoji hlavní roli v rodině. Domnívali jsme se, že pokud otec vidí svoji hlavní roli v ekonomickém zabezpečení rodiny, bude uvádět svoji osobu jako tu s hlavním rozhodovacím slovem. Tento před-

poklad však nebyl potvrzen, naopak tito otcové uvádějí matku jako rozhodující osobu. Tento jev byl častější v rodině profesionálního sportovce, což je logické, neboť matka zde má v rámci chodu mnohem více povinností, které od ní vyžadují v mnoha případech rychlé a samostatné rozhodnutí. Podobný trend se objevuje i v oblasti určení osoby, jež nejčastěji udílí dětem tresty a odměňuje. V rodině neprofesionálního sportovce jasně převažuje společné podílení se na odměnách i trestech dětí, v rodině hokejisty je zastoupena rovnoměrně v oblasti trestu matka i otec, velkou převahu má však matka v oblasti odměňování. Zajímavým ukazatelem je zjištění, že role matky v oblasti odměn i trestů je značná v obou skupinách, s čímž souvisí i otázka důvěry, kdy valná většina otců uvedla, že děti se více svěřují se svými problémy právě matce. Tento fakt lze přičíst skutečnosti, že matky se svými dětmi obecně tráví více času a děti jim tedy více důvěřují.

Poslední dílčí otázka byla zaměřená na specifika životního stylu rodiny a jejich vlivů na výchovu nezletilých dětí. Zásadní rozdíl, který bylo možné očekávat, je zjištění, které vyplývá z otázky nutnosti stěhování celé rodiny z důvodu povolání otce. Zde v naprosté většině otec profesionální sportovec uvedl, že bylo nutné změnit bydliště rodiny v návaznosti na změnu místa výkonu jeho povolání. Na jeho rodinu jsou v tomto směru vyvíjeny mnohem větší nároky než na rodinu otce neprofesionálního sportovce, který tento fakt uvedl pouze v ojedinělých případech. Co se týče plánování trávení volného času, není velký rozdíl mezi povoláním otců obou skupin a i aktivity prováděné během tohoto času se zásadně neliší. Obecně je populární sport, výlety do přírody a návštěvy rodiny a přátel. Bohužel i zde se potvrdil neblahý fenomén současné doby, kdy poměrně velká část rodin tráví svůj společný volný čas sledováním televize. Větší rozdíly je však možné pozorovat ohledně plánování společných víkendů a dovolené, kde je jasně vidět, že otec hokejista zde nemá svobodu rozhodování a je úzce vázaný pracovní smlouvou. Ta mu jasně vymezuje období volna během kalendářního roku, a zároveň ho omezuje v aktivitách, které by mohly ohrozit jeho zdravotní stav, a tudíž způsobit pracovní neschopnost. V rodině neprofesionálního sportovce však míra plánování společné dovolené a víkendu není také tak jednoznačná. I zde lze sledovat trend, že téměř polovina otců je pracovně v této oblasti omezoována.

8 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda existují rozdíly v názorech na výchovu nezletilých dětí z pohledu otce profesionálního sportovce a neprofesionálního sportovce. Lze konstatovat, že tato práce přinesla odpověď na cíl výzkumu.

Zjištěné rozdíly se lišily dle konkrétních oblastí. V otázce výchovného stylu otce převažuje v obou skupinách demokratický výchovný styl, který otec profesionální sportovec kombinuje v některých momentech svého výchovného působení se stylem opřeným o autoritu.

Očekávaný výsledek, že otec profesionální sportovec, na rozdíl od otce neprofesionálního sportovce, je ve své výchově dětí více orientovaný na sportovní budoucnost dětí, se nám z výsledků výzkumu potvrdil.

Zásadní rozdíly byly zaznamenány v oblastech, kde se nejvíce projevila specifika povolání profesionálního sportovce. Ať už se jedná o oblast přípravy dětí do školy, podílení se na péči o děti a domácnost, nebo trávení víkendů, plánování volného času s rodinou a stěhování z důvodu místa výkonu povolání otce. Rodina profesionálního sportovce musí být mnohem více adaptabilní ke změnám, které přináší zaměstnání otce. Tento fakt může dítě ovlivnit jak v pozitivním slova smyslu, kdy bude více přizpůsobivé ke změnám, které život přinese, tak také v negativním slova smyslu, kdy se dítě může mylně domnívat, že neustále se někomu přizpůsobovat je vlastně normální.

Velké protiklady mohou být dítětem vnímány také v rozdělení rolí v rodině. Dítě vyrůstající v prostředí, kde podstatnou část běžného chodu domácnosti a péče o děti včetně rozhodování musí mít ve svých rukou matka, protože otec se na těchto věcech prakticky nepodílí, si může tento jev přenést do své budoucí rodiny. V případě, že se bude jednat o chlapce, může být tento model zdrojem budoucích konfliktů s partnerkou, jež byla vychována v demokratickém modelu dělby rolí.

Výzkum přinesl zajímavý závěr, že ačkoli jsme se domnívali, že rozdíly mezi oběma skupinami budou zásadní zejména v množství času věnovaného výchově dětem, šetření mezi respondenty potvrdilo, že v dnešní době nemá rozdíl v povolání otce na čas strávený s dětmi zásadní vliv. Je tedy jen na konkrétním otci, jak svůj čas věnovaný dětem využije dle svého nejlepšího přesvědčení a svědomí.

Zajímavé by bylo navázat na námi zpracovanou bakalářskou práci v oboru sociální pedagogika výzkumem, který by zjišťoval názory dětí otců profesionálních sportovců na uvedený životní styl rodiny a jeho pozitivní i negativní přínosy do jejich života. Stejně jako naše práce by mohla i práce zjišťující názory dětí poskytnout základní, informační pohled na specifika životního stylu v rodině profesionálního sportovce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BAKALÁŘ, Eduard, 2002. *Průvodce otčovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 216 s. ISBN 80-7021-605-0.
- BAUMRINDOVÁ, Diana, 1989 cit. podle HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- BOCAN, Miroslav et al., 2012. *Děti v ringu dnešního světa. Hodnotová orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 100 s. ISBN 978-80-87449-24-0. Dostupné také z: <http://www.nidm.cz/userfiles/file/KPZ/vystupy/01-vyzkumy/deti-v-ringu-dnesniho-sveta.pdf>
- BRONFENBRENNER, Urie, 1989 cit. podle HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- CELÁ, Jarmila, 2006. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 93 s. ISBN 80-7318-504-0.
- ČÁP, Jan, 1996. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV, 302 s. ISBN 80-85866-15-3.
- DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, 140 s. ISBN nebylo uvedeno.
- GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- HAVLÍK, Radomír a Jaroslav Kořa, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
- HAYES, Nicky, 2003. *Aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, 224 s. ISBN 80-7178-807-4.
- HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- HINTNAUS, Ladislav, 1998. *Člověk a rodina. Smysl a funkce rodiny*. České Budějovice: Západočeská univerzita, 79 s. ISBN 80-7040-315-2.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

- KELLER, Jan, 2005. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Slon, 158 s. ISBN 80-86429-41-5.
- KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ et al., 2001. *Člověk - prostředí - výchova*. Brno: Paido, 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena et al., 2006. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 117 s. ISBN 80-7330-112-1. Dostupné také z:
http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/251_SS_06_14.PDF
- MASÁKOVÁ, Václava, 2011. *Rodiče, děti a jejich problémy*. Sborník studií. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 126 s. ISBN 978-80-904920-0-4.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1996. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 144 s. ISBN 80-7178-085-5.
- MATOUŠEK, Oldřich, 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 144 s. ISBN 80-85850-24-9.
- MEDIARESEARCH, 2010. *Podoby otcovství v ČR – sociologický výzkum*. [online]. Praha: Liga otevřených mužů [cit. 2013-03-28]. Dostupné z:
http://web.ilom.cz/downloads/Podoby_otcovstvi_v_CR%20-%20prezentace_konference.ppt
- NAKONEČNÝ, Milan, 1999. *Sociální psychologie*. Praha: Akademia, 287 s. ISBN 80-200-0690-7.
- PELIKÁN, Jiří, 2002. *Pomáhat být*. Praha: Karolinum, 159 s. ISBN 80-246-0345-4.
- PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ a J. MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- PAŘÍZEK, Vlastimil, 1991. *Obecná pedagogika*. Praha: Univerzita Karlova, 71 s. ISBN 80-7066-339-1.
- SEKOT, Aleš, 2008. *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada, 224 s. ISBN 978-80-247-2562-8.

- SEKOT, Aleš, 2006. *Sociologie sportu*. Brno: Paido, 410 s. ISBN 80-7315-132-4.
- SMOLOVÁ, Dagmar, 1990. *Deset esejů o výchově v rodině*. Praha: Horizont, 79 s. ISBN 80-7012-032-0.
- STANĚK, Miloš, 2008. *Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice*. Praha: Median, 52 s. ISBN 978-80-902847-0-8. Dostupné také z: http://www.nadacesirius.cz/soubory/Brozura_Sirius_A5_nahled.pdf
- SVOBODOVÁ, Jarmila a Bohumíra ŠMAHELOVÁ, 2007. *Kapitoly z obecné pedagogiky*. Brno: MSD s. r. o., 140 s. ISBN 978-80-86633-81-7.
- SVOBODOVÁ, Kamila, 2008. *Preferované počty dětí v rodině [online]* 15. dubna 2008 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=546
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2008. *Průvodce dětským světem*. Praha: Grada, 187 s. ISBN 978-80-247-1907-8.
- ŠULOVÁ, Lenka, 1998 cit. podle CELÁ, Jarmila, 2006. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 93 s. ISBN 80-7318-504-0.
- TRPIŠOVKÁ, Dobromila a kolektiv, 2000. *Kapitoly ze sociální psychologie. Rodina jako ústřední životní hodnota*. Ústí nad Labem, Univerzita J. E. Purkyně, 124 s. ISBN 80-7044-304-9.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK ed., 1998. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 384 s. ISBN 80-7178-269-6.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

a. č.	absolutní četnost
aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
AV ČR	Akademie věd České republiky
cit.	citováno
HC	hokejový club
HK	hokejový klub
např.	například
PSG	Průmyslové stavby Gottwaldov
s.	strana
TV	televizor
tzn.	to znamená

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 Rozdělení respondentů na otce A (profesionální sportovec) a otce B.....	55
Graf 2 Množství času otce tráveného aktivně se svými dětmi během pracovního týdne	59
Graf 3 Množství času otce tráveného aktivně se svými dětmi během víkendu	60
Graf 4 Pomoc otců dětem se školní přípravou.....	61
Graf 5 Trávení víkendů s rodinou	62
Graf 6 Každodenní povídání si otce s dětmi.....	63
Graf 7 Čas otce na hru s dětmi.....	64
Graf 8 Spokojenost otců s časem, který věnují svým dětem	65
Graf 9 Důležitost jednotného stylu výchovy obou partnerů	67
Graf 10 Na čem otcům A nejvíce záleží ve výchově svých dětí	71
Graf 11 Na čem otcům B nejvíce záleží ve výchově svých dětí.....	71
Graf 12a Hodnoty na prvních čtyřech příčkách otec A	73
Graf 12b Hodnoty na prvních čtyřech příčkách otec B	73
Graf 13 Odpovědi na otázku, zda otcům něco brání v dosažení výchovného cíle	74
Graf 14 Nežádoucí vlivy na dosažení výchovného cíle.....	75
Graf 15 Hlavní role otce v rodině	77
Graf 16 Podíl otce na zabezpečení chodu domácnosti	78
Graf 17 Podíl otce na péči o děti.....	79
Graf 18 Ochota otce diskutovat s dětmi, pokud nesouhlasí s jeho rozhodnutím.....	80
Graf 19 Podpora otce svých dětí v jejich rozhodnutí.....	81
Graf 20 Vedení dětí k plnění svých povinností	82
Graf 21 Zájem otce o trávení volného času dítěte	83
Graf 22 Vedení dětí k pomoci potřebným	84
Graf 23 Stanovení pravidel pro děti.....	85
Graf 24 Důvěra otců svým dětem	86
Graf 25 V čem nejvíce podporuje své děti otec A	90
Graf 26 V čem nejvíce podporuje své děti otec B	90
Graf 27a Srovnání hlavního výchovného cíle s podporou u otce A	91
Graf 27b Srovnání hlavního výchovného cíle s podporou u otce B	92
Graf 28 Nejčastější forma trestání dětí	93

Graf 29 Nejčastější forma odměňování dětí	94
Graf 30 Nutnost stěhování z důvodu povolání otce.....	95
Graf 31 Vliv povolání otce na společné trávení volného času s rodinou	96
Graf 32 Vliv povolání na plánování rodinné dovolené nebo společného víkendu.....	97
Graf 33 Vliv nezdaru v povolání otce na celkovou atmosféru v rodině	98
Graf 34 Nejčastější formy trávení volného času s rodinou.....	99
Graf 35 Rozhodující slovo v rodině.....	100
Graf 36 Kdo v rodině děti odměňuje	102
Graf 37 Kdo v rodině nejčastěji udílí dětem tresty	103
Graf 38 Komu se děti nejčastěji svěřují se svými problémy	104

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Demografické údaje.....	55
Tabulka 2 Množství času otce tráveného aktivně se svými dětmi během pracovního týdne	57
Tabulka 3 Přehled hodnot pro výpočet mediánu uvedených otci A v pracovním týdnu	57
Tabulka 4 Přehled hodnot pro výpočet mediánu uvedených otci B v pracovním týdnu	57
Tabulka 5 Množství času otce tráveného aktivně se svými dětmi o víkendu.....	58
Tabulka 6 Přehled hodnot pro výpočet mediánu uvedených otci A o víkendu	58
Tabulka 7 Přehled hodnot pro výpočet mediánu uvedených otci B o víkendu	58
Tabulka 8 Pomoc otců dětem se školní přípravou	61
Tabulka 9 Trávení víkendu s rodinou	62
Tabulka 10 Každodenní povídání si otce s dětmi	63
Tabulka 11 Čas otce na hru s dětmi	64
Tabulka 12 Spokojenost otců s časem, který věnují svým dětem	65
Tabulka 13 Důležitost jednotného stylu výchovy obou partnerů	67
Tabulka 14a Na čem otcům nejvíce záleží ve výchově svých dětí.....	68
Tabulka 14b Na čem otcům nejvíce záleží ve výchově svých dětí	68
Tabulka 15a Na čem otcům A nejvíce záleží ve výchově svých dětí.....	69
Tabulka 15b Na čem otcům A nejvíce záleží ve výchově svých dětí.....	69
Tabulka 16a Na čem otcům B nejvíce záleží ve výchově svých dětí	70
Tabulka 16b Na čem otcům B nejvíce záleží ve výchově svých dětí.....	70
Tabulka 17a Odpovědi na otázku, zda otcům něco brání v dosažení výchovného cíle.....	74
Tabulka 17b Nežádoucí vlivy na dosažení výchovného cíle	74
Tabulka 18a Konkrétní překážky v dosažení konkrétního výchovného cíle	76
Tabulka 18b Konkrétní překážky v dosažení konkrétního výchovného cíle.....	76
Tabulka 19 Hlavní role otce v rodině	77
Tabulka 20 Podíl otce na zabezpečení chodu domácnosti.....	78
Tabulka 21 Podíl otce na péči o děti	79
Tabulka 22 Ochota otce diskutovat s dětmi, pokud nesouhlasí s jeho rozhodnutím	81
Tabulka 23 Podpora otce svých dětí v jejich rozhodnutí	82
Tabulka 24 Vedení dětí k plnění svých povinností.....	83
Tabulka 25 Zájem otce o trávení volného času dítěte	84

Tabulka 26 Vedení dětí k pomoci potřebným	85
Tabulka 27 Stanovení pravidel pro děti	86
Tabulka 28 Důvěra otců svým dětem	86
Tabulka 29a V čem otcové své děti nejvíce podporují	87
Tabulka 29b V čem otcové své děti nejvíce podporují.....	87
Tabulka 30a V čem nejvíce podporuje své děti otec A	88
Tabulka 30b V čem nejvíce podporuje své děti otec A	88
Tabulka 31a V čem nejvíce podporuje své děti otec B.....	89
Tabulka 31b V čem nejvíce podporuje své děti otec B	89
Tabulka 32 Nejčastější forma trestání dětí	93
Tabulka 33 Nejčastější forma odměňování dětí	94
Tabulka 34 Nutnost stěhování z důvodu povolání otce	95
Tabulka 35 Vliv povolání otce na společné trávení volného času s rodinou.....	96
Tabulka 36 Vliv povolání na plánování rodinné dovolené nebo společného víkendu	97
Tabulka 37 Vliv nezdaru v povolání otce na celkovou atmosféru v rodině	98
Tabulka 38 Nejčastější formy trávení volného času s rodinou	99
Tabulka 39 Rozhodující slovo v rodině.....	100
Tabulka 40 Srovnání vnímání role otce v rodině s jeho rozhodující silou	101
Tabulka 41 Kdo v rodině děti odměňuje	102
Tabulka 42 Kdo v rodině nejčastěji udílí dětem tresty	103
Tabulka 43 Komu se děti nejčastěji svěřují se svými problémy.....	104

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí kvadrát (hypotéza 1)	106
Obrázek 2 Čtyřpolní tabulka pro test nezávislosti chí kvadrát (hypotéza 2)	107

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážený pane,

ráda bych Vás požádala o laskavé vyplnění předloženého **anonymního** dotazníku, který se zaměřuje na zjištění názorů otců na výchovu nezletilých dětí v rodině a je součástí mé bakalářské práce.

Předem děkuji za Váš čas.

Dagmar Čechmánková, studentka 3. ročníku oboru sociální pedagogika

Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně

Pokyny k vyplnění: pokud není uvedeno jinak, označte u každé otázky křížkem vždy jen jednu odpověď.

D O T A Z N Í K

1. **Živíte se jako profesionální sportovec?**

Ano Ne

2. **V jakém svazku žijete?**

Manželství Druh, družka

3. **Kolik vychováváte nezletilých dětí?**

1 2 3 4 a více

4. **Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?**

Základní Výuční list Středoškolské Vysokoškolské

5. **Kolik je Vám let?**

20-35 36-45 46-60

6. **Kolik času trávíte aktivně se svými dětmi v pracovním týdnu?**

Méně než 2 hodiny denně. Uveďte kolik

Cca 2 hodiny denně.

Více než 2 hodiny denně. Uveďte kolik

16. V čem, dle Vašeho názoru, spočívá nejdůležitější role otce v rodině?

☐ Mužský vzor chování	☐ Ekonomické zabezpečení rodiny
☐ Ochrana	☐ Partnerská opora
☐ Výchova dětí	☐ Nositel rodinné tradice
☐ Autorita	☐ Model slušného řešení mezilidských konfliktů

		Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
17.	Podílíte se aktivně na zabezpečení chodu domácnosti?				
18.	Podílíte se aktivně na péči o děti? (odvoz do školy, zájmových kroužků, doprovod k lékaři)				
19.	Jste ochoten se svými dětmi vést diskuzi, pokud nesouhlasí s Vaším rozhodnutím?				
20.	Podporujete správné rozhodnutí svých dětí?				
21.	Musí si děti doma plnit nějaké povinnosti?				
22.	Zajímá Vás, jak a s kým tráví volný čas Vaše dítě?				
23.	Vedete své děti k tomu, aby pomáhaly potřebným?				
24.	Máte s dětmi stanovená pravidla?				
25.	Důvěřujete svým dětem?				

26. V čem dítě nejvíce podporujete? (stanovte pořadí 1-8)

☐ Ve studiu	☐ V zodpovědnosti	☐ V celkové spokojenosti
☐ Ve sportu	☐ Ve zdravé životosprávě	☐ V samostatnosti
☐ V zájmové činnosti	☐ V morálních hodnotách (čestnost, spravedlivost, spolehlivost)	

27. Jak trestáte Vaše dítě, pokud poruší stanovená pravidla?

(můžete volit i více odpovědí)

☐ Domluvou	☐ Vysvětlováním	☐ Křikem
☐ Psychickým nátlakem	☐ Fyzickými tresty	☐ Ignorací
☐ Zákazy	☐ Jiné – uveďte	

28. Jak děti nejčastěji odměňujete?

- Pochvalou Splněním jejich přání Svoji pozorností
 Materiální odměnou Jiné – uveďte

29. Byli jste nuceni jako rodina se stěhovat kvůli Vašemu povolání?

- Ano Ne

30. Zasahuje Vaše povolání do společného trávení volného času s rodinou?

- Ano Spíše ano Spíše ne Ne

31. Zasahuje Vaše povolání do plánování dovolené nebo společných víkendů?

- Ano Spíše ano Spíše ne Ne

32. Myslíte si, že případné nezdary ve Vašem povolání mají vliv na atmosféru v celé rodině?

- Ano Spíše ano Spíše ne Ne

33. Jak nejčastěji trávíte společný volný čas s dětmi? (můžete volit i více odpovědí)

- Sportovními aktivitami Výlety do přírody
 Výlety za památkami Návštěvami rodiny a přátel
 Kulturou (kino, koncert, divadlo atd.) Nakupováním
 Každý si dělá, co chce Sledováním TV
 Jiné – uveďte.....

34. Kdo má ve Vaší rodině podle Vás rozhodující slovo?

- Otec Matka Bez rozdílu

35. Kdo ve Vaší rodině děti odměňuje (pochvalou, dárky apod.)?

- Spíše otec Spíše matka Oba společně

36. Kdo ve Vaší rodině udílí dětem tresty?

- Spíše otec Spíše matka Oba společně

37. Komu se děti chodí více svěřovat se svými problémy?

- Otcí Matce Nevím o tom, že by se někomu svěřovaly
 Oběma rodičům